

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

Літаратура і Мастацтва

№ 8 (2899)
24 лютага 1978 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

Выдаецца з 1932 г.
Цана 8 кап.

Ансамбль выступае ў фэа Пінскага ГДК.

Імчыца тронка.

«ПАЛЕСКІЯ СВІТАНКІ»

Народны ансамбль песні і танца «Палескія світанкі» пінскага будтрэста № 2 добра вядомы не толькі жыхарам Пінска і раёна. Ансамбль — дыпламант першага Усесаюзнага фестывалю самадзейнай мастацкай творчасці, ён з вялікім поспехам выступаў у Польскай Народнай Рэспубліцы.

У ансамблі, якім кіруе Міхал Цурманаў, — 80 спявакоў, танцоўраў, музыкантаў. У яго рэпертуары — сюіта «Радасна на душы», вакальна-харэаграфічная кампазіцыя «Найтнее Палескі край», беларускія народныя танцы і танцы народаў СССР.

Перад канцэртам.

«Лівопіха» на свяце зімы.

Фота М. МІНКОВІЧА.

УКАЗ ПРЕЗИДУМА ВЯРХОУНАГА САВЕТА СССР

АБ УЗНАГОРОДЖАННІ ГЕНЕРАЛЬНАГА САКРАТАРА ЦЭНТРАЛЬНАГА КАМІТЭТА КПСС, СТАРШЫНІ ПРЕЗИДУМА ВЯРХОУНАГА САВЕТА СССР, СТАРШЫНІ САВЕТА АБАРОНЫ СССР МАРШАЛА САВЕЦКАГА САЮЗА БРЭЖНЕВА Л. І. ОРДЭНАМ «ПЕРАМОГА»

За вялікі ўклад у перамогу савецкага народа і яго Узброеных Сіл у Вялікай Айчыннай вайне, выдатныя заслугі ва ўмацаванні абараназдольнасці краіны, за распрацоўку і паслядоўнае ажыццяўленне знешняй палітыкі міру Савецкай дзяржавы, якая надзейна забяспечвае развіццё краіны ў мірных умовах, узнагародзіць Генеральнага сакратара Цэнтральнага Камітэта КПСС, Старшыню Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР, Старшыню Савета Абароны СССР Маршала Савецкага Саюза **Брэжнева Леаніда Ільіча** ордэнам «Перамога».

Першы намеснік Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР **В. КУЗНЯЦОУ.**

Сакратар Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР **М. ГЕАРГАДЗЕ.**

Масква, Крэмль.
20 лютага 1978 г.

УРУЧЭННЕ ТАВАРЫШУ А. І. БРЭЖНЕВУ ОРДЭНА «ПЕРАМОГА»

20 лютага ў Крэмлі ва ўрачыстай абстаноўцы адбылося ўручэнне ордэна «Перамога» Генеральнаму сакратару ЦК КПСС, Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР, Старшыні Савета Абароны СССР Маршалу Савецкага Саюза **Л. І. Брэжневу**. Гэтага вышэйшага ваеннага ордэна таварыш **Л. І. Брэжнеў** удастоены за вялікі ўклад у перамогу савецкага народа і яго Узброеных Сіл у Вялікай Айчыннай вайне, выдатныя заслугі ва ўмацаванні абараназдольнасці краіны, за распрацоўку і паслядоўнае ажыццяўленне знешняй палітыкі міру Савецкай дзяржавы, якая надзейна забяспечвае развіццё краіны ў мірных умовах.

Пры ўручэнні ўзнагароды былі члены Палітбюро ЦК КПСС **Ю. У. Андропав, В. В. Грышын, А. П. Кірыленка,**

А. М. Касыгін, Ф. Д. Кулакоў, Д. А. Кунаеў, К. Т. Мазураў, А. Я. Пельшэ, М. А. Суслаў, Д. Ф. Усцінаў, кандыдаты ў члены Палітбюро ЦК КПСС **Г. А. Аліеў, П. Н. Дзямічаў, В. В. Кузняцоў, Б. М. Панамароў, М. С. Саломенцаў, К. У. Чарненка,** сакратары ЦК КПСС **У. І. Далгіх, М. В. Зімянін, Я. П. Рабаў, К. В. Русакоў,** а таксама намеснікі старшынь Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР і Савета Міністраў СССР, члены калегіі Міністэрства абароны СССР, вядомыя военачальнікі, ветэраны вайны, адказныя работнікі ЦК КПСС, Вярхоўнага Савета СССР.

Пры ўручэнні ордэна «Перамога» таварыш **Л. І. Брэжнеў** выступіў член Палітбюро ЦК КПСС, сакратар ЦК КПСС **М. А. Суслаў.**

Пад бурныя, працяглыя апладысменты прысутных таварыш **М. А. Суслаў** уручыў таварышу **Л. І. Брэжневу** вышэйшую ваенную ўзнагароду—ордэн «Перамога».

З прамовай у адказ выступіў таварыш **Л. І. Брэжнеў.**

Промова таварыша **Л. І. Брэжнева** была сустрэта гарачымі, працяглымі апладысментамі.

З вышэйшай ваеннай узнагародой таварыша **Л. І. Брэжнева** гарача павіншавалі кіраўнікі Камуністычнай партыі і Савецкай дзяржавы, вядомыя военачальнікі, ветэраны Вялікай Айчыннай вайны, які пажыдаў **Леаніду Ільічу** моцнага здароўя, плённай дзейнасці на карысць савецкага народа, у імя міру і перамогі светлых ідэалаў камунізму.

(ТАСС).

НАДЗЕЙНЫЯ АБАРОНЦЫ САЦЫЯЛІЗМУ І МІРУ

УРАЧЫСТЫ СХОД У КРАМЛЕЎСКИМ ПАЛАЦЫ З'ЕЗДАУ

Шасцідзесят гадоў стаяць на варце сацыялізму, справы міру і працы слаўныя Узброеныя Сілы СССР. Яны былі створаны на заранку Савецкай улады партыяй камуністаў, **У. І. Леніна** для абароны заваёў Вялікага Кастрычніка і з гонарам выконвалі і выконваюць гэту гістарычную місію.

У Крэмлёўскім палацы з'ездаў 22 лютага адбыўся ўрачысты сход прадстаўнікоў працоўных Масквы і воінаў сталічнага гарнізона, прысвечаны 60-годдзю Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту.

Бурнымі працяглымі апладысментамі сустрэлі прысутныя таварышы **Л. І. Брэжнева, Ю. У. Андропав, В. В. Грышын, А. П. Кірыленку, А. М. Касыгіна, Ф. Д. Кулакова, Д. А. Кунаева, К. Т. Мазурава, А. Я. Пельшэ, М. А. Суслава, Д. Ф. Усцінава, Г. А. Аліева, П. Н. Дзямічава, В. В. Кузняцова, Б. М. Панамарова, Ш. Р. Рашыдава, М. С. Саломенцава, К. У. Чарненку, У. І. Далгіх, М. В. Зімяніна, Я. П. Рабава, К. В. Русакова.** У прэзідыуме сходу — намеснікі Старшыні Савета Міністраў СССР, вядомыя савецкія военачальнікі, ветэраны вайны, вучоныя, прадстаўнікі партыйных, савецкіх і грамадскіх арганізацый.

У прэзідыуме сходу Генеральны сакратар Партыі арабскага сацыялістычнага адраджэння, Прэзідэнт Сірыйскай Арабскай Рэспублікі **Х. Асад**, які знаходзіцца ў Маскве па запрашэнню ЦК КПСС, Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР і Савета Міністраў СССР, а таксама намеснік старшыні Савета Міністраў, міністр замежных спраў Сірыі **А. Х. Хадам.**

У прэзідыуме — Першы сакратар ЦК МНРП, Старшыня Прэзідыума Вялікага народнага хурала МНР **Ю. Цэдэнібал.**

На сходзе прысутнічаюць ваенныя дэлегацыі НРБ, ВНР, СРВ, ГДР, КНДР, Рэспублікі Куба, МНР, ПНР, СРР, ЧССР, СФРЮ, якія прыбылі на святкаванне 60-годдзя Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту.

Урачысты сход адкрыў член

Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар Маскоўскага гарадскога камітэта КПСС **В. В. Грышын.**

Гучыць Дзяржаўны гімн Савецкага Саюза. Таварыш **В. В. Грышын** дае слова Генеральнаму сакратару ЦК КПСС, Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР, Старшыні Савета Абароны СССР Маршалу Савецкага Саюза **Л. І. Брэжневу**. Удзельнікі сходу вітаюць **Леаніда Ільіча Брэжнева** бурнымі, працяглымі апладысментамі.

Таварыш **Л. І. Брэжнеў** зачытаў Прывітанне Цэнтральнага Камітэта КПСС, Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР і Савета Міністраў СССР воінам доблесных Узброеных Сіл Савецкага Саюза, якое было гарача сустрэта прысутнымі ў зале.

З дакладам «Шасцідзесят гадоў на варце з'яўляю Вялікага Кастрычніка» выступіў член Палітбюро ЦК КПСС, міністр абароны СССР Маршал Савецкага Саюза **Д. Ф. Усцінаў.**

Гарачыя віншаванні савецкім воінам у сувязі са слаўным юбілеем перадалі ад працоўных Масквы — брыгадзір слесараў аўтазавода імя Ліхачова, удзельнік Вялікай Айчыннай вайны, Герой Сацыялістычнай Працы **Н. Г. Мячын**, ад імя камсамольцаў і моладзі сталіцы — першы сакратар МГК ВЛКСМ **В. М. Мішын**, ад імя прадстаўнікоў сацыялістычных армій — член Палітбюро ЦК ПАРП, міністр нацыянальнай абароны ПНР генерал арміі **В. Ярузельскі.**

Гучыць ваенны марш. Пад гарачыя апладысменты ў залу парадным крокам выходзяць прадстаўнікі ўсіх відаў Узброеных Сіл.

З вялікім уздымам было прынята прывітальнае пісьмо Цэнтральнаму Камітэту КПСС, Прэзідыуму Вярхоўнага Савета СССР і Савету Міністраў СССР ад асабовага саставу Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту.

Пасля ўрачыстага сходу адбыўся вялікі святочны канцэрт.

ТАСС.

ДЫСКУСІЯ АБ СУЧАСНЫМ КІНО

Праблемы адлюстравання на экране важнейшых сацыяльных працэсаў, што адбываюцца ў жыцці рабочага класа, нагаснага сялянства і працоўнай інтэлігенцыі, стварэння ў кіно ўражальнага вобраза нашага сучасніка, вернага камуністычным ідэалам, выдатнага працаўніка, чалавека глыбокіх ведаў і высокай культуры, сталі тэмай занальнага семінара журналістаў, якія пішуць на пытаннях літаратуры і мастацтва. Ён адкрыўся 21 лютага ў мінскім Доме кіно.

Семінар «Вобраз сучасніка на экране» праводзіцца праўленнямі Саюзаў журналістаў і кінематографістаў СССР сумесна з рэспубліканскімі творчымі саюзамі. Яго ўдзельнікі, якія прыбылі з Масквы, Ленінграда, абласцей РСФСР, Украіны, Беларусі, Малдавіі, Латвіі, Літвы і Эстоніі, праслухаюць тэарэтычныя даклады вядучых кіназнаўцаў і крытыкаў краіны, абмяняюцца вопытам работы.

21 лютага групу ўдзельнікаў семінара прыняў кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК КПБ таварыш **П. М. Машэраў.**

П. М. Машэраў расказаў гасцям аб дасягненнях Беларусі ў развіцці эканомікі, навуцы і культуры, аб праводзімай у рэспубліцы рабоце, накіраванай на ўзмацненне маральнага і эстэтычнага выхавання працоўных. Важнае месца ў гэтай рабоце адводзіцца кіно — бая-

вому памочніку партыі ў фарміраванні камуністычнага светапогляду савецкага чалавека, узбагачэнні мастацкай культуры народа ў святле рашэнняў XXV з'езда КПСС.

У гутарцы прынялі ўдзел старшыня ўсесаюзнай секцыі журналістаў, якія пішуць на пытаннях літаратуры і мастацтва, галоўны рэдактар газеты «Савецкая культура» **А. У. Раманаў**, старшыня Дзяржкіно СССР **П. Ц. Ярмаш**, сакратар праўлення Саюза кінематографістаў СССР **А. В. Караганаў**, намеснік рэдактара па аддзеле літаратуры і мастацтва газеты «Правда» **Г. А. Напранаў**, намеснік галоўнага рэдактара часопіса «Іскусства кіно» **А. М. Мядзведзёў**, сакратар ЦК КПБ **А. Т. Кузьмін**, намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР **Н. Л. Сялінава**, інструктар ЦК КПСС **І. Н. Лісанюк**, загадчык аддзела культуры ЦК КПБ **А. Л. Петрашэвіч**, старшыня Дзяржкіно БССР **У. В. Мацвееў**, старшыня праўлення Саюза журналістаў БССР **А. А. Тоўсцін**, першы сакратар праўлення Саюза кінематографістаў БССР **В. Ц. Тураў** і іншыя.

З дакладамі на семінары выступілі галоўны рэдактар газеты «Савецкая культура» **А. У. Раманаў**, старшыня Дзяржкіно СССР **П. Ц. Ярмаш**, сакратар праўлення Саюза кінематографістаў СССР, донтар мастацтвазнаўства **А. В. Караганаў.**

Сёння — апошні дзень работы семінара. Справаздача аб яго рабоце будзе апублікавана.

У САЮЗЕ ПІСЬМЕННІКАЎ

Старшыня праўлення Саюза пісьменнікаў БССР, старшыня праўлення Беларускага аддзялення Таварыства савецка-польскай дружбы народны пэат Рэспублікі Мансім Танк прыняў Генеральнага консула ПНР у Мінску **Мар'яна Дрўніна.**

У гутарцы, якая прайшла ў шчырай і дружалюбнай атмасферы, прынялі ўдзел консул **К. Ноцунь**, першы сакратар праўлення СП БССР, народны пісьменнік рэспублікі **І. Шамлін**, сакратар праўлення **Б. Сачанка**, сакратар партбюро **М. Кругавых**, аднажны сакратар СП БССР **У. Ліпні.**

З УЗНАГОРОДАЙ!

За вялікую работу па камуністычнаму выхаванню і культурна-мастацкаму абслугоўванню воінаў і насельніцтва рэспублікі Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР ансамбль песні і танца Чырванасцяжнай Беларускай ваеннай арганіі ўзнагароджаны Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР за заслугі ў развіцці музычнага мастацтва і ў сувязі з шасцідзесяцігоддзем з дня нараджэння мастацкай кіраўніцы Беларускай дзяржаўнай філармоніі, народнага артыста РСФСР, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР **СЕРБІН Васіль Феадосьевіч** ўзнагароджаны Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

СУВЕНІРНАЕ ВІДАННЕ

Украінскае выдавецтва «Дніпро» падрыхтавала і выпусціла сувенірнае набор «Слова аб палку Ігаравым». У адным з тэмаў змешчаны старажытнарускі тэкст, у другім — пераклады на украінскую, рускую, беларускую мовы, выкананыя **М. Рыльскім, М. Рыленкавым, Я. Купалам.**

Ілюстрацыі заслужанага дзеяча мастацтваў Украінскай ССР **Г. Якутовіча.**

САЛДАЦКІ, НАРОДНЫ...

Любач у часцях ЧВВА салдаці вакальна-інструментальны ансамбль «Пунсовыя пагоны». У склад яго ўваходзяць дванаццаць закаханых у песню дружбакоў — салдат адной роты. Як кажа іх камандзір старшы лейтэнант **У. Воранаў**, яны перш-наперш — салдаты, а потым ужо — артысты, і служыць яны выдатна; як належыць гвардзейцам. Кіруе ансамблем «Пунсовыя пагоны» гвардыя радавы Генадзь Грынь — выпускнік магілёўскага музычэлішча. Яго воінская спецыяльнасць — кулямётчык, а ў ансамблі ён — майстар на ўсе рукі: іграе на фартэпіяна, акардыоне, элэктрааргане. Намеснік сакратара камсамольскай арганізацыі батальёна Ігар Дзёмін цудоўна спявае. Добры голас і ў нульмітчына **Сяргей Гарэліка**. Гранатамітчык **Уладзімір Іданук** вёртуозна валодае ударнымі інструментамі, а радавы **Леанід Шынкаранка** — гітарыст. **Акіма Іх**, у ансамблі ўдзельнічаюць **Мікалай Вілаўскі, Аляксандр Казлоў, Аляксандр Церахаў** і іншы.

Салдацкі ансамбль удастоены звання народнага. Ён — дыпламант рэспубліканскага конкурсу ваенна-патрыятычнай песні і лаўрэат першага ўсесаюзнага фестывалю самадзейнай мастацкай творчасці.

На здымку радавыя **А. Церахаў, Г. Грынь** і **А. Казлоў** на рэпетыцыі.
Фота **А. НИКАЛАЕВА**. (БЕЛТА).

Новы шырокаэкранны кіна-тэатр «Салют» адкрыўся ў мінскім мікрараёне «Серабранка». Зала, разлічаная на 800 глядачоў, забяспечана кандыдатынерамі. У прасторным фэе можна наладзіць выступы, выступленні прафесійных і самадзейных калектываў.
На здымку: у фэе новага кіна-тэатра.
Фота **В. ВІТЧАНКІ**. (БЕЛТА).

ЗБЕРАГЧЫ ПРАУДУ ДЛЯ БУДУЧАГА

Напярэдадні Дня Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту у аграгравым ДOME афіцэраў адбылася навукова-практычная канферэнцыя на тэму «Ваенна-патрыятычнае выхаванне моладзі на творах мастацкай і ваенна-мемуарнай літаратуры».

Ініцыяватэлем выступіў сакратар ЦК ЛКСМБ І. А. Саранавіч. Ён расказаў прысутным аб рабоце, якую праводзіць намясольская арганізацыя рэспублікі па выхаванню моладзі на прыкладах літаратурных герояў. Аб вобразах войнаў Савецкіх Узброеных Сіл у беларускай літаратуры, аб асаблівасцях работы рэдакцыі ваенна-мемуарнай літаратуры і таварыства кнігалюбаў расказалі саданкладчыкі — старшыня камісіі па ваенна-мастацкай літаратуры СП БССР пісьменнік Л. Я. Проіша, загадчык рэдакцыі ваенна-мемуарнай літаратуры выдавецтва «Беларусь» П. С. Шчадроў і намеснік старшыні рэспубліканскага таварыства кнігалюбаў В. А. Вільтоўскі.

Рабочыя, ваеннаслужачыя, настаўнікі, работнікі культуры падзяліліся вопытам работы па прапагандзе ваенна-патрыятычнай літаратуры, выказалі шэраг прапанов па далейшай актывізацыі гэтай работы. У заключэнне перад удзельнікамі канферэнцыі выступілі Васіль Быкаў, Мікалай Кругавых, Васіль Зубанк, Пятрусь Манька, Яўгенія Янішчыц.

АД КАМІСАРАУ ТОЙ, ГРАМАДЗЯНСКАЙ

Брэсцкая сцена часта робіцца то балвой пазіцыяй, то штабам, то назармай, то акапам: тут грывіцца баі, тут баец з чыронай зорнай на будзёнаўцы або на касцы здзяйсняе подзвіг. Ваенная тэма, вобраз война Савецкай Арміі, патрыятычны пафас прыцягваюць увагу творчага калектыву абласнога тэатра імя Ленінскага камсамола Беларусі з самага пачатку яго дзейнасці. Трыццаць гадоў назад ён паставіў першы значны спектакль пра рамантыку подзвігу — «Як гартавалася сталь» паводле рамана М. Астроўскага (рэжысура Ю. Рашымава). На падмостках тэатра ажывалі героі класічных п'ес савецкай драматургіі — «Любові Яравой» К. Трачэва, «Разлом» Б. Лаўранэва; з вялікім поспехам на працягу дзесяцігоддзяў ішла «Брэсцкая крэпасць» К. Губарэвіча, якую так горача віталі і маскоўскія глядачы на сцэне Крамлёўскага тэатра. Сярод палкаводцаў і камісараў грамадзянскай вайны сцэнічнае жыццё ў Брэсце набывалі вобразы М. Фрунзе, Ф. Дзяржынскага, А. Дундзіча. Сучаснаму армейскаму жыццю прысвечаны спектакль па п'есе «Лейтэнанты» А. Пінчука.

У дні святкавання 60-годдзя Савецкіх Узброеных Сіл юныя глядачы горада над Бугам пазнаёміліся з новай работай калектыву — спектаклем «Р. В. С.» паводле апавесці А. Гайдара (рэжысёр Т. Белічэнка, аўтар сцэнаграфіі — А. Ціхановіч). А п'ець гадоў назад брастаўчане паставілі сцэнічны расказ пра станаўленне война-намуніка, які пазней стаў пісьменнікам Аркадзем Гайдарам, — «Салдацкае сэрца» па п'есе Б. Рабціна.

Глядачы цёпла сустрэлі прэм'еру гайдараўскага твора на сцэне.

ПРА ЛІТАРАТУРУ АБ ВАЙНЕ

У выдавецтве «Советский писатель» выйшла кніга крывіка і літаратуразнаўца Л. Лазарава «Гэта наш лёс». З цікавасцю пазнаёміцца чытач з літаратурнымі партрэтамі вядомых савецкіх пісьменнікаў У. Багмолава, Я. Вараб'ява, К. Сіманова, а таксама з нарысамі пра творчасць двух беларускіх аўтараў, якіх пішуць аб вайне. У адным з іх — «Па закліку сумлення» — гаворыцца пра найбольш значныя ініцыятыўныя лаўрэата

Дзяржаўнай прэміі СССР В. Быкава. Другі нарыс — «Калі ваюе народ» — уяўляе сабой літаратурны партрэт лаўрэата Дзяржаўнай прэміі СССР А. Адамовіча. Крывік падрабязна спыняецца на яго дыялогі «Партызаны», «Хатынскай апавесці», з хваляваннем піша пра калектывную кнігу А. Адамовіча, Я. Брыля, У. Калесніка «Я з вогненнай вёскі...»

В. РАСОЛЬКА.

ВЫСТАЎКА ПЛАКАТА ГДР

У Палацы мастацтваў адкрылася выстаўка плаката мастакоў ГДР, прысвечаная 60-годдзю Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Адкрываючы выстаўку, консул генеральнага консульства ГДР у Мінску Ульрых Дамс расказаў, што сярод шматлікіх мерапрыемстваў па дастойнай сустрэчы Вялікага Кастрычніка быў і конкурс на лепшы палітычны плакат ГДР, прысвечаны знамянальнай даце. Яго арганізавалі Таварыства германа-савецкай дружбы, Саюз мастакоў БССР і выдавецтва «Наглядная агітцыя». У конкурсе прынялі ўдзел тысячы мастакоў. Выстаўка плаката экспанавалася ў ГДР, а цяпер лепшыя работы прывезены ў Мінск.

На выстаўцы — 150 плакатаў, якія расказваюць пра У. І. Леніна — правадыра сусветнага пралетарыяту, пра поспехі Савецкага Саюза ў пабудове развітога сацыялістычнага грамадства, у барацьбе савецкага народа за мір, дружбу, супрацоўніцтва паміж народамі.

Старшыня праўлення Саюза мастакоў БССР В. Грамыка і беларускі мастак Н. Гуціёў у выступленнях высока ацанілі палітычныя імяціны плакат, які мае даўнія рэвалюцыйныя традыцыі.

Н. ЕРМАЛЮК.

ДЫПЛОМЫ — КНІГАМ 1977-га

Дзяржаўны камітэт Савета Міністраў БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю сумесна з Беларускім рэспубліканскім праўленнем навукова-тэхнічнага таварыства штогод праводзіць конкурс на лепшыя выданні па мастацка-тэхнічнаму афармленню і паліграфічнаму выкананню. Нядаўна праішоў чарговы XVIII Рэспубліканскі конкурс на лепшыя выданні 1977 года.

Першае месца ў гэтым конкурсе па колькасці атрыманых дыпламаў заняла выдавецтва «Мастацкая літаратура», якое за кніжку для дзяцей «Ладушкі-ладкі» — народныя калыханкі, пацешныя гульні, лічылкі — атрымала вышэйшую ўзнагароду — Дыплом Францыска Скарыны. Кніжку аформілі мастакі У. Васалыга, А. Лось і Н. Паплаўская.

Дыпламаў першай ступені ўдастоены кнігі для дзяцей: зборнік «Дзень добры, мама!» (мастак М. Васалыга), «Што было б тады б, калі б?» Р. Барадуліна (мастак А. Шэверга), «Лесной будильник» В. Зубанка (мастак В. Забораў), «Сярэбраная табакерка» — назва З. Вядулі (мастак Ю. Зайцаў).

Дыпламамі другой ступені адзначаны мастацкія кніжкі: «Грынамсі» Р. Барадуліна і «Дзвінкі». Сшыткі, з запісных кніжак: І. Мележа (мастак М. Казлоў), «Суквецце» М. Калачынскага (мастак У. Васалыга), а таксама выданні для дзяцей: «Каток — залаты лабон» — беларускія народныя казкі (мастак А. Волкаў), «Маленькі Мук» — казка В. Гаўф (мастак Н. Паплаўская) і «Донтар Сміх» Э. Агняцвет. Апошняя кніжка аформлена выхаванцамі Мінскай рэспубліканскай школы-інтэрната па музыцы і вывучэнчому мастацтву пад кіраўніцтвам мастака-педагага М. Макаранкі.

Добрых вынікаў дасягнула і выдавецтва «Беларусь». Кніга твораў У. І. Леніна «Балшавікі павінны ўзяць уладу. Марксізм і паўстанне. Крызіс наслепу. Парады пастаронняга. Письмо членам ЦК» (мастак У. Шоўк) адзначана Дыпламам Ф. Скарыны. Гэта выданне было таксама ў ліку лепшых на Усеаюзным конкурсе ў Маскве, прысвечаным 60-годдзю Вялікага Кастрычніка.

Дыплом I ступені атрымала выдавецтва «Беларусь» за кнігі: «Карл Маркс. Біяграфія» (мастак У. Шоўк), фотаальбом «Беларусь» на беларускай, рускай, англійскай, французскай і нямецкай мовах (мастак Л. Бетанаў); другой ступені — «Белоруссия: люди, события, фанты» В. Барушкі (мастак В. Масцераў), «Выўленчае мастацтва Беларусі», вып. I (мастак У. Шоўк), «Алена Лось» З. Латун (мастак Л. Мядзведзева) і планы таварыства А. Ініна і У. Крукоўскага.

У апошні час значна палепшылася афармленне кніг выдавецтва «Навука і тэхніка». Пацярджэннем гэтаму з'яўляюцца дыпламы за кнігі «Істория Белорусской ССР» (мастак І. Славянскі) — I ступені, «Народная деревенная скульптура» А. Лявовай (мастак Ю. Сергачоў) — II ступені і дыпламы за навукова-тэхнічныя кнігі.

Па раздзеле грамадска-палітычнай літаратуры дыпламам II ступені адзначаны манасграфія М. Іосыні «К. Маркс, Ф. Энгельс и революционная Белоруссия» выдавецтва БДУ імя У. І. Леніна (мастак Э. Жаневіч), з мастацкай літаратуры — кніга «Лирика» Ф. Цютчова выдавецтва «Вышэйшая школа» (мастак В. Валантовіч) і альбом «Замкі Беларусі» выдавецтва «Полымя» (мастак Я. Кулік).

Шмат узнагарод прысуджана навукова-тэхнічным, даведачным і вучэбным кнігам. 50 дыпламаў — такіх вынік праведзенага рэспубліканскага конкурсу.

Кнігі, якія атрымалі дыпламы Ф. Скарыны першай і другой ступеняў, будуць накіраваны на Прыбалтыйскі, а потым і на Усеаюзны конкурс на лепшыя выданні 1977 года.

І. ЧАПЛАВОДСКАЯ, старшы рэдактар Дзяржкамвыда БССР.

ПРЭМІІ ЧАСОПІСА «МАЛАДОСЦЬ»

Цэнтральны Камітэт камсамола і праўленне Саюза пісьменнікаў БССР зацвердзілі рашэнне аб усталяванні штогадовых прэміяў «Малодосць» за лепшыя выступленні ў часопісе маладых аўтараў.

За 1977 год рэдакцыя часопіса прысудзіла свае прэміі наступным аўтарам: Яўгену Леўку (апавесць «На паліку», № 5), Алегу Салтуку (вершы з кнігі «Праці», № 6), Алесю Гаўроўку (нарыс «Салодкі хлеб», № 11), Алесю Марціновічу (рэцэнзія «Імяніне быць зразумелым» і «Што аб'явае новы дзень», № 2 і № 8), Міколу Лазавому (ілюстрацыі да апавесці У. Дамашэвіча «Німфа», №№ 7, 8).

СЯБРА І ДАРАДЧЫК ЮНЫХ

У ДOME літаратара адбыўся юбілейны вечар дзіцячых паэтаў Станіслава Шушкевіча. У прэзідыуме вечара, які адкрыў і вёў сакратар праўлення СП БССР В. Сачышка, былі народны паэт рэспублікі М. Танк, народны пісьменнік І. Шамянін і А. Макавічак, сябры па творчасці, землякі.

Пра ініцыятыў і творчы шлях юбіляра расказаў крывік Варлен Вечыч. Былі ачытаны прывітальныя адрасы і ўшанавальныя тэлеграмы. Юбіляра павітавалі госці з Украіны — пісьменніца Л. Рэза і перакладчыца яго твораў В. Вондарава.

У канцэртзе, яким закончыўся вечар, прынялі ўдзел артысты мінскіх тэатраў, а таксама юныя удзельнікі хору 130-й мінскай школы.

За плённую літаратурную дзейнасць і ў сувязі з сямідзесяцігоддзем з дня нараджэння Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР ўзнагародзіў пісьменніка Шушкевіча Станіслава Пятровіча Гаўвароў граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

У ГОНАР ПАЭТА

У гонар выдатнага савецкага пісьменніка, вядомага грамадскага дзеяча Мірза Турсун-Заде ўказам Прэзідыума Вярхоўнага Савета Таджыкскай ССР горад Рэгар у Таджыкстане перайменаваны ў горад Турсун-Заде.

У цэнтральнай частцы Гомеля ўзведзены ўнікальны будынак Дома палітычнай асветы аб'екта КПБ, праент янога распрацаваны Інстытутам «Гомельграмадзяніпраект». Будынак вызначаецца арганічным спалучэннем знешніх архітэктурна-намапазіцыйных формаў з іх унутраным функцыянальным прызначэннем.

Інтэр'ер вырашаны разнастайна і разам з тым у адзіным стыліявым ансамблі. Тут усё гарманічна: аб'ём, прапорцыі, апрацоўка, мэбля. Сцены і падлога фак аздаблены натуральнымі каменем, арыгінальнай вертыкаль крывіталевых люстраў, добра глядзіцца падаясная столь. Дом палітычнай асветы стаў цэнтрам грамадска-культурнага жыцця горада.

Н. КАЛІНІЧЭНКА.

ВАЧАМІ СЯБРОЎ

У Саюз пісьменнікаў Беларусі прыйшоў падарунак ад польскіх сяброў — кніга «Польшча ў савецкай пазіі», якую выпусціла Лодзінскае выдавецтва. У ёй змешчаны вершы паэтаў савецкіх рэспублік, прысвечаныя братняй Польшчы, ле народу. Сярод аўтараў — беларускія паэты Якуб Колас, Язэп Пушка, Пятрусь Броўка, Максім Танк, Пімен Панчанка, Кастусь Кірзенка, Аляксей Зарычын, Еўдакія Лось, Рыгор Барадулін, Янка Сіпакоў, Алег Лойка, Сяргей Панізнік. Над пера-

кладамі беларускай пазіі працавалі Ян Гушча, Мацей Юзаф Канановіч, Леапольд Левін, Ежы Плесняровіч, Тадэвуш Ракітнік, Конрад Фрэйдліх, Тадэвуш Хруццэлеўскі, Андзей Казімеж Яворскі.

Кніга выдадзена ў прыгожым афармленні, ле ілюстравалі графікі Зыгмунт Магнера, Януш Станега, Андзей Струмліа.

Складальнік і аўтар прадмовы — вядомы знаўца савецкай літаратуры Базыль Бяланазавіч.

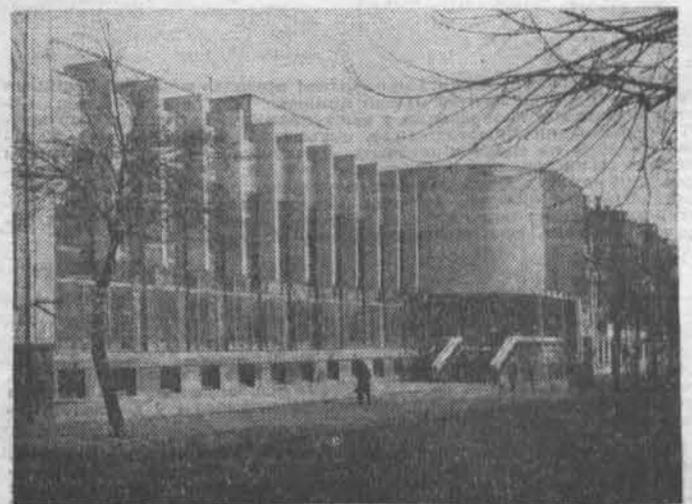
Г. ЯКАУЛЕВА.

З ВЫТОКУ БРАТЭРСТВА

Новай старонкай у гісторыі шматгадовых творчых сувязей калектыву Львоўскага акадэмічнага ўкраінскага драматычнага тэатра імя М. Занькавецкай з беларускімі калегамі стала прэм'ера спектакля па п'есе Івана Шамяніна «І змоўклі птушкі». Аб нашых сучасніках, пераемнасці пакаленняў, пра вайну, якая адбылася на лесе

людзей, расказалі са сцэны народныя артысты Украіны Вера Палінская і Уладзімір Мансіменна, заслужаная артыстка рэспублікі Ларыса Кадывава і іншыя выканаўцы.

Дружба львоўскіх артыстаў з майстрамі слова і тэатрамі Беларусі прыносіць шчодры плён.

ТВОРЧАЯ СПРАВАЗДАЧА ТЭАТРА

Па запрашэнню прэзідыума Усерасійскага тэатральнага таварыства з творчай справаздачай перад масківамі выступілі калектыву Рускага драматычнага тэатра БССР імя М. Горькага. У цэнтральным Доме работнікаў мастацтваў БССР адбыўся вечар, прысвечаны творчасці тэатра.

«С К А З ПРА БЕЛУЮ РУСЬ»

Пад такой назвай у праўленне культуры Магілёўскага аблвыканкома і Магілёўскага абласнага бібліятэка імя У. І. Леніна праводзіць сярод раённых і гарадскіх бібліятэк вобласці эстафету «Альбом добрых спраў», прысвечаную 60-годдзю з дня ўтварэння БССР і Кампартыі Беларусі.

У. САКАЛОУСКІ.

ГЭТА ПАТРЭБНА ЖЫВЫМ

— Я помню чорны дым над Вярхуціна — у першыя дні вайны чыгуначную станцыю бамбілі немцы. Помню, як плакалі маткі, праводзячы сваіх сыноў на вайну. Помню, як у нашых лясках на сорок шосты дзень вайны, калі лінія фронту была ўжо за Смаленскам, з'явіліся людзі ў чырвонаармейскай форме — воіны 121-й стралковай дывізіі. Помню расстраляных фашыстамі чырвонаармейскіх разведчыкаў, партызан і мірных жыхароў нашай вёскі.

Так гаворыў Уладзімір Петрушэня, старшыня калгаса «Камуніст» Старадарожскага раёна, паказваючы гасцям — удзельнікам абласнога зональнага семінара (семінар праводзіла Мінская абласная арганізацыя таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры на базе пярвічнай арганізацыі таварыства калгаса «Камуніст») — помнікі, якія ўстаноўлены для ўшанавання памяці землякоў і воінаў 121-й стралковай дывізіі, якая вяла тут жорсткія

бай, прарываючыся з акружэння.

Гэта — сціплая даніна памяці тым, хто не вярнуўся з вайны, перад кім жыў у неапатным даўгу. Менавіта так уяўляе свой абавязак кожны са 125 членаў калгаснай пярвічнай арганізацыі таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры. Актывісты таварыства арганізавалі пастаянны нагляд за могілкамі, асобнымі магіламі патрыётаў, брацкімі магіламі. Для нагляду за курганам вечнай славы вылучаны спецыяльны чалавек. Гэтую функцыю добрасумленна выконвае былы партызан Андрэй Ананьевіч Шаранда. Для турыстаў, гасцей, якія наведваюць помнікі (бываюць тут і замежныя грамадзяне), арганізуюцца экскурсіі па памятных месцінах.

У цесным кантакце з калгаснай працаю і пярвічнай арганізацыя таварыства Сінгаўскай васьмігодкі. Вучні вядуць пошук імянаў воінаў 121-й стралковай дывізіі, якія загінулі.

Б. ЯБЛОНСКІ.

Вялікую дапамогу вучням у рабоце над кнігай, газетнымі артыкуламі аказвае бібліятэкар Праўдзёнскай сярэдняй школы Мінскага раёна Марыя Рыгораўна Манрыцкая. Яна не шкадуе сіл і часу, каб даць вучням патрабны матэрыял, абудзіць у іх прагу да ведаў.

На здымку: бібліятэкар Марыя Рыгораўна Манрыцкая з вучнямі ў бібліятэцы.

Фота В. ЖЫБРЫКА.

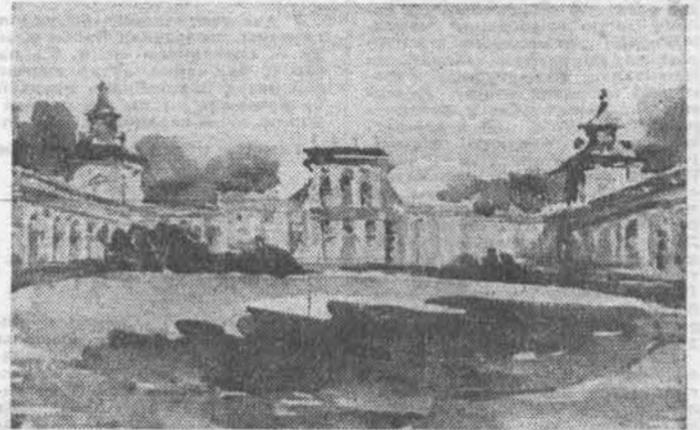
ВЯНОК ДЛЯ ВАРШАВЫ

Выстаўку работ, прысвечаных Варшаве, паказваюць у мінскім Палацы мастацтваў польскія мастакі, якія вучыліся ў ВУН Масквы, Ленінграда і Кіева.

Пяцьдзесят карцін — жывапіс, акварэль, графіка — уяўляюць вобраз сённяшняга горада, расказваюць пра яго гісторыю. Помнікі Варшавы, адлюстраваныя ў малюнках, — адзін з цікавых раздзелаў выстаўкі. Гледачы убачаць наскел Святога Язэка, дзе ў час Варшаўскага паўстання 1944 года знаходзіўся партызанскі шпіталь, наскел Святога Крыжа, дзе пахавана сэрца Шапава, Люцэранскі сабор, у якім з даўніх часоў адбываюцца традыцыйныя вечары класічнай арганнай музыкі, славуты палац у Лазенках і г. д.

Куточки Старога Млста, від Новага рынку, масты над Віслай, сучасны гарадскі пейзаж — такія матывы работ, прадстаўленых на выстаўцы. Іх аўтары — Казімеж Матыюк, Станіслаў Вахт, муні і жонка Зызані.

Аляксандра Зызан, якая прысутнічала на вернісані, тансама, як і яе муж Юзэф, прадставілі серыю акварэляў.

Аляксандра Зызан, Палац у Вілянове.

— Варшава — надзвычай акварэльны горад, — гаворыць наша госця. — Есць гарады, харантар якіх можна выявіць алоўнам, другія вымагаюць алейных фарбаў, а для Варшавы больш усюльга падыходзіць празрыстая, радасная, пшчотная акварэль.

Менавіта такія работы Юзэфа Зызана. На яго акварэлях Варшава сонечная, святлоная, яркая. Нібы дылго з мужам вядзе Аляксандра Зызан, сцвярджаючы, што Варшава прыгожая не толькі ў сонечныя дні, але і ўвосень, у дождж, у туман, ухутаная ў коўдру снегу. Акварэлі Аляксандры Зызан выкананы ў шэраватанарычнай гаме, з настроем крыху меланхалічным, задумленажурботным.

На пытанне, ці не адпавядае харантару работ харантар іх аўтараў, пані Зызан паспешліва адказвае:

— Зусім наадварот! Хутэй кожны піша тое, чаго яму не хапае. Юзэф, па прафесіі архітэктар, выпускнік Маскоўскага архітэктурнага інстытута, кандыдат тэхнічных навук, займаецца праектаваннем прамысловых будынкаў, піша сур'ёзныя навуковыя кнігі, а жывапісам займаецца для душы, у вольны час. Відаць, таму яго работы такія радасныя, вясёлыя.

Аляксандра Зызан гаворыць гэтак жа і працягвае:

— Казімеж Матыюк — мастак-манументаліст, чалавек філасафічнага сінду. Ён любіць цёмныя, прыглушаныя, строгія фарбы. У яго работах Варшава паказана пераважна ўначы: «Вечар на плошчы», «Ноч на Тамку», «Заход над Віслай» і інш.

— Станіслаў Вахт, — працягвае свой расказ Аляксандра Зызан, — любіць пісаць кветкі і жаночыя партрэты. Варшава Станіслава Вахта — святлоная, сонечная, ружова-базавая. Ён паказвае куточки па-над Віслай, масты, паркі, набярэжныя.

Невялічкая выстаўка, чатыры аўтары. Розныя па манерах, па стылістыцы. Але ўсіх іх аб'ядноўвае вялікая любоў да Варшавы. Любоў, якая ўласціва ўсім варшавянам, глыбока ўдзяльным Савецкай Арміі за вызваленне польскай сталіцы ад гітлерызму.

Відаць, не выпадкова выстаўка мастанова-варшавян адбываецца ў дні, калі савецкія людзі адзначаюць 60-годдзе Узброеных Сіл СССР.

Р. БАКУНОВІЧ.

НАМ ПІШУЦЬ

ПЯТЫ ГОД У ПАЛАЦЫ КУЛЬТУРЫ ордэна Леніна завода «Гомсельмаш» імя 60-годдзя Вялікага Кастрычніка дзейнічае кіналекторый «Кінамастацтва нашых дзён». У стваральніку сельскагаспадарчых машын ён карыстаецца вялікай папулярнасцю.

Цікава прайшлі сустрэчы з рэжысёрамі студыі «Беларусьфільм» Ю. Марухіным і А. Яфрэмавым, кіназнаўцам А. Тарховым, кандыдатам мастацтвазнаўства Г. Ратніковым, папулярным кінаанцэрам, заслужаным артыстам РСФСР А. Дзям'яненкам...

Кінная танная сустрэча суправаджаецца паказам фрагментаў з тых або іншых карцін, дэманстрацыяй мастацкіх фільмаў.

В. СЯМЕНАУ.

ЗА МІНУЛЫ ГОД работнікі Лідскай раённай кінасеткі абслужылі больш за 450 тысяч гледачоў. Працаўнікам сельскай гаспадаркі, акрамя мастацкіх фільмаў, было паказана 1625 дакументальных, а тансама звыш 1200 стужак на сельскагаспадарчую тэматыку. Вытворчы план перавыкананы больш чым на дзевяць працэнтаў.

Па выніках усесаюзнага сацыялістычнага спаборніцтва калектываў дзяржаўнай кінасеткі і кінапракату па дастойнай сустрэчы 60-годдзя Вялікага Кастрычніка і выкананні гістарычных рашэнняў XXV з'езда КПСС лідчана аказаліся ў ліку пераможцаў. Дзяржаўны камітэт Савета Міністраў СССР па кінематографіі і ЦК галімовага прафсаюза работнікаў культуры ўзнагародзілі калектыву Лідскага галаўнога кінастэатра Ганаровым дыпламам.

А. СТАДУБ.

У ГОРАД МАСТЫ часта з канцэртамі прыязджаюць прафесійныя артысты з многіх куткоў нашай краіны. Так, за апошні час мастаўчане змаглі пазнаёміцца з выступленнямі заслужанай артыстыцы РСФСР Майі Крысталінскай, артыстамі Ленінградскай эстрады. Нядаўна на сцэне кінастэатра «Сучаснік» выступілі майстры Ленінградскага цырна з праграмай, у якой было нямаля захапляючых нумароў з дрэсіраванымі птушкамі, арыгінальнага жанру, акрабаваных эцюдаў. Асабліва цёпла сустрэлі прысутныя выступленні асілка Івана Шутава, клоунаў Уладзіміра Броўкіна і Вадзіма Петухова, дрэсіроўшчыцу Ганну Маславу і іншых.

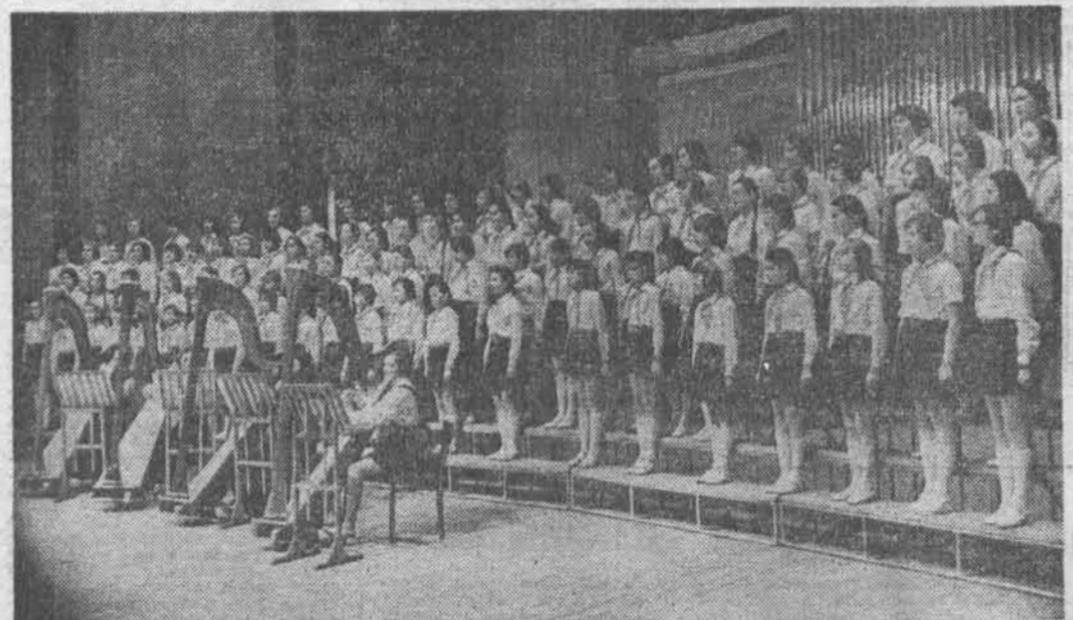
В. ЮРЭВІЧ.

КЛУБ СТАНЦЫІ ВАУКАВЫСК невялікі. Але тут заўсёды людна. Чыгуначнікі і члены іх сем'яў ахвотна наведваюць тэматычныя вечары, удзельнічаюць у канферэнцыйных чытачых і ў дыспутах, іншых масавых мерапрыемствах.

Нядаўна быў праведзены цікавы тэматычны вечар для бацькоў, сыноў якіх служыць у рэдах Савецкай Арміі. Работнікі клуба наладзілі перапіску з воінамі, якія прыслалі пісьмы і фатаграфіі. На вечары гэтыя пісьмы зачыталіся і разам з фатаграфіямі ўрачыста ўручаліся бацькам і маці. Потым па заяўках воінаў выконваліся песні для бацькоў.

Р. СЫРКІН.

КАРАЛЕВА ВЕЧЕРА — АРФА

Дзіцячая музычная школа № 2 імя М. І. Аладава г. Мінска пастаянна падтрымлівае творчы сувязі са сваімі выхаванцамі, якія працягваюць вучобу ў спецыяльных навучальных установах краіны.

У зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі адбыўся цікавы канцэрт былых выхаванак школы — арфістак Вольгі Шыбаевай, якая заканчвае Маскоўскі дзяржаўны музычна-педагагічны інстытут імя Гнесіных, і навучэнца старэйшых

курсаў Ленінградскага музычнага вучылішча імя М. Рымскага-Корсава Людмілы Шчамілявай і Алены Баранавай.

Разам з імі ў канцэрте ўдзельнічалі арфістка Віялета Макаравіч, хор і ансамбль цымбалістаў — усе яны вучні нашай школы.

В. ВАРАТНІКОВ, дырэктар дзіцячай музычнай школы № 2 імя М. І. Аладава, заслужаны дзяля культуры БССР.

Агульнавядома, што чым больш песнясы сувязі пісьменніка з рэчаіснасцю, тым вышэй ідэйна-эстэтычны і выхаваўчы ўзровень яго твораў, відэаўшней вернасць свайму мастакоўскаму прызначэнню.

У гэтым сэнсе шмат дае творчы вопыт народнага пісьменніка Беларусі, лаўрэата Ленінскай прэміі Івана Мележа. Гэты вопыт асабліва каштоўны цяпер, калі XXV з'езд КПСС паставіў перад літаратурай задачу напісання такіх палотнаў, «у якіх бы праўдзіва адлюстроўвалася рэчаіснасць, з вялікай мастацкай сілай сьвярджаліся ідэі камунізму». Таму кожны новы зварот крытыкі да багатай спадчыны таленавітага майстра, даследаванне яе ў шматгранных сувязях з найбольш значымі з'явамі класічнай і сучаснай літаратуры, у плане яго творчай эвалюцыі трэба толькі вітаць.

Сярод новых прац пра Мележа прыкметна вылучаецца сваёй мэтанакіраванасцю і аргументаванасцю вывадаў кніга Дзмітрыя Бугаёва «Вернасць прызначэнню», аўтар якой дасканала ведае матэрыял, надзячай уважліва, да самых здавалася б, нязначных дробязей пісьменніцкай біяграфіі, тонка аналізуе эвалюцыю творчага метаду, станаўлення пісьменніцкай індывідуальнасці Мележа-празаіка.

Першы раздзел «Бацькоўская зямля і вялікі свет» — удалая спроба прасачыць сувязь лёсу пісьменніка з рэгіянальнай палескай стыхіяй, з сацыяльна-гістарычным вопытам краіны і народа. Будучы песня звязаная з асабістымі ўражаннямі і ўспрыманнямі, творчасць Мележа, як сьвярджае Д. Бугаёў, арганічна ўключаецца ў рэчыва развіцця ўсёй савецкай літаратуры: сваёй нацыянальнай, рускай класічнай і савецкай, украінскай і г. д.

Абапіраючыся на шматлікія выказванні пісьменніка адносна яго захаплення творамі Чорнага і Коласа, Купалы і Труса, Някрасава і Тургенева, Чэхава і Дастаеўскага, Горкага і Твардоўскага, Федзіна і Шолахава і інш., аўтар робіць слушны вывад «пра шырыню творчых інтарэсаў беларускага празаіка, пра тое, што ён умеў удумліва ставіцца да жыцця і літаратуры».

Праўда, як нам здаецца, размова гэтая аб літаратурных традыцыях і наватарстве Мележа магла быць больш грунтоўнай (калі не ў першым, то ў наступных раздзелах). Мы не аспрэчваем, што даследчыку ўласцівы шырокі канкрэтна-гістарычны падыход да аналізаваных з'яў, разуменне эстэтычнай прыроды мастацтва. Аднак творчасць Мележа чамусьці «не ўключана» ў агульнасаюзна літаратурны працэс, што накладвае на некаторых меркаванні Д. Бугаёва адбітак дэкларатывнасці.

Страсна і ўсхвалявана напісаны старонкі, прысвечаныя разгляду мележаўскіх дзёнішчых запісаў вяснянай пары, якія, на думку крытыка, з'яўляюцца не толькі пачаткам сур'ёзнай працы ў прозе, але і «істотнай крыніцай дакладных звестак пра аўтара, дазваляюць добра адчуць яго пат-

рытычныя пачуцці, увогуле зразумець кола яго інтарэсаў у гады вайны, турботы і клопаты тых дзён, станаўленне яго чалавечай асобы, фарміраванне літаратурных густаў і сімпатый і г. д.».

Даследуючы вытокі ранняй прозы Мележа, у другім раздзеле Д. Бугаёў правільна вылучае найбольш устойлівыя і перспектывныя кампаненты мастацкай манеры пісьменніка: падкрэслены цікавасць «...да звычайнага, штодзённага, на першы погляд малаістотнага і дробнага, у якім малады празаік адкрываў, аднак, значны чалавечы змест і глыбокі сэнс», выразную схільнасць да псіхалагічнага загляблення ў

На нашу думку, аналіз паэтычна-вобразнай структуры «Мінскага напрамку» мог быць яшчэ больш пераканальным, калі б крытык падаў яго ў кантэксце тагачаснага грамадскага і літаратурнага жыцця. Магчыма, ставячы сваёй задачай прасачыць узбагачэнне сацыяльнага аналізу творчасці Мележа новымі філасофскімі і эстэтычнымі акцэнтамі, даследчык некалькі звызіў свае магчымасці, выключваючы гэты аспект з поля ўвагі.

Далёка не раўнацэнныя ў мастацкіх адносінах варыянты рамана ўсё ж, нам здаецца, патрабавалі таго, каб эстэтычная іх ацэнка арганічна спалучалася з канкрэтным гістарыч-

аб'ектыўна сацыяльным аспектам калектывізацыі, але і не суб'ектыўна, чалавечы змест: «І ў гэтым — адна з галоўных прыкмет яго (Мележа.—В. С.) наватарства ў «Палескай хроніцы», наватарства ў самім падыходзе да вельмі традыцыйнай для нашай літаратуры праблематыкі».

Аналізуючы вобразную сістэму раманаў «Людзі на балоце» і «Подых навалыніцы», Д. Бугаёў глянуў на дылогію як на адзінае цэлае, выразна адчуў яе ідэйна-філасофскую канцэпцыю, даказваючы, што апошняя выцякае з самога жыццёвага матэрыялу. «Бо пісаў ён (Мележ.—В. С.) пра сваё кроўнае, роднае і блізкае, тое, што кранала самыя запаветныя струны яго душы, было выпаставана яго сэрцам».

Пераканаўча даследаваны крытыкам і характар апаўдальнай манеры Мележа-мастака, ураўнаважанай, стрыманай-рэалістычнай і разам з тым суб'ектыўна-лірычнай.

Даследаванне цікавае не толькі высокім прафесійным узроўнем, але і грамадзянскай назіснай даследчыка. Палемізуючы з некаторымі крытыкамі і літаратуразнаўцамі (А. Бачаровым, У. Юрэвічам, Я. Нямчынскім, І. Кудраўцавым, Ю. Андрэевым і інш.), Д. Бугаёў працягвае глыбокае разуменне гуманістычнай сутнасці савецкай літаратуры. Саюзікам яго ў гэтым пытанні выступае Мележ, для якога надзвычай характэрнымі былі пошукі вышэйшага, ідэальнага сэнсу ў чалавечым жыцці. І ён, гэты сэнс, быў для пісьменніка ўвасабленнем агульначалавечага сэнсу, разумееўся ім як уласцівасць, якая складае вышэйшае праўленне чалавечай прыроды ў розныя часы.

У заключным раздзеле «Працяг» «Палескай хронікі» Д. Бугаёў пераканальна раскрывае ідэйна-мастацкую змястоўнасць няскончанага рамана «Завей, снежань» і прыходзіць да правільнага выслаўу аб тым, што ўсё становіцца характэрнае для творчай індывідуальнасці Мележа, усё яго папярэдняе здабыткі і дасягненні «выразна адчуваюцца, а то і пераходзяць у вышэйшы якасны стан» у гэтым рамана: ён арганічна спалучае ў сабе ў высокамастацкім сінтэзе дакументальна-дакладны расказ аб вялікіх гістарычных падзеях з глыбокім прапінкнем у псіхалогію жыццёвых з'яў і характараў.

Творчая канцэпцыя крытыка, яго думкі аб народнасці і гуманізме, аб партыйнасці і свабодзе мастацкай творчасці, падказаныя «Палескай хронікай», набываюць значэнне сур'ёзных абагульняючых вывадаў. Крытык ўводзіць у літаратурны ўжытак новыя і цікавыя матэрыялы з асабістага архіва Мележа: чарнавыя накіды раманаў «За асакою бераг» і «Праўда жыцця», у якіх павінны былі знайсці сваё лагічнае завяршэнне сюжэтныя лініі некаторых твораў, а таксама накіды п'ес «Таякая зямля» і «Цяжкі чалавек», драматычнага твора «Дзень імянін» і інш. Дзякуючы грунтоўнаму і цікаваму аналізу гэтых матэрыялаў творчая індывідуальнасць Мележа-мастака паўстае перад намі ва ўсёй глыбіні і складанасці.

Кніга «Вернасць прызначэнню» напісана з тым душэўным хваляваннем, лірычным уздымам, які цалкам адпавядае і яе назве, і яе зместу. Гэта не толькі яшчэ адно цікавае даследаванне літаратурнай спадчыны Мележа, а своеасаблівае мастацкае біяграфіі яго, шчырае апаўдальнае аб жыцці і творчасці пісьменніка народнага не толькі на падставе афіцыйна прысвоенага яму ганаровага звання, але і па ўсёй сваёй мастакоўскай і чалавечай сутнасці».

Валянціна СМЫКОўСКАЯ.

ШЛЯХАМ АДКРЫЦЦЯЎ

з'явы, асабіста перажытыя, добра вядомыя.

Даследчык знаходзіць у ранняй творчасці пісьменніка цікавае распрацаванае праблема, змястоўныя чалавечыя характары. Нягледзячы на заўважыць асобую патрабавальнасць Д. Бугаёва да тых слабасцей і мастацкіх пралакаў, якія ён звязвае як з нявопытнасцю маладога празаіка, так і з канкрэтнымі абставінамі, у якіх адбывалася фарміраванне эстэтыкі Мележа. Кожны новы твор у зборніках «У завіруху» і «Гарачы жыццё» крытык разглядае як пэўны этап у біяграфіі мастака, у станаўленні яго індывідуальнасці.

Падобны напрамак літаратуразнаўчага аналізу метадалагічна пераканаўчы і перспектывны. Ён, па-першае, надае даследаванню выразны гістарызм, па-другое, дазваляе адчуць, як паступова Мележ «набываў сталасць разам з самім часам, настольківа ўдасканальваў і ўзбагачаў сваё майстэрства, наогул прыкметна змяняўся ад твора да твора, але пры ўсім тым заўсёды ў нечым вельмі істотным заставаўся самім сабой, захоўваў вернасць свайму яркаму таленту, свайму вялікаму мастакоўскаму прызначэнню».

Уражвае наватарскі падыход крытыка да рамана «Мінскі напрамак». Палемізуючы з некаторымі даследчыкамі гэтага твора, аўтар паказвае, як хутка выпяляў талент Мележа, як рашуча пашыраў аўтар тэматычныя і праблемныя даягледы свайго рамана, дбаючы пры гэтым аб мастацкай выразнасці і пераканальнасці не толькі галоўных, але і некаторых эпизодычных герояў. Пры гэтым крытык справядліва адзначае, што на шляху да мастацкага ўвасаблення паэтычнай задумкі пісьменнік сустраўся з вялікімі цяжкасцямі, прычыны якіх хваліліся як у самім характары паэтычнай задумкі, так і таму, што ў яго не было вопыту ў эпічным жанры.

ным поглядам на літаратурны працэс, на ўзбуйненне жанравых маштабаў мележаўскай прозы. Тым больш, што «Мінскі напрамак» быў «першым вялікім выпрабаваннем эпічнага таленту пісьменніка».

Аналіз твораў, якія папярэднялі з'яўленню «Палескай хронікі» (раздзел «Зноў пошукі»), спатрэбіўся Д. Бугаёву, каб вытлумачыць змест найбольш устойлівых і перспектывных кампанентаў індывідуальнай манеры Мележа: маенца на ўвазе спалучэнне лірызму і эпічнасці апавядання, няменная ўвага да непасрэдна перажытага, псіхалагічна заглябленая абмалеўка характараў і інш. Даследчык пераканаўча даводзіць, што яны, гэтыя кампаненты, у канчатковым выніку абумоўлены духоўным вопытам часу.

Спецыяльны раздзел прысвечаны мележаўскай драматургіі, вопыт працы ў якой быў надзвычай плённы для пісьменніка і ў сэнсе спасціжэння сакрэтаў майстэрства, узбагачэння жанравых маштабаў творчасці, і ў сэнсе пошукаў «у сабе сябе» і свайго месца ў літаратуры.

Асабліва глыбокі сэнс набываюць вывады і назіранні ў раздзеле «Дылогія пра Палесе», у якім аўтар цікава і змястоўна раскрывае складаную дыялектыку ідэйна-мастацкіх пошукаў Мележа пры напісанні «Палескай хронікі».

Пераканаўча гучыць тэзіс даследчыка аб тым, што галоўнае ў Мележа — незвычайная ўвага «да здаровых маральных асноў народнага жыцця, якія ўвабралі ў сябе становічы вопыт, адшліфаваны і вывераны стагоддзямі сялянскіх пошукаў разумнага ўладкавання, праўды і справядлівасці». Гэтае палажэнне дэталёва абгрунтоўваецца пры аналізе шматлікіх вобразаў, у прыватнасці Васіля Дзятла, героя, які арганічна спалучае ў сабе гістарычную тыповасць з ярка выражанай індывідуальнасцю, з'яўляючыся своеасаблівай прызмай, што канкрэтна праламляе «не толькі

Кнігапіс

І. ПАШКЕВІЧ. Невычэрпаная крыніца. Нарыс. Серыя «У сузор'і братніх культур». На ўкраінскай мове. Кіеў, «Дніпро», 1977.

У гэтым нарысе аўтар яго І. Пашкевіч на багатым фактычным матэрыяле расказвае пра развіццё беларускай культуры ў савецкі час, пасля перамогі Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Значная ўвага удзяляецца інтэрнацыянальным узаемасув'язям, якія, як вядома, значна ўзбагачаюць кожную нацыянальную культуру.

Складаецца кніга з пяці раздзелаў: «Узнікненне і развіццё культуры беларускага народа», «Станаўленне беларускай савецкай культуры», «Гады важных выпрабаванняў і пасляваенных пліцігоддзі», «Роскіт духоўнай культуры беларускага народа ў перыяд будаўніцтва камунізму», «На шляху, вызначаным XXV з'ездам КПСС».

Выданае багата ілюстравана каліграфічнымі і чорна-белымі здымкамі. Аўтары іх — У. Крук, У. Бараноўскі, Я. Коштыш.

І. ВІШНЕўСКІ.

С. ГРАХОЎСКІ. Гарачы лета. Аповесць. На рускай мове. М., «Молодая гвардия», 1977.

Пра першыя гады Савецкай улады, пра жыццё палескага мястэчка ў той трывяжны і віхурны час расказваецца ў гэтай аповесці Сяргея Грахоўскага. Галоўны герой твора Лаўрэн, яго сябры Васіль і Іван на працягу аднаго лета стаюць і мунюць, становяцца людзьмі, якія ўжо добра арыентуюцца ў самых складаных абставінах.

Пісьменнік псіхалагічна дакладна раскрывае характары персанажаў, напружана і дынамічна будзе дзеянне. Асноўная ўвага аўтара сніроўваецца не толькі на пачатку падзей, няхай саміх па сабе і вельмі важных, а на матывіроўку тых сацыяльна-палітычных прычын, якія абумовілі надзвычайную актывізацыю народных мас у гады рэвалюцыі і грамадзянскай вайны.

Аўтарызаваны пераклад М. Гарбачова.

А. БАДРОУ.

ЛІСТЫ З БЛАКНОТА... А ці не лепей было б выносіць на людзі не нейкія там прыватныя занатоўкі і беглыя запісы, а тыя ўзвжаныя ўражання і думкі, якія адкрышталізаваліся ўжо ў артыкулах, рэцэнзіях, у цэласнае па задуме і матэрыялу крытычнае выступленне?

Прызнаюся, мяне не абыхло такое сумненне. Усё-такі хочацца большай трываласці, завершанасці, паўнаты сказанага. А тут — разрозненныя думкі, не падначаленыя строгай мэтазгоднасці меркавання.

А ўсё ж — не будзем цурацца і такой формы размовы. Што гэта толькі форма — чытач, вядома, разумее. Блак-

пазначаныя грунтоўнай літаратуразнаўчай падрыхтаванасцю аўтараў, надараюцца часцей — і гэта добра.

Толькі часцей узнікае і нейкае сумненне — засцярога. Так, гэтыя артыкулы, рэцэнзіі разумныя і змястоўныя, іх меркаванні правадзейныя, ацэнкі — слушыныя. Але чаму яны такія ўраўнаважаныя, спакойныя? Чаму не чуецца ў іх той страсці, усхваляванасці, неспакойнага сэрцабіцця, без якіх не можа быць мастацкай літаратуры? Чаму амаль ніколі не гаворыцца пра тыя «пачуцці добрыя», што абуджаюцца кнігай?

Крытык быццам і не здзіўляўся, не захапляўся, нішто яго па-сапраўднаму не растрывож-

цей зборніка спалучаецца са шчырай, таварыскай размовай пра недахопы, паэтычная кніга паўстае перад чытачамі як вяртая ўвагі, цікавая літаратурная з'ява.

І ўсё ж — мала, мала! Нас не можа задаволіць літаратурна-крытычная роўніца. Крытыкам трэба і больш хвалявацца, і ўзрошчацца здольнасць небудзёйна, грэча адгукацца на сапраўдныя творы. Трэба не пачытваць — чытаць, не адно толькі каменціраваць мастацкае слова, — а пранікацца ім так, каб яго ўнутранае святло і душэўная пранізлівасць адчуваліся і ў тоне крытычнай размовы, у словах самога крытыка. Радасць адкрыцця і душэўнага ўзбагачэння, свята добрай кнігі не павінны блякнуць у нашай штодзённасці — хай яны заўсёды асвятляюць і ўпрыгожваюць нашу духоўнае жыццё.

ПАКУЛЬ 1978 год яшчэ набірае выдавецкія тэмпы, хочацца вярнуцца да некаторых кніг з нядаўняга мінулага. Перада мною — паэтычны зборнік «Сіні вырай» Кастуся Кірзенкі, «Белы бярэзнік» Алеся Бачылы, «Вышыні святла» Васіля Віткі, «Позірк» Алеся Русецкага, «Лявоніха» Максіма Лужаніна. У кожным выпадку — свой асаблівы свет, свая жыццёвая і духоўная вышыня. Здаецца, усе гэтыя кнігі ўжо мелі добры крытычны водгук. Пашыраць і працягваць размову пра іх зараз не даводзіцца. Але зноў жа — хочацца, каб рэцэнзенты больш чуйна рэагавалі на непатворнасць лёсаў, на ўсе ўзрушаныя вершы і радкі, у якіх выяўляецца самае галоўнае, заповітнае, сутнаснае...

Згадваю зараз гэтыя кнігі, бо даўно ўжо рупіць мне адна думка. Так сталася, што творчасць многіх сапраўдных майстроў усё яшчэ мала бярэцца пад увагу нашай крытыкай і літаратуразнаўствам. Мала было спецыяльных артыкулаў, творчых партрэтаў, усё больш рэцэнзіі, рэцэнзіі... Даўно нестало час разгледзець іх набыткі, абгульніць вопыт і урокі ў судаднеснасці з усёй літаратурай, паказаць поўны аб'ём таго, што дасканала імі зроблена і па-сапраўднаму важна сказана.

Можна пашкадаваць, што пра Лужаніна, Вітку, Кірзенку, Вялюгіна, Пысіна і іншых майстроў нашай літаратуры не напісаны пакуль што разгорнутыя манаграфічныя нарысы. Але справа не толькі ў гэтым. На жаль, і нашы гісторыка-літаратурныя даследаванні, абгульнільныя працы далёка не ахопліваюць усё рэальнае багацце літаратуры, прамінуюць шмат істотных, арыгінальных мастацкіх з'яў.

Зразумела, мы не можам асабліва наракаць, што аўтары «Гісторыі літаратуры» ў многіх выпадках абмяжоўваюцца толькі называннем імёнаў і твораў. Нацы «Гісторыі» пакуль што вельмі абмежаваны ў аб'ёме, і ўсталяваная іх структура (сцільныя агляды раздзелы плюс некалькі манаграфічных артыкулаў) не дае магчымасці аддаць дастаткова ўвагі кожнаму пэўнаму аўтару, які займае нават вельмі прыкметнае месца ў літаратуры.

А ўсё ж крыўдна. Хочацца, каб карціна літаратурнага жыцця падавалася з большай выразнасцю і паўнотай, каб паказвалася месца, роля і значэнне ў літаратурным працэсе кожнага сапраўднага пісьменніка, тым больш — прызнанага майстра...

У гэтым сэнсе, думаецца, асабліва карысны маглі б прынесці літаратуразнаўчыя працы панарамнага тыпу. Літаратурнай панарамы — вось чаго нам адчувальна нестася. Неабходны кнігі, даследчыя пра-

(Заканчэнне на стар. 8).

ЛІСТЫ З БЛАКНОТА

Варлен БЕЧЫК

ЧАС ГАЛОЎНАЙ СЛУЖБЫ

нота, уласна кажучы, няма — так, рассыпаная па сшытках і запісных кніжках асобныя заўвагі і накіды, а болей — у памяці, у галаве. І часам карціць нешта з гэтага выказаць у голас: пазней яно можа стаць менш надзённым або згубіцца, не дайшоўшы да артыкула, заспоніцца новым і — бывай...

Адным словам, я ўсё-такі і за лісты з бланкота. Тым болей, што з'яўляецца магчымасць больш гнутка і аператыўна адгукацца на літаратурнае жыццё.

Дарчы, застарэлы недахоп нашай крытыкі — адставанне ад чытача ў часе прачытання кнігі. Вельмі важна і патрэбна быць побач з чытачом у той, бадай, галоўны момант, калі твор толькі выйшаў у свет і зараз чытаецца, знаходзіцца ў цэнтры чытацкай увагі, успрымаецца як самае апошняе слова ў літаратуры.

Артыкулы, рэцэнзіі з'яўляюцца звычайна ўжо тады, калі ў большасці чытачоў аціхлі ўражання ад першага прачытання. Надрукавана вялікая падборка вершаў Максіма Танка ў «Полымі» (№ 10 за мінулы год). Прачытана, пэўна, не толькі чытачамі, але і крытыкамі. А водгукаў у друку няма. Пра кнігу Рыгора Барозкіна «Звенні» не пачулася пакуль што амаль ні слова, хоць гэта вельмі прыкметная з'ява ў нашай крытыцы і літаратуразнаўстве... Зрэшты, кожны, хто сочыць за літаратурным жыццём, можа прывесці багата такіх прыкладаў.

І вельмі шкада, што так атрымліваецца. У крытыцы слаба адчуванне новага, страчваецца няглыбачы чытацкай увагі да твораў літаратуры і да самой крытыкі. Многія значныя і цікавыя літаратурныя з'явы застаюцца нібы па-за працэсам. Няцяжка ўявіць і становішча многіх аўтараў: кніга выйшла ў свет; хочацца ведаць, што яе заўважылі і прачыталі, хочацца пачуць кампетэнтную ацэнку — маўчанне, цішыня. А з якой надзеяй і нецярплівасцю чакаюць крытычнага слова маладыя аўтары...

Пішам марудна, мала, запознена адгукаемся на літаратурныя з'явы — гэта адна наша бяда. Есць і другая. Менш, мажым, прыкметная, але таксама вельмі істотная. Здаецца, ці даўно мы марылі аб тым, каб наша крытыка добра валодала літаратуразнаўчай аснашчэнасцю, і бачылі ў гэтым перспектыву яе прафесійнага ўзбагачэння. Сёння аналітычна глыбокія і тонкія крытычныя працы,

вала, калі ён чытаў твор. Спакойны, роўны голас, пазбаўлены эмоцыяў назіранні. Але якімі б трапнымі і дакладнымі ні былі вызначэнні крытыка, рэцэнзента, ён не зможа па-сапраўднаму перадаць, выказаць саму душу твора, яго пафас і душэўны лад, калі не падключыцца да гэтага твора ўласным сэрцам. Трэба, каб слова крытыка адгукалася на боль — болям, на радасць — радасцю. Каб яно твэрылася на высокай хвалі сустрэчнага пачуцця. Каб у ім знаходзілі поўны і натхнены водгалас перажывання, што выклікае твор пры чытанні...

Пакуль што шчодрасцю душэўнага водгукі часцей надзелены крытычныя выступленні саміх пісьменнікаў. Тут радасць, здзіўленне, захапленне асвятляюць размову, становяцца важным змястоўным фактарам. Успомнім, як хораша напісаў у свой час Янка Брыль пра першую кнігу Анатоля Кудраўца. Нагадаем і назву артыкула: «Пра здзіўленне і зайдзрасць». Надзвычай свежым, трапным, усхваляваным, і таму асабліва прынклівым, атрымаўся артыкул Веры Палтаран «Чалавек на вятрах часу» пра прозу Івана Пташнікава. Помняцца і многія крытычныя выступленні Васіля Быкава, прасякнутыя перакананасцю і сацыяльнай страснасцю; трапныя, паэтычныя ёмістыя літаратурныя нататкі Анатоля Вялюгіна; прыўзнятыя, нават урачыстыя артыкулы Язэпа Семяжона; імпульсыўна-напорныя, раскаваныя і ўзнёслыя эсы Уладзіміра Караткевіча; публіцыстычна завостраныя артыкулы Ніла Гілевіча... Духоўнай напоўненасцю, шматграннасцю бачання, дасціпнасцю заўваг вызначаецца крытычная проза Максіма Лужаніна. Заўсёды прыцягваюць увагу сваёй неардынарнасцю, стылявой адметнасцю і, галоўнае, душэўнай аддачай артыкулы і рэцэнзіі Рыгора Барадуліна, Анатоля Вяцінскага, Янкі Сіпакова, Генэдзі Бураўкіна, Сцяпана Гаўрусёва, Ніны Мацяш...

З бліжэйшых, нядаўніх хацелася б адзначыць артыкулы Васіля Віткі (у прыватнасці, артыкул «Магутны лад балада» у «ЛіМ» за 25 лістапада мінулага года — цудоўны ўзор пісьменніцкай, чалавечай заклапочанасці і станам літаратуры, і лёсам асобных талентаў) і рэцэнзію Сяргея Грахоўскага на зборнік вершаў Валянціны Коўтун «На ўзлёце дня» ў першым нумары «Маладосці» за гэты год — высокая ацэнка вартас-

Мастацкае шкло:

ВЫТОКІ, ТРАДЫЦЫІ, ЗДАБЫТКІ

Выраб мастацкага шкла адлюстраваны ў мастацтвазнаўстве Беларусі вельмі слаба. Да цяперашняга часу няма капітальных работ, якія расказвалі б пра шкляную прамысловасць рэспублікі, няма абагульняючых матэрыялаў, якія характарызавалі б стан шклявырабу на розных гістарычных этапах.

Між тым, беларускае мастацкае шкло прайшло вялікі шлях развіцця, яно мае значны вопыт і выпрацавала своеасаблівыя традыцыі.

Зусім не выпадкова выклікаюць захапленне вырабы з крышталя і мастацкага шкла шкляваводаў «Нёман» на Гродзеншчыне і імя Дзяржынскага ў Барысаве. Гэтыя буйнейшыя прадпрыемствы краіны вядомы сваёй прадукцыяй далёка за яе межамі. Шырокі асартымент сувеніраў, і фазыстайных падарункавых вырабаў штогод экспануюцца на ўсталяваных і міжнародных выстаўках — у Манрэалі і Токію, Лейпцыгу і Бруселі, Пляўдзіве і Брно. І гэта натуральна, бо нашы вырабы сумяшчаюць у сабе высокае майстэрства, вялікі мастацкі густ, багатыя народныя традыцыі.

Заўважым, што завод «Нёман» у 1983 годзе адзначыць свой векны юбілей — 100-годдзе з дня заснавання, а завод імя Дзяржынскага — 80-годдзе (у 1978 годзе).

У XVI—XVII стагоддзях беларускія гарады сталі цэнтрамі развітой рамеснай вытворчасці і ажыўленага гандлю. Даследаванні гісторыкаў сведчаць пра шырокае развіццё ў XVI—XVIII стагоддзях цэхавых арганізаваных шкловыдзімальшчынаў-рамеснікаў у гарадах Мінск, Гродна, Полацк, Пінск, Магілёў, а таксама ў больш дробных гарадах і мястэчках: Налібоках, Урэчы, Лагойску, Іўі, Койданаве, Каміны, Жабічах, Радуні, Шыдлаўцы, Мышы і г. д. У XVIII стагоддзі шкло выраблялася не менш чым на 42 прадпрыемствах Беларусі.

Узоры прадукцыі гэтых прадпрыемстваў, якія знаходзіцца ў фондах музеяў Мінска, Вільнюса, Львова, Ленінграда, Масквы, а таксама ў Варшаве і Кракаве; сведчаць пра тое, што эстэтычная накіраванасць вырабаў стваралася найбольш пад уплывам мясцовай мастацкай культуры, менавіта на яе аснове выраслі гутнікі, мастакі, гравёры, шліфавальшчыкі, ад майстэрства якіх залежаў мастацкі ўзровень прадукцыі.

Пра народныя традыцыі мастацкага шкла ў Беларусі расказвае даследаванне М. Яніцкай «Беларускае мастацкае шкло», што выйшла ў кніжку 1977 года ў выдавецтве «Навука і тэхніка». На канкрэтным матэрыяле аўтар паказвае вытокі самабытнага народнага мастацтва. У кнізе разглядаюцца этапы развіцця мастацкага шкла Беларусі з XVI і да канца XVIII стагоддзяў, вызначаюцца галоўныя цэнтры вытворчасці шкла (Урэчча і Налібок сучаснай Мінскай вобласці, Гродна). Аналізуюцца творчасць лепшых майстроў-шкловыдзімальшчыкаў. Кніга, багатая ілюстрацыямі, разлічана на мастакоў, мастацтвазнаўцаў, этнографію і шырокае кола чытачоў, якія цікавіцца дэкаратыўна-прыкладным мастацтвам Беларусі.

Прыведзеныя ў ёй факты дазваляюць зрабіць вывад, што дзейнасць беларускіх шкловаводаў XVI—XVIII стагоддзяў знаходзілася ў цеснай сувязі з развіццём усёго дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, якое несла ў сабе не толькі арыяментальна-дэкаратыўныя функцыі, але адлюстроўвала сацыяльна-рэлігійныя і жанравыя тэмы.

Многія мастакі імкнуліся да адлюстравання жывой беларускай прыроды, флоры і фауны. На многіх вырабах сустракаюцца любімыя беларускім народам, апетыя М. Багдановічам васількі, якія ўплыталі на ўсходні раслінны арыямент славянскіх ткачых; жытнёвыя каласкі, званочкі, рамонкі, ляднішчы, бутоны шольпанаў, гладыкі, вінаградныя лозы і гронкі. Мастакі ажыўлялі малюшкі гербаў арабескай кветкай арыянтам. Аўтар паказвае тэматычную і кампазіцыйную сувязь гравюр на шкле з кніжнай ілюстрацыяй XVI—XVIII стагоддзяў.

Адчувальная сувязь арыяментальных і сюжэтных кампазіцый з арыяментальнымі кампазіцыямі гравюр у выданнях Скарыны. Гэта прасочваецца ў многіх мясцовых выданнях гарадоў Замосце, Гродна, Любча, Полацк, Супрась, таксама Вільня. Параўнанне гэтых кніжных ілюстрацый з малюнкамі-гравюрамі на шкле пераконнае нас у агульнасці арыяментальных матываў, тэм і кампазіцый у розных відах мастацтва.

Аўтар зног выявіў не толькі вобразна-стылістычныя прыкметы, але і тэхналагічныя асаблівасці. Масавыя бясколернае шкло мае ружавата-фіялетавае, жаўтаватае, зеленаватае або дымчатае адценні, што было звязана з прымяненнем мясцовых пяскоў, якія ўтрымлівалі значны працэнт жалеза, кальцыю.

Беларуская народная творчасць цесна звязана з народнай творчасцю братніх рэспублік: Украіны, Літвы, Латвіі і перш за ўсё Расіі. Найбольш яскрава гэтыя сувязі заўважваюцца ў мастацкім афармленні прадметаў хатняга ўжытку, у геаметрычным арыяменце дэкаратыўна-прыкладных вырабаў і многіх другіх асаблівасцях. Гэтыя пытанні хая і каратка, але таксама знайшлі адлюстраванне ў кнізе.

Багатая спадчына народна-прыкладнага мастацтва Беларусі вучыць любіць прыгожае, само жыццё. Яно адыгрывае важную ролю ў эстэтычным выхаванні савецкага народа. Кніга «Беларускае мастацкае шкло» з'яўляецца сучаснай і патрэбнай, хая і мае некаторыя паліграфічныя недахопы.

Наспела неабходнасць у выданні асобных манаграфій і альбомаў па шкле Урэчча і Налібок, а таксама аб прадукцыі сучасных шкловаводаў «Нёман» і імя Дзяржынскага. Ім ёсць пра што расказаць і ёсць што паказаць.

С. АКУЛІЧ,
мастак.

ГЭТЫ ДЗІЎНЫ ГОРАД...

Палюбіліся дзецім пазычны зборнікі Артура Вольскага «Маленькім сябрам», «Дзедаў гасце», «Чырвоная зорка» і іншыя. Палюбіліся, бо напісаны шчыра і усхвалявана, бо аўтар іх не толькі хараша, захваляюча расказае, а і ўмее быць даверлівым, уважлівым да малага чытача, адчувае тую добрую меру, якая заўсёды дазваляе правесці прыкметную мяжу паміж педагагічным выхаваннем і звычайным пазучаннем.

А яшчэ ў творах — вершах, аповядаваннях — А. Вольскага заўсёды прысутнічае нейкая таемніца, невядомасць, адкрываючы тэйны якой маленькія чытачы спасцігаюць для сябе пэўныя жыццёвыя ўрокі — урокі чужасці і грамадзянскасці, шчырасці і адкрытасці.

Што гэта так, добра пераконвае і новая кніжка пісьменніка «Ізумруды горада, дзе ты?». Найімя адным словам вызначыць яе жанр цяжкавата. Ёсць у зборніку і вершы, і аповяданні, і навілы. Але творы гэтыя цесна звязаны між сабой, як бы дапаўняюць аднаго, і, каб добра зразумець аўтарскую задуму, адчуць значнасць таго, пра што ён хацеў сказаць, чытаць іх патрэбна ў паслядоўнасці, нікога не прапускаючы, нідзе не паслабляючы увагу.

Перад намі цэласная дзіцячая кніжка, менавіта кніжка, а не зборнік раз-

А. Вольскі. Ізумруды горада, дзе ты? Для дзяцей малодшага школьнага ўзросту. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1977.

розных твораў. І ў гэтай напактанасці матэрыялу, у яго прадуманасці ўжо ёсць пэўная доля аўтарскай удачы. Аднак галоўнае заключаецца ў тым, што А. Вольскі, застаючыся верным сабе, значна паглыбіў тут матывы нечаканасці, раптоўнасці ў змене сюжэтных хадоў. Адсюль — асабліва займальнасць, напружанасць дзеяння, і зусім зразумелае жаданне чытача хуткай даведка пра тое, што ж адбудзецца праз некалькі старонак.

А. Вольскі, праўда, быццам і не збіраецца захоўваць тайну: «Ізумруды горада... Яго не знойдзеш ні на адной геаграфічнай карце. Ён існуе толькі ў казках. А яшчэ — у нашых марэх і снах. Кожны можа уявіць яго сабе па-свойму. Але адно вядома: гэта горад вялікай даброты і сапраўднага шчасця». А дзе ж знаходзіцца гэты дзіўны, чароўны горад? Аўтар расказае: «Мне ніяка мала давалася падарожнічаць. Італія і Германія, Дэмакратычная Рэспубліка, Выпадзенны сонцам пясчкі пустыні Кызылкума і лагодная прахалода родных беларускіх бароў... І вось самае галоўнае: «...нам з вамі Ізумруды горада блізка як і нам, бо няма на свеце краіны, багачэйшай, прыгажэйшай і справядлівейшай за нашу. Няма на свеце людзей, больш смелых, самаадданых, добрых і шчырых. А без смеласці, самаадданасці, даброты і шчырасці Ізумруды горада не абудзіцца!»

«Ізумруды горада, дзе ты?» — так і называецца першы раздзел кнігі, дзе чытач знаёміцца з хлопчыкамі Алікам і Спрожам, даведваецца, як

адкрылі яны для сябе адну важную тайну ў жыцці, тайну сапраўднай дружбы, таго няпростага сяброўства, якое заўсёды дапамагае чалавеку праходзіць праз нялёгкае жыццёвыя выпрабаванні. А дзе дружба, там абавязкова ёсць і аднайменная краіна: «Краіна Дружбы ўжо гасцінна расцілае перад імі свае сцежкі. Не збочце з іх, дарогі мае хлопчыкі!»

Словы гэтыя перш-наперш адрасуюцца Аліку з Спрожам, але іх, як добрае пажаданне, могуць узяць і дзяўчынкі, што перагорнуць старонкі кнігі. Першы прыпынак — у Дрэздэне. Тут некалі пабываў тата хлопчыкаў, і вось ён расказвае аб тым, як захоўваецца нашы нямецкія сябры памяць аб савецкіх войнах, якія вызвалілі краіну ад фашызму. «Таварыш, сябар, вызваліце!» «Трагічная ноч», «Надпіс на сцяне», «Для патрыётаў Чылі» — навілы гэтыя пра сённяшні і ўчарашні дзень Германіі, і тэма дружбы, тэма сапраўднага сяброўства і ўзаемазразумення праходзіць праз кожны твор валоўнай думкай.

З Дрэздэна дарога вядзе ў нашу бланітнаазёрную Беларусь, у ле парэцкія лясы, дзе ў гады Вялікай Айчыннай вайны народ мужна змагаўся з фашысцкімі захопнікамі. На гэты раз з татам падарожнічае Спрожа, ён і даведваецца пра подзвіг братоў Цубаў, якія, як і легендарны Іван Сусанін, адмовіліся паказаць ворагам дарогу да народных месціцаў...

А вось далёкая Італія... Іншыя матывы гучаць у творах пісьменніка. Вяртаецца дзіцячым дз-

цей, цяжкая праца дарослых, няўпэненасць у заўтрашнім дні. Навелы «Хоць так плыві...», «Тэлефоны-маўчыны», «Школа на асфальце», «Жадаю поспехаў!» аб'яднаны адной назвай — «Забастоўшчыкі». Дзе ж ужо быць тут Ізумруды горада, калі чалавек не можа жыць шчасліва, калі ён павінен змагацца за сваё існаванне.

І зноў — наша краіна... А побач — аповяданні іншага плана. Пісьменнік асудкае чалавечую жорсткасць, антыгуманнасць («Свой зацяў у лесе», «Дзікая»). Творы гэтыя пра тое, як патрэбна нам, дарослым, кантраляваць кожны свой учынак, памятаць пра тое, што на вачах дзіцяці нішто не праходзіць без уважана. Зерні даброты і увагі пасяецца лёгка, калі захачецца гэтага, і яны хутка дадуць дружныя ўскоды.

Ізумруды горада! Кожная старонка кнігі набліжае чытача да яго, але далёкага адраса так і не называе. А можа, гэта і непатрэбна, бо ў кожнага з нас свой чароўны горад, які жыве ў марэх і снах, створаны палітам фантазіі? Важна толькі ведаць, што гэта, які заўважае А. Вольскі, «горад вялікай даброты і сапраўднага шчасця». Значыць, каб стаць грамадзянінам Ізумрудова горада, яго паўнапраўным жыхаром, патрэбна імкнуцца жыць сумленна і шчыра.

Для таго, каб дзясці гэтую, не такую ўжо складаную, але надзвычай важную і неабходную думку да юнага чытача, і напісана новая кніжка А. Вольскага, з густам аформлена мастаком Я. Шыльнікам. Святлана ХОРСУН.

Якое прыемнае супадзенне! Вярнуўшыся з вёскі, праглядаў пошту, што сабралася за некалькі дзён, і ў газеце «Правда» з вялікім задавальненнем прачытаў перадавы артыкул «Наш край родной». Прачытаў і нават падкрэсліў радкі, у якіх заключаны глыбокі і мудры сэнс: «Свае вытокі любоў да Савецкай Радзімы бярэ ў краіне нашага дзяцінства — бацькоўскім краі, чый светлы вобраз назаўсёды застаецца ў сэрцы кожнага...»

Гэтыя дарогі мне радкі я прачытаў і падкрэсліў сёння раніцай, а не далей як учора вечарам, у дарозе, перагартуў кніжачку Леаніда Пракопчыка «Даўгінаўскія вёрсты» — добрую, цікавую кніжачку якраз жа пра гэта самае: пра любоў да

ЧЫТАЦКІ ДЗЕННІК ПІСЬМЕННІКА

ПРАЦЫ ТУТ — ДЛЯ МНОГІХ І НАДОЎГА

таго кутка, дзе ты нарадзіўся і вырас, да роднага бацькоўскага краю. Успомнілася і яшчэ адна цікавая кніжка, прачытаная крыху раней — «Мая Астрэвеччына» Адама Мальдзіса. І проста-такі хваляванне ахапіла душу: які выдатны зроблены пачатак! А што, браткі, калі яшчэ дзясцічак-другі такіх кніжак падарыць нашаму чытачу — асабліва маладому? Ды гэта ж будзе незвычайна спажываны хлеб для духоўнага гадавання моладзі! Хіба патрэбна даводзіць, якое патрыятычна-выхаваўчае значэнне мае мастацка-дакументальная літаратура аб родным краі, аб яго прыродным характэры і багацці, аб падзеях і фактах нацыянальнай гісторыі, культуры, літаратуры і мастацтва!

Вядома, пісаць такія кнігі няпроста, бо аўтару трэба быць не толькі ґрунтоўна адукаваным чалавекам, вельмі многа ведаць аб тым, пра што піша, але яшчэ і быць таленавітым аповядальнікам, валодаць словам, каб расказаць, гаварыць з чытачом займальна, цікава. І, канечне ж, — трэба вельмі моцна любіць тое, пра што расказваеш. А яшчэ: такія кнігі павінны вызначаць маштабнасцю гістарычнага мыслення, глыбінёй ідэйна-філасофскіх абагульненняў. Каб за «Біяграфія» і вобразам аднаго кутка паўставаў гістарычны лёс і вобраз усяго народа! Апрача багатага геаграфічнага і гісторыка-этнаграфічнага матэрыялу — яркіх, цікавых назіранняў, каштоўных звестак, апісання мясцін, звязаных са славетнымі імёнамі і выдатнымі падзеямі, — патрэбна яшчэ як мага больш глыбокіх сацыяльна-філасофскіх роздумаў, важкіх публіцыстычных вывадаў. У размове пра мінулае павінны ўвесь час адчувацца пагляд і пазіцыя аўтара — нашага неспакойнага, паграмадзянска заклапочанага сучасніка, павінен біцца пульс веку, у які жывём.

Радасна думаць, што кнігі А. Мальдзіса і Л. Пракопчыка ў многім адпавядаюць гэтым патрабаванням — асабліва, што датычыць багацця фактаў і шчырай асабістай усхваляванасці, якая ідзе ад грамадзянскай нераўнадушнасці. Хай жа будзе благаслаўлены час, калі і аднаму, і другому прыйшла ў галаву гэтая бліскучая, вартая самай высокай пахвалы ідэя! Паказаць прыгажосць роднага краю, яго далёкае і не так далёкае мінулае, яго сённяшні дзень, расказаць пра славетных продкаў і пра вартыя іхняй славы нашчадкаў — гэта велічная мэта, дзеля якой нельга шкадаваць ні сіл, ні часу. Таму так і хочацца кінуць кліч: бярыцеся, дарогі сябры! Усе, хто нераўнадушны да лёсу свайго народа, да яго высокага імя і славы — бярыцеся і ўзнаўляйце ў яркіх малюнках і праўдзівых вобразях яго аблічча, яго гераічную гісторыю і не менш гераічную сучаснасць! Беларуская зямля багатая такімі прыроднымі і духоўнымі багаццямі, такімі вялікімі падзеямі і імёнамі, што проста недаравальна будзе яе таленавітым сынам і дочкам маўчаць і не расказаць аб ёй усяму свету.

Да таго ж варты помніць, што далучэнне да клопату пра велічнае ўзвільчаванне і ўзвышэнне і цябе самога, і як чалавека, і як грамадзяніна, і як мастака.

Ніл ГІЛЕВІЧ.
13 лютага 1978 г.

З ПАЧУЦЦЁМ ЗАПАВЕТНАГА

Выйшаў у свет зборнік нарысаў Давіда Сімановіча «Падарожная Аляксандра Пушкіна». Нарысы прысвечаны людзям, лёсам якіх мелі дачыненне да Віцебска. Д. Сімановіч выкарыстаў шматлікія дакументы, успаміны, пісьмы, дзёнікі, а таксама літаратурныя творы тых, пра каго расказвае. У выніку атрымалася кніжка нарысаў, якія ідэйна і тэматычна аб'яднаны агульнай назвай «Падарожная Аляксандра Пушкіна». Тым самым гоніі бессмяротнага паэта бы пралівае прысвечанае святло на жыццёвыя дарогі і лёсы «племі маладога», выхаванага на высокіх патрыятычных традыцыях.

Уменне аповядальніка жыць пачуццямі і думкамі сваіх герояў прыўзнямае заслору над іх унутраным светам. Гэта адчуваецца ў нарысе пра Пушкіна. У прыватнасці, пераконваюць старонкі, што гавораць пра цэльна і святасць высокіх пачуццяў, якія заўсёды праяўляў вялікі рускі паэт да народа і яго творчасці («А. Пушкін, навіроў, думал о том, что каждый народ — весь народ! — кажим бы ни был забитым, угнетённым и неграмотным — имеет право называться поэтом. И поэтом великим...»).

Д. Сімановіч. Падарожная Аляксандра Пушкіна. Нарысы. На рускай мове. Для дзяцей сярэдняга і старэйшага школьнага ўзросту. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1977.

СВАЁ І... ПАЗЫЧАНАЕ

Ніна Галіноўская — аўтар некалькіх кніжак для дзяцей — і свой новы зборнік вершаў «Мой дзень» адрасуе дашкольным. Лепшыя творы, змешчаныя ў кніжцы, сведчаць аб тым, што ў пазтэсы ёсць тонкае адчуванне наваколля, умённе ўспрымаць яго падзіяльны непасрэдна. Добрае веданне псіхалогіі малых, разуменне іх пастаяннай цягі да ўсяго казачнага, незвычайнага

дапамагае напісаць радкі гарэзлівыя, усмешлівыя: — Добры дзень, рана! Дай мне шчупака, Кілаграмы два ляў, Паўвадзёрца акуніў І такога сома. Сам каб пльуць дадому! А хіба застаецца абякаваць маленькі чытач (хутэй за ўсё слухач) да шчырага ўчынку хлопчына, які імкнецца «прынесці» хворому брацінку сонца: ...Намалое сонца брату, Занясу яго ў палату, І лян як залепрыцца — Сапу выпішучы з балніцы. Асабліва ажыўляюць кніжку небыліцы, якія захваляюць камячымі недарэчнасцямі:

Н. Галіноўская. Мой дзень. Вершы. Для дзяцей дашкольнага ўзросту. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1977.

Гэта праўда ці мана? — Страхаза плзе слана, Майскі жук — гіпанатама, А на жабе едзе лама. Гэта праўда ці мана? — Госціць воук у барана, Кошка Мурка — у мышэй, А лісца — у курэй...

Слуша сцярджаў С. Маршак, што «дзяцінства» — гэта ўрост, якому радасць, веселасць неабходны, як маланок. Шкада толькі, што калі-нікала Н. Галіноўскай паўтарае і самую сабе, і іншых паэтаў. Так, няма пазычнай свежасці ў вершы «Пісьмо на снезе». Мастацкія дэтэлі, а таксама вобразы, сюжэт, выкарыстаныя Н. Галіноўскай, — не новыя. Усё гэта дваццаць год назад «адрыў» А. Пысін у вершы «Пісьмо птушане»:

Лёг снажок пушысты, Болы, як папера,

А на снезе птушкі, У каларым пер'і. Снегіры, сініцы, Галі-забіны Галі-забіны Галі-забіны Пакідаюць знакі, Пялюю гадзіну Дзесці прастаялі: «Што гэта за знакі?» — І не адгадалі. Падышоў дзядуля, Акуляры — ў руні: — Зараз адгадаем, Дарогі ўнуці. Гэта ж пішучы птушкі! У іх няма кармушкі, Просіць хоць бы трошкі Зерняў, хлебных крошак. А вось «Пісьмо на снезе» Н. Галіноўскай: На снезе дзіўныя сляды, Ян быццам літары, значкі. Дзядулю кічу я на двор: — Глядзі, які на снезе ўзор! — Пісьмо тут, — мне гаворыць дзед. —

Я прачытаў яго як след. Табе, Мінолка, пішучы птушкі, Каб ты зрабіў для іх кармушкі. Усё гэта прыкра, тым больш, што ў Н. Галіноўскай сказана пра тое ж самае горш. Да таго ж, не вельмі прыгожа гучыць радок: «Я прачытаў яго як след». Зрэшты, аб мове. Яна ў некаторых вершах сухая, бязлікая. Мірнуць самі: «Кран цэлу падносіць, спачыну не прасіць...» («Руні рабочыя»), «...Абед і вячэру і лад у кватэры наводзіць старанна. Прачуем да поту!» («Тэлеграма»). Хацелася б у далейшым падобных творчых выдаткаў не бачыць у кніжках Н. Галіноўскай, якая добра разумее густ і запатрабаванні маленікіх. Радзіваліт ЛІТВІНАУ.

ЧАС ГАЛОЎНАЙ СЛУЖБЫ

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 6).

цы, якія ў адпаведным маштабе і прапорцыях паказвалі б усё, што заслугоўвае ўвагі і з'яўляецца плённым мастацкім набывкам нашай літаратуры.

Такія працы даўно ўжо не навіна ў многіх літаратурах. Можна прывесці нямала прыкладаў — ад вельмі сціслай «Панарамы літоўскай савецкай літаратуры» Енаса Ланкуціса да пяцітомнай «Панарамы балгарскай літаратуры» Панцяляя Зарава. У ГДР, Францыі, Англіі, ЗША і іншых краінах літаратурная панарама — пашыраны жанр літаратурнага асэнсавання і крытыкі.

Мне здаецца, у нас з поспехам маглі б узяцца за справу стварэння літаратурнай панарамы такія крытыкі, як Д. Бугаёў, Р. Шкраба, У. Юрзвіч, паколькі ім уласціва шырыня ахопу літаратурнага жыцця. Панараму сучаснай пазіі маглі б даць нам А. Лойка або У. Гніламедаў, панараму прозы — В. Каваленка, панараму крытыкі і літаратурнага асэнсавання — М. Мушыньскі...

Не сумняваюся, што і гісторыка-літаратурныя працы панарамнага тыпу былі б надзвычай карыснымі і каштоўнымі. Двухтомная «Гісторыя рускай пазіі» (Л., 1968—1969), выпушчаная Інстытутам рускай літаратуры (Пушкінскім домам), — яскрава прыклад плённасці панарамнага прыняцця ў такога роду літаратурна-навуковых даследаваннях... Будзем спадзявацца, што неўзабаве яны з'явіцца і ў нас.

КАЖУЦЬ, ПАЗТ — равеснік усіх пакаленняў. Гэта, вядома, слушна — у тым сэнсе, што сапраўдны пазт адрасуецца не адным равеснікам, а прамаўляе да кожнага чытача. Але зыходным, стрыжнявым для пазта з'яўляецца яго пачатковы біяграфічны вопыт, светаўспрыняцце і погляды яго пакалення.

Кожнае новае пакаленне прыносіла ў нашу пазію нешта сваё, жыццёва і творча адметнае. Час, жыццё адкрываліся ім у новай якасці, у душэўных і інтэлектуальных вымярэннях, абумоўленых сваім вопытам, сваім месцам у ланцугу чалавечай пераемнасці. Пакаленне першых «маладнякоўцаў»... Пакаленне пазтаў трыцятых гадоў... Кагорта пазтаў-франтавікоў...

Мы, здаецца, не адразу заўважылі, як пачало несці галоўную службу пакаленне, якое прыйшло ў літаратуру ў другой палове п'ятдзясятых і ў шасцідзясятых гады. Пра гэта сёння ўсё часцей гаворыцца, але больш — з выпадку, агульнай словамі, або ў рамках творчага партрэта аднаго з прадстаўнікоў гэтай вельмі значнай і ўплывовай літаратурнай плеяды.

Між тым наспей час узважыць усё, што прынесла гэтае пакаленне, чым яно цікавае і на што багатае.

Калісьці, у 1944 годзе (час вызвалення Беларусі ад фашысцкіх захопнікаў), Пімен Панчанка напісаў верш «Тваё і маё маленьства», дзе з высокай душэўнай чуйнасцю гаварылася аб дзеях вайны. «Не я яму, а ён раскажа мне пра голад, пра бяссонніцу і гнеў...» — гаварыў пазт аб хлопчыку, які зведзеў усё жахі вайны і акупацыі.

І яны расказалі. І такой балючай і пранізлівай, шчырай і жыццёва-праўдзайвай ледзь не ад самага пачатку была іх лірычная споведзь, што адразу набыла характар істотнага і важнага слова аб жыцці і часе. Шмат было ў гэтай споведзі рэальнага драматызму, унутранага напружання, якія вызначылі і сілу ўздзеяння, народ-

ную значнасць многіх твораў пазтаў гэтага пакалення. Так, і сёння застаюцца ў нашай пазіі ўзорамі сапраўднай, кранальнай лірыкі такія вершы, як «Бацьку» і «Палата мінерал» Рыгора Барадуліна, «Я выраў пад гарматнымі стваламі...» Сцяпана Гаўрусёва, «Ты кажаў, я не ведаю вайны» Ніла Гілевіча, «Бязбацькавічы» Генадзя Бураўкіна, «Неадасланы ліст маці» Янкі Сіпакова, «Рэзвіем» Анатоля Вярцінскага, творы многіх іншых пазтаў гэтага пакалення. Мне даводзілася бацьчы, як слухалі гэтыя творы розныя людзі ў час, калі адзначалася 30-годдзе нашай Перамогі — той узрушанасці, тых слёз простых людзей-працаўнікоў не забыць ніколі...

Сёння надзвычай уражвае маштаб і вартасць зробленага гэтым пакаленнем. Якая моц, шматграннасць, духоўная аб'ёмнасць, стыльвая разнастайнасць, творчая шырыня!

Паглядзіце, якую маштабнасць набыла творчасць Івана Пташнікава. Творы празаіка даўно выйшлі за межы рэспублікі, знайшлі прызнанне за мяжой. Толькі апавесць «Тартак» друкавалася на шасці мовах. Надзвычай жыццёва-шчальна, нялёгка для чытаня проза Пташнікава ўладна завяўвае чытачоў і становіцца ўсё больш прыкметнай на ўсеагульнай арэне.

А вось што піша А. Кандратовіч у «Літаратурнай газете» (18 студзеня г. г.) пра Івана Чыгрынава: «...Тое, што перад ім ужо ўзніклі контуры народнай эпапеі, асаблівай па форме і па зместу, становіцца ўпаўне ясным».

А колькі добрых і розных пазтаў твораць сёння нашу пазію!

Незвычайна адораны, схільны да маштабна-узбыненага ўспрыняцця жыццёвых з'яў, да прамоўніцка-гучнага ладу выказвання і — майстар тонкай, інтымна-пшчотнай лірыкі Сцяпан Гаўрусёў... Выключна шчодры ў самавыяўленні, нечаканы ў вобразных рашэннях, запаланены стыхліх народнага слова, няўрымслівы лірык і гумарыст, і парадыст, шукальнік і адкрывальнік новых шляхоў у пазіі — Рыгор Барадулін... Натаропкі ў хадзе, страсны ў сцявяджэнні сумленнасці і шчырасці, іранічна-здэклівы ў асуджэнні дэмагогіі, прыстасаванства — Анатоль Вярцінскі... Гарманічны ў спалучэнні публіцыстычнасці і настраёвасці, прамога выказвання і ёмістага падтэксту, у з'яднанні спявадальнасці і палемічнасці, лірычнага роздуму і актыўнай наступальнасці — Ніл Гілевіч... Улюбены ў родную гісторыю рамантык з шырокай душой і ведамі, што хапіла б на дзесятак навукоўцаў — Уладзімір Караткевіч...

Хочацца працягнуць гэты пералік: Пятрусь Макаль, Юрась Свірка, Кастусь Цвірка, Васіль Зуёнак, Анатоль Грачанаў, Уладзімір Паўлаў, Мікола Арочка, Данута Бічэль-Загнетава, Вера Вярбе... Немалымі спыніцца, бо яшчэ не названы Генадзь Кляўко, Раман Гармола, Міхась Рудкоўскі, Мікола Кусянкоў, Васіль Макарэвіч, Леанід Дойнека, Уладзімір Карызна, Іван Калеснік... І нельга не ўспомніць Еўдакію Лось, Уладзіслава Нядзведскага, Сымона Блатуна, Уладзіміра Лісічына, Анатоля Сербантовіча...

І як многа граней і які абсяг у лепшых прадстаўнікоў гэтага пакалення! Рыгор Барадулін — дзесяткі вершаваных кніг; гумар, сатыра, пазія для дзяцей, незлічоныя пераклады... Ніл Гілевіч — не толькі вершы, не толькі артыкулы; некалькі літаратурна-навуковых кніг і грунтоўных прац па беларускаму фальклору, цэлы аб-

жыты мацярык (пераклады і даследаванні) літаратур братняй Балгарыі і Югаславіі... Янка Сіпакоў — вершы, кнігі нарысаў, апавесці, пераклады... Еўдакія Лось — каля сарака кніжных выданняў: проза, вершы, пераклады, цэлы тузін пэм... Алег Лойка — побач з заўсёднай адданасцю пазіі — рупная і прадукцыйная праца ў крытыцы, літаратурнаадукацыі... Міхась Стральцоў — выдатная проза, адмысловыя вершы, высокага класу крытыка...

Калі ўзважваць, ацэньваць усё, што прынесла ў нашу літаратуру гэтым пакаленнем, то, вядома, трэба аглядаць іх набыткі не толькі ў тэматычна-біяграфічным ракурсе. Праз памяць, перажыванні дзяцінства, абпаленага вайною, пачыналася іх балючая і шчыльная дэдукацыя да народнага жыцця. Пазней яны ўзняліся да размаху і глыбіні гістарычнага абавальнення. Адчуванне патрабавання часу, выяўленне духоўнага зместу сучаснасці набыло ў іх творах свае рысы народнасці і гістарызму, свае судова-паведнасці жыццёвага і пэтычнага. Незвычайна чуласць да сацыяльна-светапоглядных пачаткаў, да прынцыпаў, ідэй, экаанамічнасцей жыцця атрымлівае ў іх асаблівае значэнне, выяўленне, працыраванне на ўласны лёс, на народную памяць і на грамадскі вопыт.

Перачытаю «Вершы пяці кніг» Генадзя Бураўкіна, новае выбранае пазта. Звярнуў увагу, як адчуваўна і важна гучыць у ёй матыў пасталення, як шырзе ён у ахопе жыцця, у заглыбленні ў сутнасць. Бураўкін ад першых кніг вылучаецца асаблівай наступальнай энергіяй, тэмпераментнасцю выказвання, звонкасцю голосу. Здавалася б, нямат псіхалагічнага зместу было ў вершах першай кнігі «Майская просіня»:

Не скуруць лінай чорнай
Маладосць крылатую маю.
Я іду з усмі!
І смлюся,
Я іду з усмі!
І плюю...

Але такая была ў іх зараджанасць жыццём, ненайграная захопленасць светам, шчырае ўзнёсласць, што вершы не трацілі і сёння ў сваёй гучнасці і непасрэдным уздзеянні. Бураўкін — пазт яснага, адкрытага выяўлення, схільны да стыльвай празрыстасці, строгай формы. Яму, разнасцужанаму і баявітаму, шмат духоўных і творчых сіл каштавала імкненне да заглыбленага, сабранага, унутрана напоўненага спазнання свету. Цікава і павучальна было б прасачыць, як мацнела і паглыблялася ў яго творах інтанацыя роздуму, як ускладнялася ўспрыняцце і разуменне жыцця. Ад памятных слоў: «Пра маладосць бясмёрную маю ўсё часцей ка мне прыходзіць роздум...» — да нядаўняй заўвагі: «Што ні дзень — жыцця ўсё болей, што ні дзень — жыцця ўсё меней...». Якая розніца, якая адлегласць!

Як мне ўяўляецца, у гэтым тоіцца адзін з істотных момантаў для разумення ўнутранага драматызму, няпростасці ўсяго творчага шляху пазта.

«Успамінаюцца шляхі ўсе, і прызнаешся ў цішы, што палезенску мітусіўся і часта, як хлапчук, спяшыў...»

«І ўсё чутней абсівераным скроням гадоў пражытых змін халадок...»

Праз такія радкі пазіа Бураўкіна бачыцца ў новай якасці, напорнасць набывае гэты змест, асаблівае душэўнасць і запаветнасць. Праўда, і сёння пазта часам не ўдаецца пазбегнуць дэкламацыйнасці,

«фарсіраванасці прысуду» ў палеміцы (калі выкарыстаць выраз У. Гніламедава), але гэта, як напісаў Пімен Панчанка, «не засланяе ўсяго свежага, добрага, баявога, пшчотнага, чалавечнага, што прынесла пазіа Бураўкіна ў беларускую літаратуру» («Полымя», № 1 г. г.).

Сталасць... У Янкі Сіпакова мацнее праграмы, публіцыстычны пачатак. Настраёвасць, эцюднасць, вылучанасць асобных жыццёва-пэтычных праў, урачыстае захопленне светам прыроды і характэрнае жыццё набывае скразную лірычна-духоўную сувязь. Душа поўніцца імпульсамі і абнаўлення, і парывання да новых прастораў («Не стамляйся здзіўляцца, душа»), і палемічнай страснасці, і строгай самаправеркі (у кнізе «У поўдзень, да вады» ёсць раздзел, так і названы: «Строгасць»).

Сталасць — гэта і вышыня адказнасці. «Адказным за ўвесь свет сябе лічу — нялёгка стала: нечага таіцца!» — гаворыць Алег Лойка ў вершы «Прабіла маёй сталасці пара...» А пацярджаць гэтыя словы даводзіцца ўсім душэўным актывам і кожным асобным творам.

Адказваць за ўсё, адказваць за сябе — нялёгка прывілея сталасці. Большасць пазтаў сярэдняга пакалення ў нядаўнія гады выпусціла сваё «Выбранае». Цяпер ісці далей і трудней, і адказней. «Не могу ўжо я больш, меншэе тое не могу...» Памятаеце гэтыя словы Еўтушнікі? Знайсці сілы для пераадолення, рыўка, новага ўзыходу цяпер асабліва трудна.

«Развітанне з маладосцю не заўсёды бывае простым, бывае яно і доўжыцца, і так званыя хваробы росту ўласцівыя не адной маладосці: у сталасці свае цяжкасці, свае клопаты, няхай хаця б клопаты ўсталывання сталасці. Сярэдзіна — гэта і прывілея кар'яніка, гэта і магчымасць не вытыркацца на край ці фланг, быць прыхаваным у агульнай масе. Кожны выбірае сваё, і часам нават не па сваёй волі...» — пісаў Міхась Стральцоў у артыкуле «...І абяцанне новых адкрыццяў».

Думаю, не будзе бяды, калі не аслабне пры гэтым дух добрага спаборніцтва. У гэтым сэнсе мне здаецца крыху спрэчнымі адрасаваныя Рыгору Барадуліну радкі з аднаго верша Петруся Макаля: «Давай не будзем рогам мерицца, як у дзіцячую пару...»

Сярэдняе пакаленне... Гаворачы пра яго мы бачым цэлую плеяду таленавітых пазтаў. Успамінаем шмат таленавітых, цікавых прэзаікаў: Вячаслаў Адамчык, Барыс Сачанка, Павел Місько, Анатоль Кудравец, Віктар Казько, Віктар Карамзаў... (можна яшчэ назваць нямала імянаў). Голас гэтага пакалення добра чуецца і ў нашай крытыцы: Віктар Каваленка, Анатоль Клышка, Павел Дзюбайла, Уладзімір Гніламедаў, Алякс Яскевіч, Серафім Андрэюк, Міхась Мушыньскі, Васіль Жураўлёў...

Магутны пласт нашай літаратуры складае сёння гэта пакаленне.

Дзевяць гадоў назад выдавецтва «Народная асвета» выпусціла зборнік вершаў «Морі юнацкія» — з твораў пазтаў гэтай генерацыі. Сёння перад намі — паліцы кніг, цэлая бібліятэка цудоўных твораў, якія не ўмесціш у самы строгі паадбор томі.

Настаў час галоўнай службы. Верыцца, што мы атрымем ад пісьменнікаў сярэдняга пакалення новыя хвалюючыя творы, вартыя нашага часу.

З Гаўрылам Шутэнхам я сустракаўся не раз. І чым леш пазнаю гэтага чалавека, тым больш захапляюся яго мужнасцю, аптымізмам і жыццёвостям.

Жыве Гаўрыл Карневіч у Навагрудку, яму даў яму прытулак «в самым трудный час», а ведаюць яго па ўсёй рэспубліцы і далёка ва ле мястам. Ведаюць па вершах, якія Г. Шутэнха чытае, ездзячы па гарадах і вёсках, па зборніках пазта, што выйшлі ў Мінску ў апошнія гады.

З цёплай усмешкай гаворыць ён пра бладзітае неба, «якое сам бачыў у апошні раз трыццаць гадоў назад, пра існасць сонечных праменьняў і празрыстасць расінак, пра усмешкі на тварох людзей. Усю акалячую прыгажосць успрымае праз цёплыя словы людзей, праз поціск рук сяброў, праз песні і вершы. Цёмная ноч навісла над былым разведчыкам 83-й асобнай разведроты 88-й Чырванасцяжнай дывізіі. Здарылася гэта ў блізка сямі Багародзічнае, калі «метнулася

ПРАГА ЖЫЦЦЯ

вдаль сигнальнай ракета. І Славянску нашы танкі понесліся. Над Богородичным влучах зары расветной победою флаги алыя взвились».

Салдат Г. Шутэнха гэтыя сцігі ўжо не бачыў, але ён зрабіў усё, што ад яго залежала, каб яны ўзніклі.

Пабеглі дні цяжкіх, пакутлівых роздумаў: «Как в одиночестве прожить за темной мой стеной, как эту тенью сокрушить, чтоб жить с людьми, со всей страной».

Салдат перабіраў у памяці перажытае, успамінаў сяброў франтавых, жывых і загінуўшых. Напружана прайшала думка, губы шпалталі ўзвешаныя словы. Яны зліваліся ў радкі. Рука цягнулася да ярышца паперы. Першыя вершы ён прачытаў сябрам: «Добра сназана, Гаўрыл, пайшла ў газету, можа будзе — надрукуецца». Надрукавалі!

Прага жыцця перамагла немач. Франтавік знайшоў сваё месца ў страі.

Адзін са сваіх зборнікаў павялічыў «Прага». Гэта — лірычныя спаведы чалавека цяжкага лёсу.

**Ідзі во мране Тяжело,
Но я За солнце Отдай зренье,
И оттого, Что всем светло,
Во мне не гаснет Вдохновение.**

Вершы поўныя грамадзянскага пафасу, у кожным радку — усведамленне воліснага і грамадзянскага абавязку і паліцы. Памяць пра таварышаў, якія аддалі жыццё сваё за ілюзію вечнага стук іншых сэрцаў. У кожным рыўку — высокі іптымізм: «Глазныя сердца Родны цветенье в вино, и судья моя светла».

Г. Шутэнха можна ўбачыць у рабочым клубе, і на паліцманскім стане, і срод салдат. Легаў мінулага года ён набываў да ВАМЕ, урачыста ўручыў будаўнікам магістралі шпатулю і свяшчэннай алясці Брасла. У Беларусь вярнуўся з вершамі пра бамаўцаў, пра Далені Усход.

**Я прикоснулся к трассе БАМА,
Пульс рельсов ощутил руной,
Здесь ветер Тынды развевает Знамя,
С которым мы ходили в бой.**

А ва Уладзіслаўку ў пазта-франтавіка нарадзіўся радкі пра Сонца, якое «Тихий океан выдвигает для нас».

І, як заўсёды, аўтар у усёй адказнасці, па-салдацку верна служыць музею, якой прысвядзіў сябе, не патрабуе і не прызнае ніякіх снідак.

**Я вдыхаю грудью Терпкий запах дня,
Не обидеть люди,
Жалостью меня.**

У адным з яго вершаў ёсць і такія радкі:

**До блеска слова протираю.
Осечки не будет в бою.
Стихи, как патроны,
Вставляю Я в новую Книжку мою.**

Паэт, салдат, грамадзянін Г. Шутэнха на-ранейшаму ў страі. Прага жыцця, творчай дзейнасці дае яму новыя сілы, упэўненасць у заўтрашнім дні.

Рыгор ПАСТРОН.

Казімір КАМЕЙША

Палескі
Сшыбак

На Палессе лячу,
у песню!
Вось ён той, векавы блакіт.
Так зайграла на струнах,
балесне,
Аж прысеў халадок ля ракіт.
Перасеклі каналаў маланкі
Далеч ясную, як акно.
І стагі твае,
і бусянкі
Спадарожна ішлі за мной.
Захліснула лясным адчайне,
У вачах паплавы паплылі.
Я таксама — лесавічанин
І лясное мне ўсё баліць:
Гэты бор—паляшук барадаты,
Разгуканы ляснай трубой,
Гэты позірк вачэй дзікаваты,
Гэтых траў малады разбой;
Гэта рэха берасцяное,
Перазовы срабрыстыя рэк.
Гэта роднае і лясное,
З жытнім злучанае навек.

СУСТРЭЧА

«Мы праходзілі гэтымі
шляхамі...»
Ю. ЗБАВАЦКІ.

Аслеплых рос халоднае святло.
Падковамі
на шчасце шлях падбіты.
— Якое, хлопцы, гора тут расло...
Якое тут калосіць сённа жыта!

Шчакой да абеліска ён прынік
І плачам зліўся з весняю
зямлёю.
— Валодзя!, друг,
не здаў ты вышыні
І сам ты стаў навечна вышынёю.

Гулі за лесам недзе трактары,
Пілі ласі з крынічнага карытца.
Стаяў,
з магілай гаварыў стары
І ўсе не мог ніяк нагаварыцца.

ДАРОГА НА РЭЧЫЦУ

Гармоніку горача рэжацца,
Аж робіць аўтобус прыскок.
Вядзе нас да самае Рэчыцы
Бусліны вясновае эскорт.

Развітвацца рана і крыўдна
І столькі вясны у вачах.
Здаецца,
бусліныя крылы
Ляжаць у цябе на плячах.

Танцуюць блакіту фіранкі,
Бусламі іраўцца з акна.
І песні тае, развітанкі
Ніяк не выходзіць у нас.

Чаго ты маўчыш, украінка?
Пазней будзе развітаў час.
Гарэзная бэзу галінка
У тваіх расцвітае вачах.

І шчасце ў дарогу нам будзе.
Адкрыў толькі вочы, адкрыў.
Даждом на дарогу прыблудзяць
Аблокі бусліныя крыл.

Так дыхае чыстым,
смалістым,
Заходзіцца ў песні прасцяг.
І свет непэўторны і чысты,
Наіўны зусім, як дзіця.

1. Герой Савецкага Саюза Уладзімір
Рыгоравіч Калеснін, пахаваны ў Хойніцкім раёне.

Лірычная скрозь неспадзеўка —
То дрэвы,
то песні,
то гом.
І гэта шаша,
як прыпеўка,
Да песні, што дружбай завём.

ВЕЧАР ПАЭЗІІ Ў ХОЙНІКАХ

Гасне дзень,
нібы прыпек,
гарачы
І, гайдаючы рэха рукой,
Кліча вершам гартанным

ва Ушачы
Барадулін
палешукоў.

Зала ўражана,
слухае зала —
Слова матчына,
сэрцы сваяч! —
Быццам шлях той
рука паказала,
Шлях ад Хойнікаў да Ушач.
Сціхлі далечы,
сціхлі Хойнікі —
У гасцях у паэзіі ўсе.

Толькі чутна:
варушыць хвойнікі

Першы,
ранні,
грыбны самасей.

Слова з хваткай сялянскай
заручанае,
У свой гай адгукне маладзіц.
А ўжо вершы пад сэрцам
варушацца.

Нарадзі іх, паэт,
нарадзі!

Нарадзі іх,
з дыханнем гарачым,
Як Палессе,
лясных і зямных.

... Хоць спявалі рэдкі
пра Ушачы,
Разумелі у Хойніках іх.

ЛОЕЎ

Ляжыць туман,
як згустак лою,
Пад цёплай мясячнай дугой.
На карце адзначаем: «Лоеў!»
І ў сэрца ўлісваем яго.
Ну вось ён, малады,
маёвы

І стромы бераг,
па якім
Цячэ карэнне ручаёва
Да распагоджанай ракі.
А птушкі у кустовых ветразях —
Не чуў я птушак весялей.

І недзе там,
на братнім беразе
Пле ўкраінскі салавей.
На гэтым наш аж заліваецца,
Пле нястомнік — будзь здароў!
І наша песня з той заліваецца,
Як Сож заліваецца з Дняпром.
Гамоняць вёслы і маторы,
Цвітуць размашыста лугі.
Без перакладчыкаў гавораць
Два пабрацімы-берагі.

ТУРАЎСКІ ПАРОМ

А не можа ён, бераг,
без берага.
Хвост даўжэе машынай чаргі.
Зараз правы
пад'едзе да левага,
Зараз злучацца два берагі.
Паварожыць дзяўчатам цыганкі,
Развітаную хтось запяе.
Левы бераг закурыць
цыгарку,
Правы бераг дакурыць яе.
Ён па Прыпяці глуха
паскрыпвае.
Закалыхвае ранішні люд,
У паромшыка служба
не крыўдна —
І гамонна і песенна тут,
Перасыпана слоўнай парашай, —
І вясковай, і гарадской.
Ну, а гэтыя — глянь, паромшчыкі! —
Заліхвацца пусціліся ўскок.

— Ну хутчэй ты рыпайся,
Ацірай бакі.
Колькі тае Прыпяці,
Прыпяці-ракі.
Можна яе выпіці,
Можна ў два глыткі,
Колькі тае Прыпяці,
Прыпяці-ракі.

Гэта што за песня? —
Хтосьці супыніў. —
Пі, браток, хоць трэсні —
Векавы разліў!
Часам на прадвесні —
Ды каб ты, брат, жыў!
Прэ вышэй ад весніц.
Вось такі разліў!

Эх, паромшчык,
ну што ж ты, паромшчык!
Ты да хвалі душой прырос.
Што ж ты едзеш зусім парожнім,
Ты б вяселле, ці што, прывёз.
Дзед жартуе, чаргу гуртуе;
— Прывязём усяго пакрысе.
Хто там гэтак рвецца у Тураў?
Гэта ж з Турава руцца ўсе.

Паміж словамі,
паміж справамі
Ён снуе ад чаргі да чаргі.
Вось і левы пад'ехаў да правага,
Прывіталіся два берагі.

Белавена. Зіма.

Фота А. ГЛІНСКАГА.

КРЫХУ НАХІЛІЎШЫ галаву, чалавек уважліва ўзіраецца ў штосьці перад сабою. У выразе ўжо немаладога твару — пачуццё годнасці, упэўненасць у сабе.

Такім паўстае ў сваім «Аўтапартрэце» заслужаны дзеяч мастацтваў БССР Натан Майсеевіч Воранаў, мастак, які выяўляе ў сваёй творчасці сутнасць самых розных падзей, шматгранную прастату савецкага чалавека, веліч спраў нашых дзён.

— Кожны твор, — гаворыць Воранаў, — павінен быць шырым, адлюстроўваць падзею, якую перажывае, адчуў і зразумеў мастак. Калі мастак не ўсхваляваў па-сапраўднаму тое, што ён імкнецца паказаць, яго мастацтва не будзе хваляваць іншых.

Гэтае хваляванне аўтара, яго шчырасць бачыш у новых творах мастака. Яго героі — нашы сучаснікі, якіх мы сустракаем, часам не звяртаючы ўвагі на рысы, якія для мастака сталі асноўнымі.

Кавалер ордэна Кастрычніцкай Рэвалюцыйна-Камбайнер Шаршэня... Перад намі чалавек, які ведае цану сваёй прайды. Каржакаваты і дужы, ён на некалькі хвілін адарваўся ад работы, стаіць сярод жытнёвага, нядаўна зжатага ім поля.

Натан Майсеевіч мала задаваліся, паводле яго слоў, проста дакладнае адлюстраванне знешнасці, твару чалавека. Галоўнае — гэта стварэнне мастацкага вобраза «Ван Шаршэня» не проста партрэт канкрэтнага чалавека, а вобраз нашага сучасніка, героя жыцця.

Партрэт вылучаецца незвычайным для мастака колерам і кампазіцыйным вырашэннем. Есць у рабоце напружанасць, хаця колеры вырашэнне зведзена да спалучэння зялёнай кашулі, цёмна-сіняга камбінезона і жоўтага поля. Але ў гэтай колернай прастаце ёсць арганічная сувязь чалавека працы з асяроддзем.

— Перадаць аднасць асяроддзя і чалавека, — гаворыць мастак, — вельмі важна, без гэтага немагчыма на-сапраўднаму выявіць вялікую і складаную тэму ў мастацтве.

Н. Воранаў прыводзіць прыклады з гісторыі сусветнай і савецкага мастацтва, калі ўдала знойдзена адзінства асяроддзя і чалавека дапамагала ствараць значныя творы, якія хваляюць нас і цяпер.

Часта звяртаецца мастак да жывапіснай спадчыны сваіх настаўнікаў І. Ахрэмчыка, А. Асмеркіна і іншых, у мастацкай і педагогічнай практыцы якіх нямаю каштоўнага для маладых. Адным з галоўных у гэтай спадчыне з'яўляецца колер у жывапісе.

— Галоўнае — колер, які выяўляе самую сутнасць з'явы, а не служыць дзеля самавыяўлення мастака, — заўважае Н. Воранаў. — Менавіта разуменне колера ў жывапісе дапамагае зразумець і перадаць галоўнае ў характары з'явы.

У гэтых адносінах вельмі характэрная работа «Камсорг», якая па сваёму значэнню пераўтварае рамкі партрэта. Спалучэнне блакітнай блузы з бледна-ружовай драпіроўкай падкрэслівае лі-

рычнасць характару, жаночасць, абаяльнасць, якія кантрастуюць са знешняй парывістасцю, энергіяй і мэтанакіраванасцю дзяўчыны.

Колер у творах мастака дапамагае тонка перадаць настрой. Гутарка ідзе аб колерах у творах, дзе ўсё пранізана адухоўленасцю, музычнасцю. Яго «Саната» — гэта не простае адлюстраванне музыканта са скрыпкай. У творы нібы гучыць музыка. Глядач чуе яе. Скрыпач не іграе, але, мяркуючы па выразу яго твару, ён увесь у думках, вобразах, асацыяцыях, выкліках санатай. Гарманіруе з абліччам музыканта увесь каларыт твора, пабудаваны ў гучных і прыглушаных сіне-блакітных, зеленаватых, чырвоных, ліловых тонах, якія нібыта мільгаюць і ўспыхваюць у розных мес-

цах, але жывыя традыцыі рэвалюцыйнага і ваеннага часу. Праз акно відзён патанаючы ў зеляніне горад, перад акном, у дзіцячым пакоі — цацкі, дзіцячы столик, табурэтка. Усё прасякнута сонечнымі праменямі, якія ўрываюцца праз фіранкі, слізгаюць па паркеце, адлюстроўваюцца разнастайнымі блікамі на паверхні карычневага паліраванага століка, зеленаватых радыятарах, сціпе, цацках, па падаконніку.

Сабраўшы свае жыццёвыя ўражанні і назіранні, свой багаты вопыт жывапіса, мастак адлюстравваў радасць! Радасць быцця, радасць існавання. Нібыта ўспыхнуў жоўта-охрысты паркет, бліснула чырванаватым спляхам фігура кая, яркай плямай «зайграў» на падаконніку дзіцячы барабан, заззяла труба. І гэтай

ўменне мастака знайсці больш выразны мастацкі сродкі, зрабіць жывапіс больш эмацыянальным, гучным, маляўнічым.

Гэтая карціна Натан Майсеевіча — не проста добра пастаўлены і прыгожа згарманіраваны нацюрморт. У ёй адлюстравана нешта значна большае. Гэта жывое пачуццё часу, новае светаадчуванне.

Меў рацыю М. Прышвін, калі гаварыў (праўда, закранаючы творчасць пісьменніка, але гэта можна аднолькава аднесці і да выяўленчага мастацтва): «Няма пісьменніка па-за сучаснасцю, няхай сабе ён піша пра егіпецкія піраміды або пра лістак асіны, які трапечацца на сваім сцяблі».

Прыкметы сённяшняга новага — гэта не толькі навізна тэмы, вобразаў, характараў, але і тыя элементы, якія дапамагаюць мастаку зрабіць нешта такое, што адрозніваецца ад ужо створанага. Так, яго пейзаж «Новы горад» традыцыйны ў адлюстраванні велічных будынкаў, якія наступаюць на стары горад. Новае тут у перадачы пэўнага стану прыроды: усё ахутана лёгкай снежнай парашай, прасякнута вільготным наветрам, напоўнена настроем «светлага смутку».

Гутарачы з мастаком, пераконваешся ў тым, што для яго вельмі важна ісці ў сваёй творчасці сваім шляхам, знаходзіць заўсёды магчымасці для таго, каб мастацтва радавала, прымушала задумацца, хвалявала. Натан Майсеевіч імкнецца да таго, каб яго перажыванні, яго думкі, увасобленыя ў творах, выклікалі адпаведнае пачуццё ў глядача. Мастак заўсёды шукае і выяўляе сваё разуменне цудоўнага. Ці не таму жыццёвай пераканальнасцю прасякнута яго палатно «На прадвесні»?

Сюжэт карціны нескладаны. У майстэрні мастака сярод розных прадметаў — постаць адлачываючай на канале натуршчыцы. Гісторыя сусветнага, у тым ліку і савецкага, мастацтва ведае нямаля прыкладаў вырашэння падобнай тэмы, якая ўспявае прыгажосць і сілу жыцця. І заўсёды галоўным была глыбокая павага да прыроды, якая дапамагае ўспрымаць выразнасць чалавечага цела, паказ не толькі яго прыгажосці, але і пэўнага душэўнага стану.

— У падобных творах, — гаворыць Натан Майсеевіч, — галоўнае — пазбегнуць вульгарнасці; тут вельмі важна перадаць жыццё, яго прыгажосць, адзінства настрою чалавека і свету прыроды, свету рэчаў.

У карціне вельмі тонка падкрэслены перадвысомы настрой ва ўсім, і перш за ўсё лірычнае светаадчуванне мадэлі, спакойны і разам з тым трапяткі стан, сугучны са станам прыроды напярэсвені. У гэтай рабоце ўсё нібы саткана са шматколеравых, тонкіх, пералівістых фарбаў, якія надаюць палатну спакой, лірызм...

І зноў вяртаецца да «Аўтапартрэта» Натан Воранаў, у якім адлюстраваны вобраз чалавека, што дапытліва ўглядаецца ў наваколны свет, разважае пра месца мастака ў жыцці, пра час і пра сябе.

Р. БАДЗІН.

Натан ВОРАНАЎ: КОЛЕРАМ ВЫЯЎЛЯЦЬ СУТНАСЦЬ РЭЧАЎ...

цах інтэр'ера, на канале і іншых прадметах. Адным словам, музыкай і колерам прасякнута ўсё — ад натхненнага твару скрыпача да самай непрыкметнай дэталі.

Паводле сцвярджэння Натан Майсеевіча, палатно яшчэ не закончана, неабходна дамагчыся больш глыбокага і маляўніча-пластычнага вырашэння тэмы, але, думаецца, аўтару ўдалося стварыць твор, у якім вырашана складаная і цікавая праблема паказу сродкамі жывапісу асаблівасцей і характару музычных твораў, асацыяцый і настрою, якія яны выклікаюць.

Прадметам сучаснага мастацтва могуць служыць традыцыі, якія сьвята ўшаноўваюцца нашым народам, якія перадаюцца з пакалення ў пакаленне. З гэтага пункту гледжання асаблівую цікавасць уяўляе яго «Інтэр'ер» — сваясаблівае адкрыццё мастака.

Даўно адгрымелі падзеі грамадзянскай вайны, але памяць пра іх нашы дзяды і бацькі беражліва перадаюць сваім унукам. Памяць пра іх захоўваюць і рэчы (у карціне гэта цацачныя коні, барабан, труба). У «Інтэр'еры» Натан Воранаў гэта не простае, пратакольнае пералічэнне аtryбутаў трывожнага часу, а перадача пэўнага настрою, стану душы.

Новы горад, новыя дамы, новыя жы-

прыгажосць яркага, сонечнага, поўнага паветра дня падкрэслена корпуснымі мазкамі, шырокімі і свабоднымі, перадаючы трапяткую ўсхваляванасць аўтара.

Словы мастака пра тое, што «карціна павінна радаваць аптымізмам, адчуваннем жыцця», можна поўнасцю аднесці да гэтага палатна, якое ў пэўнай ступені адкрывае новую старонку ў творчасці Воранава.

Гэта радасць і ўсхваляванасць закладзены і ў «Нацюрморце з цэрозіяй і танцуючай менадай», дзе таксама адлюстраваны роздум мастака аб прыгажосці свету.

Сам Натан Майсеевіч гаворыць, што, працуючы над нацюрмортам, неабходна асэнсаваць і «выпісаць» кожны сантыметр палатна. Адсюль і выяўленне прыгажосці звычайнага, «узмоцненае гучнымі» фарбамі. Кожны прадмет «гучыць» на поўную сілу, але, разам узятая, яны складаюць адзінае цэлае, прасякнутае адным настроем.

На думку Натан Майсеевіча, «абаязлівая ўмова» мастацтва — несці ў сабе нацыянальныя рысы. «Нацюрморт» Воранава, як і іншыя яго работы, нацыянальны, традыцыйны для беларускага мастацтва. Традыцыйны перш за ўсё сваёй задушэўнасцю, напеўнасцю, прастатой і сціпласцю, лаканізмам. Акрамя традыцыйнага, ёсць у ім новае, арганічна звязанае з традыцыйным, — гэта

БУДЗЕ ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКАЯ ЭКСПАЗІЦЫЯ

Чамусьці некаторыя нашы краязнаўцы лічаць: літаратура і мастацтва — гэта нешта такое, што лжыцца па-за колам іх інтарэсаў. Я маю на ўвазе, вядома, не інтарэсы асабістыя, а так сказаць, прафесійныя. Бывае, што ў краязнаўчым музеі можна убачыць усё — ад першабытнай сякера да сучаснай прадуцыі, якую выпускае мясцовае прамысловасць, а вось даведка з экспазіцыі аб літаратурным, мастацкім жыцці горада і раёна немагчыма. Я думаю, што гэта няправільна. Калі мы імкнемся больш шырока і глыбока асяццяць духоўнае жыццё роднага краю ў мінулым і сучасным, то не абсціся нам без экспазіцыі, якія б адлюстравалі дасягненні ў галіне літаратуры, музыкі, кіно, друку, радыё, тэлебачання, бібліятэчнай справы.

Вядома, гэтую павінна папярэднічаць вялікая работа. Возьмем, да прыкладу, мастацкую літаратуру. Аўтар гэтых радкоў больш за чвэрць стагоддзя аддаў краязнаўчаму вывучэнню ўсходняй Магілёўшчыны і літаратурным крыніцам, звязаным з гэтым краем. Давялося вывучаць не толькі

жыццё і творчасць пісьменнікаў — нашых землякоў, але і пісьменнікаў усёй Беларусі, усёй краіны, якія пісалі аб нашым краі, якія рэвалюцыйную барацьбу, аявалі, працавалі на Магілёўшчыне.

Пошук прынес шэраг вельмі цікавых знаходак. Вось экзэмпляр даваеннай «Літаратурнай газеты» з першай публікацыяй выдатнага твора М. Горкага «Дзяўчына і смерць». Гэтую старонку газеты беларуская дзяўчына, сельская настаўніца з вёскі Палоніца Крычаўскага раёна Даша Шведова ўсе гады фашысцкай акупацыі, рызыкуючы жыццём, захоўвала разам са шматголым зборам твораў У. І. Леніна, разам з партрэтамі Ільіча.

Юная падпольшчыца горада Крычава Аня Калабашнікова незадоўга да сваёй гібелі перадала маці на захаванне адну са сваіх пісьмовых работ, якая пачыналася натхнёнымі словамі Януша Коласа: «Мой родны кут, як ты мне мілы...»

Даўні і добры сябра крычаўскіх краязнаўцаў і нашага музея Канстанцін Сіманаў у суровыя дні лета 1941 года быў у нашым краі ў якасці ваеннага

карэспандэнта. Мы беражом яго кнігі з аўтаграфамі. Канстанцін Міхайлавіч неаднаразова прыязджаў у наш музей.

Сястра выдатнага савецкага разведчыка Амаля Маневіч перадала краязнаўцам Крычава шэраг рэдкіх фатаграфій брата. Даслалі нам успаміны людзі, якія ведалі Маневіча ў Баку. Мы былі рады, што зналі гэтымі матэрыяламі аказаць дапамогу пісьменніку Яўгенію Вароб'еву, які двойчы прыязджаў у Крычаў у час яго работы над кнігай «Зямля, да запатрабавання». Пазней наша дапамога спатрабілася кінематографістам у час іх работы над аднайменным фільмам.

Пры стварэнні фонду экспанатаў для мастацкага аддзела мы не абмяжоўваемся пошукамі, зборам матэрыялаў, але і стараемся прыняць актыўны ўдзел у стварэнні мастацкіх твораў, імкнемся абудзіць у мастакоў, скульптараў цікавасць да падзей, людзей, якія праславілі Крычаўшчыну.

Вось адзін з прыкладаў. Доўгі час у Крычаве працаваў чужашні мастак В. Бялоў. Ён дапамог нам пазнаёміцца з заслужаным дзеячам мастацтваў РСФСР, членам партлення Саюза мастакоў СССР, аўтарам вядомай карціны «У. І. Ленін на выпрабаванні электрапруга» М. Аўчыннікавым. Вялікі майстар і выдатны чалавек, ён прыняў нашу прапанову напісаць карціну, прысвечаную Янку Купалу. Справа ў тым, што мастак быў у Чэбасарах у той час, калі туды ў гады вайны прыязджаў Купала, які цікавіў-

ся лесам беларускіх дзяцей і жанчын, эвакуіраваных у Чувашыю. Асабліва блізка ў гэтыя цяжкія дні Купала сышоўся з народным паэтам Чувашы С. Эльгерам. Выдатны чужашні пісьменнік прыняў гарачы ўдзел у лёсе беларускай дзяўчы. Мастак паказаў Купалу і Эльгера ў пахмурны асенні дзень на высокім беразе Волгі, калі да пароходаў спускаюцца наноны салдат, якія адпраўляюцца на фронт.

Мы працягваем збор матэрыялаў, дакументаў, мастацкіх твораў для будучай карцічнай галерэі і аддзела мастацкай

творчасці. За апошнія гады нам даслалі свае карціны народны мастак БССР Я. Зайцаў, іншыя беларускія мастакі. Есць у нас кнігі з аўтаграфамі І. Шамініна, П. Кавалёва, П. Прыходзькі, А. Пысіна, А. Русецкага, А. Зарыцкага, Г. Юрчанкі і іншых.

Думаецца, што ў бліжэйшы час, крычаўцы і госці горада змогуць пазнаёміцца з першай літаратурна-мастацкай экспазіцыяй.

М. МЕЛЬНІКАУ,
дырэктар Крычаўскага
краязнаўчага музея.

СЕЛЬСКИ ДОМ КУЛЬТУРЫ: ПРАКТИКА, ПОШУК

УВАЙДЗІ Ў СВЕТ ЦУДОЎНАГА

На адным з вечароў у Бярозаўскім Доме культуры гучала музыка Чайкоўскага, Бетховена, Грыга. Ціха трымцелі свечкі. У іх бліках быццам ажывалі карціны і драўляныя скульптуры, што былі расставлены ля сцен. Вёў вечар журналіст, супрацоўнік раённай газеты Георгій Мярзосаў. Ад класічных твораў размова перайшла да сучаснай песні, ад песні — да вершаў. Іх чытала пэтрыца Ніна Мацяш, якая прыехала з Беларуска.

Стварэнне ў дамах культуры Брэсцкай вобласці музычна-мастацкіх салонаў — новая, комплексная форма прапаганды эстэтычных ведаў. Жыхары невялікіх гарадоў і вёсак, дзе няма тэатраў, канцэртных залаў і музеяў, не заўсёды маюць магчымасць паслухаць прафесійных музыкантаў, пазнаёміцца з выяўленчым мастацтвам, абмеркаваць разам з кіназнаўцамі новы фільм. Як сведчыць вопыт, у многім вырашыць гэтую праблему дапамагло стварэнне пры дамах культуры нашай вобласці музычна-мастацкіх салонаў, якія з'яўляюцца адной з дзейных формаў прапаганды эстэтычных ведаў сярод насельніцтва. На маю думку, такія салоны маглі б паспяхова працаваць амаль у кожным сельскім Доме культуры, што надало б гэтай справе комплексны, збалансаваны характар.

Музычна-мастацкіх салонаў на Брэсцічыне ўжо каля дваццаці. Большасць з іх працуе ў сельскай мясцовасці.

Салон Рудскага сельскага Дома культуры Іванаўскага раёна заняў другое месца на абласным аглядзе. Што адметнага ў яго дзейнасці? Салон мае фанатэку, якая налічвае каля 120 доўгаіграючых пласцінак. Фанатэка гэтая падзелена на спецыяльныя тэматычныя раздзелы, такія, напрыклад, як «Старонкі гісторыі савецкага тэатра», «Оперна-сімфанічная музыка», «Грамадска-палітычны раздзел». Есць у ёй творы вакальнай, харавыя, а таксама лепшыя ўзоры савецкай і зарубежнай эстраднай песні.

Увагу наведвальнікаў прыцягваюць разнастайныя мастацкія альбомы з рэпрадукцыямі, кнігі па ўсіх відах і жанрах выяўленчага мастацтва — жывапісу, скульптуры, графіцы і г. д. Такіх выданняў у салоне больш за 70.

Музычна-мастацкі салон наведвалі ўжо амаль усе хлебаробы, спецыялісты сельскай гаспадаркі, настаўнікі, медыцынскія работнікі калгаса «Светлы шлях». Мясцовая сярэдняя школа праводзіць тут заняткі з вучнямі па прапагандзе эстэтычных ведаў.

Вечары ў салоне праходзяць адзін раз у месяц. Яны маюць звычайна, пэўную тэматыку, аб чым культурныя работнікі паведамляюць насельніцтву загадзя. Пры салоне створаны жаночы клуб «Акцябрына», які цікава і плённа дзейнічае. Яго ўдзельніцы часта наладжваюць сустрэчы з членамі мясцовага літаб'яднання «Ясельда». Надаўна адбылося пасяджэнне клуба, на якім абмяркоўвалася тэма «Вобраз жанчыны ў мастацтве».

Для ўсіх салонаў, якія дзейнічаюць сёння на Брэсцічыне, абласны краязнаўчы музей стварыў спецыяльны перасоўны фонд. У ім — 40 жывапісных палотнаў мастакоў Брэсцкай вобласці. Гэтая выстаўка будзе экспанавацца амаль ва ўсіх салонах.

У некаторых музычна-мастацкіх салонах адбыліся ўжо выстаўкі сучаснай беларускай графікі і скульптуры, «кабышля» іх таксама выстаўка рэпрадукцый французскага жывапісу XVII — XVIII стагоддзяў. Кваліфікаваныя мастацтвазнаўцы праводзілі гутаркі каля карцін, расказвалі прысутным гісторыю стварэння палотнаў, аб жыццёвым і творчым шляху майстроў мастацтва.

Наведвальнікі салонаў часта сустракаюцца з народнымі ўмельцамі і самадзейнымі мастакамі, якія знаёмяць іх са сваімі творами. Трэба падкрэсліць, што салоны стымулююць мастацкую творчасць працоўных. Некаторыя з пастаянных наведвальнікаў спрабуюць свае сілы ў музыцы, паэзіі, выяўленчым мастацтве. Мы пераканаліся, што комплексная, збалансаваная прапаганда эстэтычных ведаў дапамагае чалавеку раскрываць свае здольнасці.

У чым перспектыва развіцця музычна-мастацкіх салонаў на сяле? Перш за ўсё — у стварэнні пры іх клубаў па інтарэсах, напрыклад, такіх, як «Клуб аматараў жывапісу», «Клуб аматараў паэзіі» і г. д. Наогул, справа гэта новая і складаная. Яна вымагае ад культурна-працоўнікаў шмат ініцыятывы, энергіі, ведаў, штодзённых пошукаў новых цікавых формаў.

Мы тут расказалі аб рабоце аднаго салона. Цікава і плённа працуюць таксама музычна-мастацкія салоны Здзітаўскага сельскага Дома культуры Бярозаўскага раёна, сельскага Дома культуры калгаса «17 верасня» Баранавіцкага раёна і іншыя.

Некалькі слоў хацелася б сказаць аб прапагандзе выяўленчага мастацтва ў салонах. Натуральна, арыгінальных работ у нас мала. Але ж можна ствараць цэлыя «карцінныя галерэі» з рэпрадукцый. Помню такую галерэю ў сваёй школе. Мы, вучні, падоўгу прастойвалі перад рэпрадукцыямі выдатных палотнаў Сарова, Рэпіна, Левітана. Па гэтайму шляху ідуць некаторыя сельскія дамы культуры. І, думаецца, іх ініцыятыва заслужоўвае падтрымку. Дапамогу ў гэтай справе могуць аказаць бібліятэкі, дзе ёсць часопісы з рэпрадукцыямі (былае, што іх здаюць тут у макултуру).

І яшчэ. У фондах абласных музеяў, у Мастацкім фондзе БССР ёсць многа твораў выяўленчага мастацтва, з якіх можна было ствараць цікавыя тэматычныя перасоўныя выстаўкі. Гэта б дапамагло сельскім культурна-працоўнікам больш шырока і змястоўна праводзіць у салонах вечары, прысвечаныя сучаснаму мастацкаму жыццю нашай рэспублікі.

І такая праблема. Салон, натуральна, вымагае адпаведнага інтэр'еру, нарэшце, папулярнага, напрыклад, музыку без музычнага інструменту, без запісаў таксама, відэа, немагчыма. Але ж некаторыя нашы салоны не маюць, як правіла, зручнай мэблі, інструментаў, апаратуры для гуказапісу і г. д. Чамусьці перасталі прадаваць дамам культуры па безнадзейнаму разліку пласцінкі, альбомы рэпрадукцый па выяўленчому мастацтву.

Чалавек прыйшоў у салон... Трэба, каб для яго гэты вечар надоўга застаўся ў памяці.

М. КАЗЛОВІЧ,
старшы інспектар па кадрах упраўлення культуры Брэсцкага аблвыканкома.

ПРЫВОЛЬНА і шырока лясца песня «Добры вечар» Міхася Сіраты. Гэтай песняй пачынае амаль кожны свой канцэрт народны хор калгаса «Шлях да камунізму» Столінскага раёна.

Калектыў малады, існуе 4 гады, але ён ужо добра вядомы не толькі ў сваім раёне, але і ва ўсёй рэспубліцы.

Творчая біяграфія хору пачалася ў 1973 годзе. У той час у сельскім клубе палескай вёскі Юнішча працавалі розныя гурткі мастацкай самадзейнасці, але хору свайго не было. Зварнуліся да дырэктара Столінскай музычнай школы Мікалая Рыгоравіча Вайцяхоўскага. Ён дапамог стварыць новы калектыў і ўзначаліў яго.

Запрашэнне гэта не было выпадковым. Мікалая Вайцяхоўскага ведаюць як знаўцу народнай творчасці, збіральніка мясцовага фальклору, вялікага эн-

тузіста самадзейнага харавога мастацтва, таленавітага музыканта і кампазітара-аматара. Ведаюць, што яго песні «У нас на Палессі», «Ой, скажы мне, рэчанька», «Журавы», «Палессе помніць» (прысвечаную партызанам Палесся) спяваюць у розных кутках Беларусі. А песня «Спявай, маё Палессе» ўвайшла ў рэпертуар Дзяржаўнага народнага хору БССР і нават запісана на грамплацінку.

І вось пачаліся рэпетыцыі: дні, вечары настойлівай і карпатлівай працы, пошукі цікавага рэпертуару. Спачатку спявалі народныя песні — рускія, беларускія, украінскія, потым песні савецкіх кампазітараў. «Дзякуй партыі Масаліцінава, «Расія» Літвіненкі, «Калгасны вальс» Цітовіча... Гэтыя песні вельмі палюбіліся ўсім.

Спявай, маё Палессе!

Рэпетыцыі праводзілі часта — трэба было многа працаваць над зладжанасцю ансамбля, над выразнасцю кожнай музычнай фразы, ды нават і над тым, «к трымацца на сцэне. З самага пачатку рэпетыцыі праходзілі з сапраўдным творчым уздымам, натхнёна.

Калектыў складаўся дружны, зацікаўлены. Захопленасць і натхнёная праца заўсёды даюць добрыя вынікі. Упершыню харысты выступілі ў родным калгасе — канцэрт прайшоў паспяхова. З таго часу хор — змяненны ўдзельнік ўсіх раённых, абласных, рэспубліканскіх аглядаў мастацкай самадзейнасці. З кожным годам удасканалюцца выканаўчае майстэрства вясковых спевакоў, пашыраецца рэпертуар, геаграфія канцэртных паездак. Выступаў хор у Брэсце, у Мінску, некалькі разоў выязджаў у Дубровіцкі раён Ровенскай вобласці, з якім стоіць саборнічаць.

Традыцыйным ў раёне сталі святы «Слава працы». Штогод у мэі, калі скончана сяўба і квітнеюць сады, на маляўнічым беразе Гарыні ля Століна збіраюцца сельскія працаўнікі, каб падвесці вынікі сацыялістычнага саборніцтва. У гэты дзень ушаноўваюць лепшых працаўнікоў. У гонар іх удзельнікі мастацкай самадзейнасці даюць вялікі святочны канцэрт, у якім абавязкова ўдзельнічае і хор калгаса «Шлях да камунізму».

Надзвычай паспяховым быў для калектыў мінулы год. Удзельнічаючы ў першым Усесаюзным фестывалі самадзейнай мастацкай творчасці працоўных, хор стаў яго лаўрэатам і як адзін з лепшых у рэспубліцы выступаў у заключным канцэрце фестывалю, які адбыўся ў мінскім Палацы спорту.

Есць у рэпертуары хору яшчэ адна вельмі прыкметная рыса — тут надаюць вялікую ўвагу фальклорным песням. А як жа інакш. Яны жывуць на Палессі, якое здаўна славілася сваёй самадзейнай песняй культурай.

Паехаў аднойчы Мікалай Рыгоравіч у суседні раён наведць маці, і яна спеламу старою вясельную жартоўную песню:

Нашы святы пляшом ішлі,
Маладога ў мяшну няслі,
Як ногі тырчалі,
Дык сабані гырчалі...

Запісаў ён словы і мелодыю, а калі ехаў дамоў, не выходзіла з галавы думка: «А што, калі развучыць гэтую песню ў хоры? Ды не проста заспяваць, а і тэатралізаваць — наказаць вясковасць вяселле?» На першай жа рэпетыцыі падзяліўся сваёй задумай з харыстамі. Яго дружны падтрымалі, кожны прапанаваў новыя дэталі, прыпеўкі, жарты. Усе пагадзіліся, што такі «эксперымент» навінен быць надзвычай цікавы. І вось музычная карцінка «Вяселле» зроблена. Здарылася так, што неўзабаве яе паслухаў народны артыст СССР Геннадзь Іванавіч Цітовіч, які наогул добра ведае хор калгаса «Шлях да камунізму». «Удала, вельмі ўдала і таленавіта, — сказаў ён. — Прыемна, што беларускі фальклор атрымлівае сучаснае сцэнічнае ўвасабленне».

Добрая навіна прыйшла ў калектыў восенню мінулага года. Наставаў Калегіі Міністэрства культуры БССР хору калгаса «Шлях да камунізму» Столінскага раёна было прысвоена ганаровае званне народнага. І кіраўнік калектыўу, і кожны яго ўдзельнік добра разумеюць, што гэтае прызнанне — не толькі пашана, але і вялікая адказнасць. Пляны ў калектыўу вялікія. «Рэпетыруем цяпер новую праграму, — расказвае Мікалай Вайцяхоўскі, — У яе ўвайшлі песня Рудзенкі на словы Ашаніна «Дасі Амур, дасі Байкал», руская народная песня «Уж ты степь» і іншыя. Рыхтуемца з творчай сываваздачай у суседні Лунінецкі раён і ў братнюю Украіну. Збіраем новы фальклорны матэрыял».

І дзе б ні выступалі самадзейныя артысты з калгаса «Шлях да камунізму», усюды сваім мастацтвам яны вясцун радасць людзям. А песні іх — гэта ўслаўленне прыгажосці роднага Палесся, самаадданай працы землякоў, жыццесвардзальнасць нашага савецкага ладу.

В. ТРАМБІЦКАЯ.

ПАДЗЕІ І ДАТЫ

Ядвізе БЯГАНСКОЙ ~ 70

Пісьменніца Ядвізе Бяганскай спаўняецца 70 гадоў. З нагоды юбілею праўдзены Саюз пісьменнікаў БССР накіраваў да ёй прывітанне, у якім гаворыцца: «Дарагая Ядвіга Іосіфаўна! Горача і сардэчна віншваем Вас з днём нараджэння. Ваша жыццёвая дарога пачалася ў пару станаўлення Савецкай улады, налі прастаму чалавеку былі дадзены неабмежа-

ваныя магчымасці для вучобы, працы і творчасці. Закончыўшы ў 1930 годзе літаратурна-лінгвістычнае аддзяленне педфана Беларускага

дзяржаўнага ўніверсітэта, Вы настаўнічалі ў школе Мінска, іншых гарадоў і вёсак. Пераехаўшы пасля Вялікай Айчыннай вайны на сталае жыццё ў Мінск, Вы плённа супрацоўнічалі на Беларускім радыё ў якасці рэдактара перадач для дзяцей і юнацтва.

Ваша літаратурная дзейнасць пачалася з вершаў, якія ў 1926 г. былі надрукаваны ў часопісе «Малады артыст» і ў

газете «Беларуская вёска». Але найбольш шырока і поўна раскрыўся Ваш талент у працэсе стварэння і напісання для дзяцей. Юныя чытачы атрымалі ад Вас шэраг кніг, спрод іх «Сустрэча з морам», зборнік апавяданняў «Жанеў галубок», «Зосіна Зорачка», «Кожны маршчыць стаць Калумбам».

Наведаўшы Шушанскае, Вы напісалі шэраг апавяданняў з жыцця У. І. Леніна ў сібірскім ссыльцы, якія сілалі кнігу «Над ракой Шушай». Гэтая кніга шчыра і цёпла прынята чытачамі і крытыкай.

Ваша творчасць прасякнута пафасам жыццесвардзальнасці, яна вучыць юных чытачоў быць сумленнымі, працавітым, горача любіць сваю зямлю, пераймаць і працягваць справу дарослых, сваіх бацькоў.

Прыемна адзначыць і Вашу адмысловую працу як перакладчыцы. У Ваших перакладах беларускі чытач пазнаёміўся з творами шэрагу славацкіх і польскіх пісьменнікаў, у прыватнасці, М. Крно, І. Мінач, Г. Мушынскай-Гофман, Э. Анжышкі, Я. Корчана, А. Багдай, Д. Бяноўскай і іншых.

Жадаем Вам, дарагая Ядвіга Іосіфаўна, новых творчых удач, добрага настрою, здароўя, шчасця.

Рэдакцыя штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва» дзякуе за гэтыя віншаванні і жадае Ядвізе Іосіфаўне добрых гадоў жыцця, плённа ў працы, здзяйснення творчых задум.

ПЯВУЧАЕ ХАРАСТВО

Сустрэчы Дзяржаўнай акадэмічнай харавой капэлы БССР з калектывам Маладзечанскага музычнага вучылішча — трыдцатая гадавіца і добрая для нашых навучэнцаў тады канцэрт не толькі эмацыянальна зарыца і мастацкага асяродка, але і вялікая школа харавога мастацтва, узбагачэння прафесійнага кругавяду. Харавая капэла сістэматычна атрымлівае артыстычнае папаўненне з ліку выпускнікоў Маладзечанскага музычнага вучылішча. Зараз у акадэмічным калектыве — 8 нашых выхаванцаў.

Нядаўні канцэрт капэлы ў зале музычнага вучылішча паказаў несумненны творчы рост значна абноўленага ў сваім складзе калектыву. Галоўнаму дырыжору капэлы У. Раговічу ўдалося дамагчыся стрыйнасці ў складаным акапальным спяванні, тонкай інтанацыі, адзінай мякеры дыхання і гукаадбывання. Не выпадкова харавая капэла ўдасцеліла звання лаўрэата Усесаюзнага конкурсу мясціцкіх калектываў, прысвечанага 60-годдзю Валкага Кастрычніка.

Першае аддзяленне канцэрта поўнаасцю складалася з беларускіх твораў. Народныя песні «Люблю мой край» па словы К. Вуйло, «Об, там за ракою», «Масленка» прагучалі па-мастацку багата і каларытна ў апрацоўцы А. Вагатырова. Нікога не пакінула раўнадушным балада Ю. Семяніна на вершы П. Вроўні «Вы чулі, як плачуць дрэвы?». Глыбока амястоўныя вершы аліліся з хвалючым музычным вобразам, акапальным у майстэрскім выкананні. Папулярная «Спадчына» І. Лучанка на вершы Я. Купалы, вядомая ў выдатным выкананні нашых «Песняроў», завяла новымі гранямі ў інтэрпрэтацыі харавой капэлы, у новай апрацоўцы. Песня У. Алоўнікова на вершы П. Вроўні «На Палеці гоман, гоман», якая стала ўжо харавой класікай, прагучала інтэлектуальна і свежа. Творы акапальна І. Мадзіані «Спагодзе» вабілі сваім лірызмам, пранікнёным у інтанацыйны лад беларускіх народных песень, арым супастаўленнем харавых партыяў, поліфоніянасцю. У другім аддзяленні выканавы раскрасілі нам інтанацыйнае харавое і асабліва рытмічнае пале песень народаў братніх рэспублік. Прагучалі таксама шэраг твораў Глінкі, Рахманінава, Спрыдына і г. д.

Канцэрт паказаў, што харавой капэле лад сёму творы любівае прыжыць, розных стыляў і жанраў. Хочацца пажадаць спявакам яшчэ большай артыстычнасці і натхнёнасці. Добрага шляху і найлепшых творчых поспехаў вам, дарэчы прапагандысты народнай і прафесійнай харавой музыкі!

В. ЗІНКЕВІЧ,
выкладчык Маладзечанскага
музычнага вучылішча.

на» Д. Салаўева. У гэтым пераліку многа твораў, якія тэлеаўдыторыя пачула ўпершыню... Выдатная якасць для спявака — пастаянна цікавае да твораў новых, не «запетых», пастаянна імкненне шукаць і знаходзіць новыя фарбы, пачуцці, душэўныя хвалеванні, новую музыку і новыя імёны.

А побач у яе душы жыве вялікая любоў да класікі, асабліва да музыкі старадаўняй. У ёй Л. Златава адчувае асабліваю чысціню пачуццяў, асабліваю шчырасць, меладыйную прыгажосць, эмацыянальнае адкрыццё. З Мінскім камерным аркестрам яе аб'ядноўвае вялікая творчая дружба. Галоўны дырыжор аркестра Юрый Цырук адначасе яе музычнасць, умненне хутка вывучыць і раскрасіць адметнае харавое твора; пачуццё ансамбля, калі голас яе становіцца быццам бы адным з інструментаў аркестра і ўплываецца ў агульнае гучанне — усё гэта абумоўлівае паспяхова выдзел спявачкі ў канцэртах Мінскага камернага. Яна пале творы Моцарта, Гендэля, Персэла, Пэргалезі, Букстэхуда — колькі тут матэрыялу для роздуму і ўвасаблення пачуццяў! Сталыя наведвальнікі канцэртаў ведаюць, як паспяхова выступала Златава з ансамблем «Кантабіле», з Дзяржаўным сімфанічным аркестрам БССР.

Заслужаную артыстку БССР Людмілу Златаву ведаюць па-за межамі нашай рэспублікі і краіны. Яна спявае на оперных сценах Рыгі, Таліна, Вільнюса, Каўнаса, Ерэвана, Ленінграда. Беларускую спявачку запрашалі выступаць з трупай Маскоўскага камернага тэатра. А ў оперным тэатры польскага горада Уроцлава яна выканала партыю Віялеты на італьянскай мове...

Пра яе выступленне на Музычным фестывалі імя М. І. Глінкі на радзіме вялікага кампазітара ў Навабаспекім смаленскай газете «Рабочий путь» пісала: «Мы ўспомнілі жаваранка, «спявака палёў», на канцэрте ў Навабаспекім парку, калі маладая спявачка са срэбным голасам зачаравала слухачоў знаёмым з дзяцінства, але заўсёды крачаючым сэрца глінкаўскім «Жаваранкам»...»

У многіх рэцэнзіях ёсць такія ацэнкі яе вакальнага і сцэнічнага майстэрства. Яны заслужаны ёю.

Цяпер яна рыхтуе цыкл рамасаў на вершы А. Блока (музыка У. Шчарбачова, Б. Арапава, С. Сланімскага, В. Весялова, І. Адмони). Праце разам са сваім пастаянным канцэртмайстрам і сябрам — Ларысай Максімавай. І сэнс яе кожнага дня — харавое чалавечых пачуццяў, раскрасіць у музыцы і слове.

Алена РАКАВА.

ПА СЛЯДАХ ВYSTУПЛЕННЯ «ЛІТАРАТУРЫ І МАСТАЦТВА»

ТЭАТР ШУКАЕ АДКАЗЫ

На сумесным пасяджэнні партбюро, мясцовага камітэта, мастацкага савета, камітэта камсамола Брэсцкага абласнога драматычнага тэатра імя ЛКСМБ і праўлення Брэсцкага абласнога аддзялення БТА былі абмеркаваны артыкулы «Тэатр задае пытанні» («Літвін», 9.XII.77 г.). Рэдакцыя штотыднёвага атрымала з тэатра пісьмо, у якім паведамляецца, што газета правільна і своєчасова заставіла ўвагу на праблемах і цяжкасцях калектыву. Прымаюцца меры па ліквідацыі недахопаў, адзначаных у артыкуле, кіраўніцтва і грамадскія арганізацыі тэатра распрацавалі план мерапрыемстваў па далейшаму ўдасканаленню творчага працэсу, вывучэнню глядацкай аўдыторыі, умацаванню матэрыяльна-тэхнічнай базы, арганізацыі вяртальных спонтаніяў.

У прыватнасці, намечана вялікая работа па барацьбе з такой негатыўнай з'явай, як творчае раўнадушша. Арганізаваны рэгулярныя палітэаўдыторыі для ўсяго калектыву, творчых састаў актывунаў удзельнічае ў тэатрычным семінары па вывучэнню новай Канстытуцыі СССР. На адкрытым пасяджэнні мастацкага савета народны артыст БССР Г. Волкаў, заслужаны артыст БССР С. Еўдашына і рэжысёр Т. Белічэнка прааналізавалі работы ўсяго акцёрскага саставу ў бягучым рэпертуары. Такі аналіз будзе праводзіцца ў канцы кожнага года.

Артыкул закрануў шэраг такіх набалелых пытанняў (проблемы транспартнага цэха, паліграфічнай базы, праблемы вывучэння глядацкай аўдыторыі), у вырашэнні якіх кіраўніцтва тэатра спадзяецца на падтрымку кампетэнтных арганізацый.

АПОШНЯЯ буйная яе работа ў тэатры — партыя Нарыны ў оперы «Дон Паскуале». Вобраз абяяльнай герані Даниціці ў яе выкананні ў каторы раз пацвердзіў, што Людміла Златава — выдатны майстар беларускай опернай сцэны, што ёй падуладны тонкасці сцэнічнага пераўвасаблення. Партыя Нарыны — яшчэ адна творчая перамога спявачкі і актрысы, яшчэ адна ступенька на яе мастацкім шляху.

За пятнаццаць гадоў, што Л. Златава працуе ў Беларускім тэатры оперы і балета, ёю зроблена, паказана, пражыта амаль 25 жыццяў розных герані: Лейлы і Разіны, Шамаханскай царыцы і Царліны, Мюзеты і Мікаэлы... Розныя характары, сюжэты, эпохі, музыч-

Наша размова вядзецца вакол яе оперных партыяў. Людміла Іванаўна дзеліцца сваімі думкамі.

— Характар майго голасу мае на ўвазе персанажы ў асноўным лёгкія, у нейкай ступені аблегчаныя ў драматургічным плане. Помню, як на пачатку сваёй працы я вельмі зазмучалася, што ў мяне не драматычнае саправа. Вось дзе прастора для перажыванняў, страстей, воль дзе моцныя характары! Разіна, Сюзана — чыста каларатурныя партыі. Можна, нават патрэбна ў такіх каларатурных партыях паказаць магчымасці голасу, але хацелася мне і іншага. І воль даручылі мне ролю Лейлы ў оперы Віза «Шукальнік жэмчугу». Тут я ўпершыню ў сваёй практыцы сутыкнулася з драматычным пачаткам: перастала шкадаваць, што мой голас — лірыка-каларатурнае саправа. З таго часу Лейла — мая, бадай, самая лю-

і вялікай душэўнай прыгажосці, якімі вабяць вобразы Людмілы Златавай.

Лепшыя яе ролі — у операх класічнага рэпертуару. У творах савецкіх кампазітараў, на жаль, для такога голасу не так многа партыяў, дзе можна было б па-сапраўднаму раскрасіцца. Аннушка ў оперы К. Малчанава «Брэсцкая крэпасць», Леначка ў «Кастрычніку» В. Мурадзі, Марфачка ў «Алесі» Я. Цікоцкага, Эльза ў оперы М. Аладава «Андрэй Касцюня»... Людміла Златава ўдзельнічала ў трох операх Ю. Семянікі: «Калючая ружа» (Ірына), «Калі ападае лісце» (Франэса)...

— Помню, — раскавае кампазітар Юрый Семяніка, — як Людміла Іванаўна працавала над вялікай ролю маці Баг-

Л. Златава — Нарына.

ныя стылі; работа з рознымі партнёрамі і рэжысёрамі, пастаяннае пераўвасабленне і жыццё ў прапанаваных абставінах... Пятнаццаць гадоў аддзяляюць спявачку ад таго часу, калі яна выпускніцай Маскоўскай кансерваторыі прыхаля ў Мінск і дэбютавала на беларускай опернай сцэне ў партыі Джылды. Яе прыгожае лірыка-каларатурнае саправа адразу было заўважана. Але Л. Златава падавала надзею не толькі як уладальніца чыстага, цёплага, прэзрыстага голасу. Яна звярнула на сябе ўвагу і вельмі свабодным адчуваннем сцэны, шчырасцю сцэнічных паводзіч. І яшчэ адзін кампанент яе даравання адразу ж дазволіў усім, хто сутыкнуўся з ёю ў час работы над першай ролю, зразумець, што перад маладой спявачкай — вялікае будучае: яе музычнасць, тонкае адчуванне музыкі. Могуць запярэчыць: а ці ж можа быць інакш? Можна, на жаль: не так і рэдка мы сустракаемся з выдатнымі вакальнымі дадзенымі, але з недахопам музычнасці... У Златавай шчасліва спалучылася ўсё тое, што складае паняцце «оперная спявачка».

А яшчэ такой якасці Л. Златавай пазайздросцяць многія оперныя спявачкі: яна добра валодае фартапіяна. Вучылася ў музычнай школе ў закарпацкім горадзе Мукачыва па класу фартапіяна, потым канчала Ужгарадскае музычнае вучылішча па фартапіяна і вакалу. Усе гады самастойнай працы рахал — добры сябар і памочнік спявачкі. Як гэта важна для вакаліста! Дома яна сама сабе канцэртмайстар, таму і вучыць свае ролі так хутка, дакладна, засвойвае музычны матэрыял асабліва дбайна...

біная роля. Шкада, што сёння ў рэпертуары тэатра «Шукальнік жэмчугу» няма з нецярпліваасцю чыкаю ўзнаўлення оперы на нашай сцэне...

Яна раскавае, а я слухаю і зноў перабіраю ў памяці яе ролі. У кожнай з іх Л. Златавай заўсёды было і ёсць што сказаць глядачу-слухачу. І дарэмна яна некалі шкадавала аб тым, што ў яе не драматычнае саправа. І сродкамі лірыка-каларатурнага спявачка перадае ў многіх сваіх партыях вялікі свет моцных пачуццяў і перажыванняў. Тая ж самая Джылды ў «Рыгалета» і Вялета ў «Травіце», Маргарыта ў «Фаўсце» ці Марфа ў оперы «Царская нявеста»...

Зразумела, што партыі, якія выконвае артыстка, адрозніваюцца адна ад другой, і я заўсёды з цікавасцю сачу за тым, як яна пераўвасабляецца ў кожнай новай ролі, якія фарбы знаходзіць для раскрасіцца псіхалогіі сваіх герані, іх унутранага свету; як у залежнасці ад гэтага мяняецца знешняя манера паводзіч. І што надзвычай каштоўна — голас набывае кожны раз своеасаблівае адценне, нюансы: яго мяккія пералівы, віртуозны бляск заўсёды з'яўляюцца рашаючым кампанентам у стварэнні вобраза. Так павінна быць у сапраўднага майстра, так і ёсць.

Творчая работа Л. Златавай пастаянна выяўляе яшчэ адну рысу яе характару: артыстка далёкая ад раўнадушша, самазаспакоенасці. Яе захопленасці, энергіі, заўсёдашняму творчаму хвалеванню можна пазайздросціць. Шкада, што глядач з залы не можа бачыць буйным планам яе вочы, твар: ён змог бы многае прачытаць на ім, і ў першую чаргу ўбачыць бы яркае пацярджэнне шчырасці

дапоўніча ў майё оперы «Зорка Венеры». Колькі сапраўднага хвалевання ўсталала яна ў гэту работу! Эпізод, у якім Маці пале Калыханку, запомніўся многім, хто бачыў Людмілу Златаву ў гэтай ролі. Было ў яе выкананні столькі кранальнасці, пранікнёнасці, спывала яна так мякка, музыка, тонка — ну проста кранала да сэрца. Артыстка пацвердзіла тады яшчэ раз вядому думку аб тым, што маленькіх роляў не бывае. Калі невялікая роля трапіла ў рукі сапраўднага мастака, яна набывае вялікі сэнс, мастацкую значнасць... Хачу зазначыць і другі бок артыстычнай дзейнасці спявачкі — яе выступленні на канцэртнай эстрадзе. Для спявачкі яна прысвяду сябе служылаю опернай музе, канцэртная работа мае вялікае значэнне ў развіцці творчай індывідуальнасці. У час між творчых сустрэч Людміла Іванаўна спявала песні і, як заўсёды, рабіла гэта ў вышэйшай ступені прафесійна, так, як спявалі, што пастаянна працуе ў канцэртнай эстрадзе. З вялікім задавальненнем успамінаю гэтыя яе выступленні. Я нават стварыў для яе спецыяльна некалькі песень, у іх ліку — «Вальс вернасці» па словы Уладзіміра Карыны...

Сапраўды, не кожны оперны спявак так свабодна, лёгка, арганічна адчувае сябе на канцэртнай эстрадзе, як Златава. У яе вялікі і вельмі цікавы камерны рэпертуар. Песні — адзін з яго раздзелаў. Але, бадай, самая вялікая любоў яе тут — камерная музыка і творы буйных форм. Прыгадаю адно з нядаўніх выступленняў Людмілы Златавай па тэлебачанню. Звярніце ўвагу на праграму канцэрта: «Уцёс» С. Чычэрнай, «Альбомны вершы» А. Аляксандрава, «Юнак, горка рыдаючы» М. Галаванова, «Нядаўна зачараваны» Ю. Качурава, «Ці чую голас твой», «Сафон», «Фантану Бахчысарайскага палаца» У. Уласава, «Косы Мэры распушчаны» У. Шчарбачова, «Зімовае бярозка» Ю. Карнакова, «Танцуе Гава-

В АЛОДЗЯ АТРЫ-МАУ спадчыну. Аж дзесяць тысяч рублёў і хату на адной з ціхіх мінскіх вуліц. Бабуля жыла адзінока. Захварэўшы, запрасіла да сябе ўнука і, можна сказаць, на яго руках і памерла. Завяшчала ўнуку пасля сябе грошы і дом. Пра такую падзею вельмі хутка даведаліся Валодзевы сябры і знаёмыя. А іх у яго — што ў моры вады: хлопца ён не жанаты, кампанейскі. А тут такое шчасце прываліла: і хата, і грошы. І паехалі ў яго ціхі завулак з усіх канцоў горада сябры і знаёмыя, адшукаліся і розныя родзічы. Ехалі, каб правесці, выказаць сваё спачуванне, выпіць чарку за тое, каб «спухам была старой зямля».

Ужо і «сарачыны» прайшлі, якія Валодзя адзначыў як мае быць, а дзверы хаты ўсё не зачыніліся. Пітво і закусь ставіліся перад кожным. Да стала прымаваліся выпадковыя сустрачаныя, розныя выпівохі. Як кажуць, пайшло-паехала, закруцілася-завярцелася...

Вядлікія грошы штурхалі да «сподзвігаў». Пачаў лятаць самалётам у Сочы, каб пагалаціць, у Ленінград, каб адведць страў рускай кухні; у шыкоўных рэстаранах заказваў стоікі на некалькі персон. Ад кагосьці пачуў, што калі праца перашкаджае выпіўшы, кінь яе. Падаў заяву на звальненне...

Прайшло паўгода бяздумнага хмяльнага жыцця. Быццам пух «бабінага лета», сплылі і анікі бабуліныя тысячы. Была спадчына і — няма яе. З нейкім нястрымным азартам, з шыкоўнай зухаватасцю Валодзя траціў гэтыя рублі...

Ах, каб магла старая ўбачыць усё тое! Яна амаль усё жыццё складала на кніжку гэтыя рублі, у чымсьці сабе адмаўляла, чагосьці не купляла, каб на ашчаднай кніжцы было іх пабоўш. Кожны месяц ішла да ашчаднай касы, падступалася да акецца, запісвала, адлічвала, збірала. Дзеся чаго? Магчыма, хачела, каб паставілі добры помнік на магіле? Магчыма, хацела аблегчыць жыццё ўнука? Магчыма, спадзявалася, што пасля яе смерці грошы будуць скарыстаны яшчэ на што-небудзь разумнае? Не ведаю. Праз паўгода іх ужо не было.

Не тыпова? Напэўна. Не буду спрачацца. Вазьму яшчэ не тыповы выпадак. Пасля смерці бацькі сын-інжынер за яго спадчыну купіў аўтамашыну. Але, перш чым купіць, яму давядося папаяваць за гэтую спадчыну.

Побач з горадам, дзе жыў і працаваў сын-інжынер, яго бацька меў добры дом. Сын, як наследнік, прэтэндаваў на яго. Праўда, у ім каля дзесяці год жыла маячка. Маці загінула, калі сын быў яшчэ падлеткам. Бацька прывёў у хату новую жанчыну, якая вяла гаспадарку аж да самай яго смерці. У вёсцы, асабліва старыя людзі, не любяць розных фармальнасцей. Таму шлюб не рэгістравалі. Жылі, глядзелі адзін аднаго, выводзілі ў людзі сына.

І вось бацька памёр. Сын, памеркаваўшы, прыйшоў да думкі, што за прададзены дом можна купіць машыну, а магчыма, і яшчэ сёбе-тое. Але ж там жыў маячка. Якая маячка? Яна ж проста была квартанткай! Шлюб жа іх ніхто не рэгістравалі! Інжынер прымае такое рашэнне і падае ў суд заяву на высяленне з хаты жанчыны. А яна і не дужа прэтэндавала на гэтую хату. «Ці шмат мне, старой, трэба? — разважала. — Кавалак хлеба ды кубак мадака». Непадобна жыла дачка, і старая пераехала да яе.

Словам, праўдзі і няпраўдзі адваляў хату інжынер,

прадаў яе і неўзабаве ездзіў на новенькіх «Жыгулях». Праўда, нядоўга. Вяртаючыся з вясёлай пагуляўкі, сутыкнуўся з сустрачнай машынай. Разбіты «Жыгулі», у гіпсе рука і нага, дрэніна бачыць правае вока...

І дзеля гэтага трэба было адвабуваць дом, высяляць адтуль мачаху?!
А тут яшчэ і сама яна заходзіць у палату, ставіць на столік кошык.

— Вось табе вясковая гасцінца, — гаворыць. І ні слова прапроку, ні ценю крыўды.

Такі ўрок для інжынера запомніцца на ўсё жыццё.

Не прынесла шчасця спадчына ні таму, ні другому. А ці магла прынесці?

Аднак чуя прырэчанні. Маўляў, гэта выпадковасць, што «Жыгулі» інжынера трапілі ў аварыю. Маўляў, тысячы людзей ездзяць і не баяцца ніякіх сутычак. Сапраўды, ездзяць, купляюць на банькавы грошы машыны і матацыклы, кааператыўныя кватэры і дачы. Сапраўды, ходзяць, ездзяць, раду-

тым «забяспечваюць» добрае размеркаванне, грошы на кааператыўную кватэру, на мэблю, машыну. Словам, як у той казцы пра абруе-самабранку: падаў тое, чаго захачу.

Адзін мой знаёмы-масквіч шчыра здзіўляўся: чаму ў нашай сталіцы моладзь апрапаецца больш шыкоўна, носіць больш дарагіх упрыгожанняў, чым у іх? Тлумачылі тут доволі простае. Горад наш малады. Жыхары яго ў асноўным пасля вайны пераехалі з вёсак. Там засталіся родзічы, сад, агарод, некалькі падвінкаў. Адтуль вязецца харч. Сваю ж зарплату можна траціць на прыгожыя рэчы. Як кажуць, сам у горадзе, а карані — у вёсцы. А карані заўсёды імкнучыцца паць сокамі сваю крону...

Цягу да лёгкага і бестурботнага жыцця прывівае і спадчына.

Чалавек заўсёды жыве з думкаю пра тое, каб пасля яго штосьці засталася. Пабудаваны дом, пасаджанае дрэва, намаляваная карціна, сканструява-

стве добрай традыцыяй. І дзецц ўдзячны за гэта сваім бацькам. Але ў гэтай дапамозе павінна быць пэўная мяжа, каб не прывіваўся рысы ўтрыманства. Часам атрымліваецца так, што асобныя маладыя людзі менш дбаюць пра свае працоўныя поспехі, чым пра бацькавы грошы, з дапамогай якіх можна дамагчыся адразу многіх «прывілей» у жыцці. У такіх выпадках, патураючы іх прыхамані, бацькі робяць ім «мядзведжую паслугу»: не прывучаюць іх да самастойнасці, да творчасці, адбіваюць пугу да росту па службовай лесвіцы.

І складваюцца на ашчадныя кніжкі грошы, і выконваецца любая прыхамаць дзіцяці...

Як сведчыць статыстыка, на канец мінулага года толькі на ашчадных кніжках у працоўных нашай краіны захоўвалася 109 мільярдаў рублёў. Я далёкі ад думкі, што ўсе яны прыгатаваны для спадчыны. Многія, пэўна, чакаюць чаргі, каб купіць машыну ці будаваць кааператыўную кватэру, каб па-

душных утрыманшаў? Выхаванне не творцаў, не барацьбітоў за ўсталяванне светлых ідэалаў, а спажывцоў, якія будуць імкнуцца да аднаго — каб больш уварваць для сябе? А, можа, з яго сыноў вырастуць людзі, падобныя на згаданага мною Валодзею, і за паўгода «сладучь рады» яго зберажэнням? Дык ці варта было гэтак прывучаць сваё жыццё?

Народная прымаўка гаворыць, што бацькі жывуць дзеля сваіх дзяцей. Яны ўсяляк дбаюць пра іх здароўе, добрабыт, адукацыю. Маўляў, іх добрыя рысы і ўчынкi павінны паўтарацца ў дзецях. Не скваннасць і бездухоўнасць, а — добрыя рысы і ўчынкi! Накопленія на ашчаднай кніжцы рублі не прывіваюць такіх рыс — не вядуць да гартавання характараў моладзі, не прывіваюць любві да працы, не вучаць ведаць цану заробленых грошай і набытых за іх рэчаў.

Так, ёсць у нас людзі — і іх нямала, — якія адмаўляюцца ад спадчыны ці аддаюць яе на паліпшэнне добрабыту сваіх суседзяў па дому, па вёсцы. Скажам, нядаўна адзін журналіст атрымаў у спадчыну ад дзядзькі, які памёр за мяжой, вялікую суму грошай. Першае, што ён зрабіў, адбудоваў у роднай вёсцы школу. Астатнюю суму перадаў на набыццё кніг і карцін у калгасную бібліятэку і клуб.

Высакародна? Так.

Аднак большасць лічыць спадчыну толькі крыніцай даходаў: маўляў, грошы нажыты мазалём бацькоў. І нашы законы стаяць на баку нашчадкаў. І ўсё ж, калі паглядзець на маральны бок справы, гэта — непрацоўная крыніца даходаў. Наша мараль асуджае людзей, што імкнуцца на іх жыццё. Мы атрымліваем зарплату за той уклад, што прыносім грамадству, і згодна яе размяркоўваем свой бюджэт. І хіба можна з чым-небудзь параўнаць тое маральнае задавальненне, калі чалавек, які марыць набыць, напрыклад, машыну, купіць яе не за бацькавы грошы, а за ўласна заробленыя рублі? Спадчына, дармовыя грошы такой радасці не прыносяць.

— А куды я магу ўкладзіць свае грошы? — расказваў палкоўнік у адстаўцы. — Машына ў мяне ёсць, дача таксама, у доме поўны дастатак. А ад пенсіі застаецца рэшта. Каб, скажам, хто-небудзь праявіў ініцыятыву, пачаў збіраць на будаўніцтва культурнага аб'екта ці помніка? І я асігнаваў бы пэўную суму, і іншыя гэтак зрабілі б...

Слоў няма, наша дзяржава багатая, і расходы на ўзвядзенне помнікаў, рэстаўрацыю гістарычных збудаванняў бярэ на сябе. Аднак успомніце, з якой радасцю і хваляваннем працоўныя рэспублікі пераводзілі свае зберажэнні на будаўніцтва брэскага мемарыяла. А ёсць яшчэ шмат месці, шмат герояў, подзвігі якіх трэба ўславіць добрымі помнікамі, скульптурнымі групамі, мемарыяламі. Нашы людзі ахвотна прынялі б удзел у іх будаўніцтве. Або чаму, скажам, не будаваць на ахвяраваныя сродкі пансіянат ці дом адпачынку, кемпінг ці санаторый?

Нашы людзі кампанейскія, бескарыслівыя. Яны заўсёды актыўна бяруцца за ажыццяўленне добрых ініцыятыў. Толькі трэба, каб хтосьці ўзяў на сябе кіраўніцтва. Магчыма, гэта будзе таварыства на ахове помнікаў гісторыі і культуры? Магчыма, саветы петраваў? Магчыма, іншыя грамадскія арганізацыі?

Людзі хочучы пакінуць пасля сябе добры след, добрую памяць. І трэба дапамагчы ім гэта зрабіць.

А. АСТРЭЙКА.

СПАДЧЫНА

юцца, што могуць, урэшце, пакіць на шырокую пагу. За сваю зарплату яны ў большасці выпадкаў не могуць гэтак зрабіць. Тут трэба ў чымсьці сабе абмяжоўваць, ад чагосьці адмаўляцца. А як хочацца таму-сяму пакінуць прыгожа! Хадзіць штодзень у рэстаран, ездзіць на ўласнай машыне, наладжваць «кейфы» ля прыгожага дзяпельца ў шыкоўнай кватэры. Калі не хапае сваіх рублёў, адна надзея на матчыны, бацькавы, бабуліны, дзядуліны. І бабулі, дзядулі, бацькі даюць гэтыя рублі. А як жа: «Хіба мой сын ці ўнук горшы за іншых?»

Не, не горшы. Ён — проста ўтрыманец. Бацькі і родзічы выхоўвалі яго такім змалку.

Каму з нас не даводзілася чуць такіх слоў:

— Купіў фінскі мэблевы гарнітур. Любата! Націснуў на «продак» — паўтары тысячы рублёў адвалілі.

Або:

— Стаю ў чарзе на «Жыгулі». Праўда, грошай няма, але, думаю, бацькі не паскупяцца.

Ах, бацькі, бацькі! Колькі вам давядося вышчэць у гадзі ваеннага ліхалецця! Вы вытрымалі, збавілі дзяцей ад рабства. Неслі вы свой цяжкі крыж і ў дні ліквідацыі пасляваеннай разрухі. Вы і тут паказалі сваю сілу і моц, вы стварылі цудоўнае жыццё для сваіх дзяцей. Ці не двухжыльныя вы? І зараз вы аберагаеце сваіх нашчадкаў ад усялякіх непрыемнасцей, перашкод, каб нават насмарку не было ў іх, залатой сценкай адгароджваеце іх ад бытавых нягод. Ці не гора ваша мінулае зрабіла вас такімі мяккімі і чутлівымі да патрэб сваіх дзяцей?

А адкуль цяга ў маладых жыць не на сродках? Адкуль імкненне ездзіць на машыне, жыць у кватэры, купіць за бацькавы грошы? Ці не заходзіць «вечер» прынес ім такіх жадаванняў? Але ж і многія капіталісты на першым часе не песьніць сваіх дзяцей. Сваёго наследніка той ці іншы заводчык адпраўляе да станка, на рабочае месца: маўляў, хай прайдзе шлях ад рабочага да інжынера, спецыяліста; маўляў, які ты гаспадар прадпрыемства, калі не ведаеш вытворчасці?

Многія ж нашы бацькі, наадварот, выкарыстоўваюць сваё імя і аўтарытэт, каб толькі, крый божа, дзіця не трапіла на завод — толькі ў інстытут. По-

ны станок, напісаная кніга... Нарэшце, проста добрая памяць — як пра чалавека, грамадзяніна. Дбаючы пра тое, каб іх памяць пасля смерці была ўшанавана, той-сёй і пакідае пасля сябе пэўную суму грошай. Маўляў, хай пахаваюць, як кажуць, па-людску, хай паставяць добры помнік на магілу.

Іншыя ж завяшчаюць нашчадкам цудоўныя бібліятэкі, карціны, разнастайныя калекцыі. Каб увекавечыць сваё імя, людзі дораць калекцыі школам, палацам культуры. На зберажоныя грошы будуцца школы, бальніцы, дзіцячыя сады, аздабляюцца зелянінай вуліцы гарадоў і вёсак.

Зусім нядаўна мы былі сведкамі таго, як Міхась Ціханавіч Лынькоў завяшчаў большасць са сваіх зберажоных сродкаў на будаўніцтва школы ў вёсцы, дзе ён нарадзіўся і вырас. А Кірыла Пракопавіч Арлоўскі пажадаў, каб яго працоўныя рублі пайшлі на далейшае развіццё роднага калгаса.

А вазьміце Міхаіла Шолахава. Колькі ён укладвае сродкаў і сіл для паліпшэння жыцця сваіх землякоў-станічнікаў! Вазьміце многіх нашых беларускіх пісьменнікаў, дзеячаў навукі і культуры. Як правіла, кожны з іх лічыць за гонар асігнаваць пэўную суму грошай на будаўніцтва і добраўпарадкаванне родных гарадоў і вёсак. Вазьміце Максіма Танка, Рыгора Барадулліна, Ігара Лучанка, асама і «Песняры», дзесяткі і сотні іншых людзей, якія вялікія сумы заробленых грошай пералічылі ў Фонд міру.

Гэта — дары ад шчырага сэрца, ад непакою за лёс і добрабыт сваіх землякоў.

Аднак жыве яшчэ і звычка, што прыйшла з дарэвалюцыйнага часу. Тады многія імкнуліся пакінуць пасля сябе сямі ці дачы пабоўш багацця: грошы, зямлю, дамы, заводы. Мараль капіталістычнага свету прымусала збіраць, захоўваць, пакідаць спадчыну.

Канечне, можна зразумець бацьку, які імкнецца, каб яго дзіця пачынала сваё самастойнае жыццё не на голым месці. Хочацца, каб і дах быў над галавой, і каб было, як кажуць, у чым выйсці на людзі. Больш таго, матэрыяльна дапамога бацькоў сваім дзецям на першых кроках іх самастойнага жыцця стала ў нашым грамад-

быць тым ці іншым рэчы. Аднак, безумоўна, многія з гэтых рублёў зберагаюцца бацькамі для сваіх дзяцей.

У іншых такая ашчаднасць перарастае ў скваннасць, у нейкі азарт. Ашчадная кніжка для таго-сяго становіцца мэтай жыцця: абы на кніжцы было пабоўш рублёў. Грошы ў такіх выпадках засланяюць усе радасці ў жыцці. Чалавек ператвараецца ў сучаснага гогалеўскага Плюшкіна.

У адным з калгасаў мне навалі некалькі прозвішчаў людзей. Заможных, з дамамі, у якіх амаль усе выгоды, з уласнымі аўтамашынамі.

— Ведаеце, навошта яны купілі аўтамобілі? — запыталіся. — А каб ездзіць на рынак. І так у кожнага, як кажуць, грошай куры не клююць, але скваннасць заемотвае: хочацца мець іх больш і больш. Таму, як толькі базарны дзень, яны абавязкова дапнуць да Мінска або яшчэ куды-небудзь за трыдзевяць зямель. Гандлююць садавінай, гароднінай, салам, мясам. Пра калгасныя справы ім клопату мала: дома ж трэба процьму жывёлы, курэй, гусей, індэўку дагледзець. А яшчэ клопат — каб не прадзешавіць, удала прадаць. Вось да чаго даходзіць чалавечая скваннасць...

З якім замілаваннем у адной з палескіх вёсак расказваў мне яшчэ доволі малады чалавек, што ў яго на ашчаднай кніжцы пятаццаць тысяч рублёў. Больш за палову з іх засталіся ў спадчыну ад бацькі, астатні сам накупіў. Навошта? Хай дзецям будуць. Іх у яго двое. Чаму не з'ездзіць на курорт? Няма часу, гаспадарка вельмі вялікая. Ці бывае ў тэатрах у Мінску, у абласным цэнтры? Не бывае. Усё тая ж прычына: трэба гаспадарку дагледзець. Нарэшце, чаму не збірае бібліятэку? Чаму не набудзе для дзяцей музычныя інструменты? Ат, абудуцца і школьнай бібліятэкай, а музычныя інструменты будуць перашкаджаць вучобе.

Гэта ўжо горш чым скваннасць, — гэта — бездухоўнасць. Чалавек бачыць радасць жыцця толькі ў грошах. Трагедыя чалавека тут не толькі ў тым, што ён азмрочыў, скалечыў сваё жыццё, зрабіў сябе рабом грошай. А што, калі ён гэтую скваннасць перадаць дзецям, калі выхаванне з іх бяз-

У ДОБРЫ ШЛЯХ

У мінулым годзе ў Вабруйска гасціна расчыніла дзверы другая (пасля рэспубліканскага Палаца мастацтваў) выставачальная зала Саюза мастакоў БССР. І хаця мастакоў-прафесіяналаў у горадзе працуе нямнога, выстаўка іх работ, прысвечаная 60-годдзю Савецкай улады, з'явілася ў многім адкрыццём для гледачоў.

Кожны мастак быў прадстаўлены шэрагам работ, розных па жанру і па тэхніцы выканання. Гэта стварыла цэласнае і ёмістае ўвядзенне як аб асобных аўтарах, так і аб выстаўцы ў цэлым. Больш чым 190 работ 25-ці аўтараў, амаль усе віды мастацтва—жывапіс, скульптура, графіка, чаканка, кераміка і г. д. Былі тут і работы, ужо вядомыя мінскаму гледачу — палатно В. Жарнасенка «Вольны бароны», тэмпера Э. Белагурава, С. Абрамава.

Мастакі Вабруйска вельмі розныя — розні, часам залішне літаратурны і зварок экспрэсіўны Ю. Нікіфару; статычны, крыху разважлівы і сухаваты Э. Белагураў; па-сялянску моцна збыты, але часта наіўны В. Жарнасенка. Але ёсць рысы, якія аб'ядноўвае ўсіх — кожны адчувае неабходнасць як мага пашырыць адноствараць у вобразах сваё светаадчуванне, сваё адносіны да жыцця, да яго праблем.

Прыкладам могуць служыць работы нядаўна прынятых у Саюз мастакоў СССР Э. Белагурава і А. Ясюкайца. У работах Белагурава мы сустракаем з нашымі сучаснікамі («Маладзёжная брыгада», «Алімпіяды», «Юнакі на лесвіцы»). Усе творы кампазіцыйна ўраўнаважаны, каларыстычна цэласныя. Адна з самых удалых работ — «Партрэт В. Грыгор'ева». У знешняй прастаце, прыгожай па колеру кампазіцыі выразна прачытаецца думка мастака — адлюстраваць тры светлы (свет мастацтва, свет рэальнага жыцця за ванном) і ўнутраны свет партрэтаўмемага). Крыху насяржанае відавочна паралелізм з творчасцю А. Філатчына, але самастойнасць трактоўкі вобраза бяспрэчная.

А. Ясюкайца — жывапісец вытанчанага каларыстычнага даравання, улюблены ў прыроду Беларусі. Яго работы вызначаюцца тонкай распрацоўкай адной са складаных жывапісных тэхнік — акварэлі.

С. Абрамаў — мастак шырокага тэматычнага дыяпазону, сярод яго работ вылучаюцца серыі «На варце мірнага неба», «Будаўніцтва Саліна-Шушанскай ГЭС», «Па лясніцых мясцінах Лондана». Вастрыя бачанні, публіцыстычнасць — характэрныя рысы яго творчасці. Аднак некаторыя сухаватасць і вядома формы гавораць аб тым, што С. Абрамаву трэба яшчэ шмат працаваць, каб на-

С. Абрамаў. Абмернаванне палёту.

лучыцца перадаваць непасрэднае ўражанне ад убачанага.

Складаны, страсны вобраз спрабуе стварыць у сваёй творчасці Ю. Нікіфару. Гэта накідавае адбітак і на пэўную трактоўку формы. Выдатны рысавальшчык, ён аднак мала працуе з натурай. Мастак скаротуе ўвядзенне некалькі «тыповых» пастаў рук, галавы, фігуры і вар'іруе імі ў многіх работах.

Прыемным адкрыццём сярод прадстаўленых работ з'явілася яго невялікая, напісаная з натурой акварэль «Раніца». Шлях засяроджанага дыялогу з натурай, на мой погляд, з'яўляецца выйсцем з тупіка, у якім аказаўся мастак, працягваючы над тымі надуманымі тэмамі, як «Антрапагенос», «Ікар», «Карні зла» і г. д.

На выстаўцы ў Вабруйска былі шырока прадстаўлены нацюрморты В. Рубцова (трыпціх «Самавары», «Прарослая бульба»). Адлюстраваны ў неглыбокай прасторы, прадметы стаюць для мастака сродкам асаблівых, псіхалогічных зносін з гледачом. Тут адкрытае ролю і незвычайная канструкцыя самавараў, а прарослая бульба нібы ператвараецца ў «іншопланетную» істоту. Але галоўны адкрыццём на гэтай, яшчэ мала ходжанай спецыяльнасці, — наперадзе. Асаблівую ўвагу мастаку трэба звярнуць на культуру колеру і формы, без іхніх немагчыма далейшае ўдасканаленне майстэрства.

Работы В. Самачарнава зрабілі дваістае ўражанне. Вернасць мастака тэме працы, якой прысвечаны цыкл гравюр «Беларускі шынны камбінат», сведчаць аб выразным разуменні аўтарам той сацыяльнай задачы, якая стаіць перад мастацтвам. В. Самачарнаў як графік ужо сфарміраваў сваю мову, але яго жывапісныя творы гавораць аб тым, што пошук пераказальных жывапісных сродкаў яшчэ наперадзе.

Мабыць, рана гаварыць пра калектыў вабруйска мастакоў як пра цэласны арганізм, зольны вырашыць складаныя задачы, — пакуль гэта сума індывідуальнасцей. Але дружба, якая існуе паміж мастакамі, настойлівае жаданне працаваць даюць надзею на тое, што працэс станаўлення пойдзе хутка.

А. ЗІМЕНКА, мастак.

К. Алкисееў. Партрэт В. Нікіфару-Церашковай.

Э. Белагураў. Партрэт В. Грыгор'ева.

ПАДЗЕІ І ДАТЫ

АЎТАР «АРХІТЭКТОНАЎ»

Сёлета мастацкая грамадскасць адзначае 100-годдзе з дня нараджэння Казіміра Савірынавіча Малевіча, Беларускага этнограф і кралівавец М. Каспярэвіч у свой час пісаў, што Казімір Малевіч нарадзіўся ў вёсцы Малева на Міншчыне. Ёсць мераванне (непадтрыманае, аднак, дастатковай колькасцю фактаў), што Казімір Малевіч паходзіць з сям'і вядомага беларускага фалькларыста С. Малевіча — аўтара зборніка «Беларускія народныя песні».

Разам з галандскім жывапісцам Мандрыянам Малевіч з'яўляецца пачынальнікам так званай геаметрычнай ці архітэктурнай плыні ў мастацтве, якая атрымала назву «супрэматызм». Да супрэматызму Малевіч прышоў ад фавізму і Сезана праз кубізм і футурызм.

Малевіч прыхільна сустраў Кастрычніцкую рэвалюцыю і адразу ўключыўся ў культурнае жыццё. У 1918 годзе ён прафесар другіх Вольных мастацкіх майстэрняў у Мінску. Афарміла «Міста-рыю-буф» У. Малкоўска-

га, з ім быў у сяброўскіх адносінах. У настрайніку 1918 года па прапанаванню Шагала пераехаў у Віцебск на пасаду прафесара Народнай мастацкай школы. У Віцебску Малевіч жыў і працаваў з 1918 па 1922 год. З 1923 па 1927 год ён дырэктар Інстытута мастацкай культуры ў Ленінградзе. Дзейнасць Малевіча ў Віцебску была яркай і шматграннай. Ён засноўвае Супрэматычную акадэмію. Шмат працуе як мастак: прымае ўдзел у святочным афармленні горада, піша тэатральныя дэкарацыі, стварае шэраг плакатаў. Выкладае ў Дзяржаўна-мастацкіх майстэрнях, а пазней — у Мастацка-практычным інстытуце, стварае мастацкую арганізацыю СНО-МАС (сцярдальнікі новага мастацтва), якая мела філіялы ў Петраградзе, Смаленску, Самары, Парыж і іншых гарадах. Прымае актыўны ўдзел у арганізацыі музея навука і мастацтва, а таксама ў арганізацыі часопісаў «Іскусство» і «Уновіс».

У Віцебску Малевіч напісаў і свае асноўныя тэарэтычныя працы: «Аб

новых сістэмах у мастацтве» (1919), «Бог не снінуць», «Мастацтва, царства, фабрыка» (1922), «Супрэматызм» (1920) і інш. Разнастайная дзейнасць і творчасць Малевіча ў многіх галінах складаная і супярэчлівая. На раннім этапе ён, напрыклад, непрыхільна ставіўся да рускіх перасоўнікаў, называючы іх мастацтва толькі «расфарбоўкай», «матэрыяліфікацыяй філасофскіх тэорыяў» і г. д. Малевіч уяна фетышызму «чыстую форму», якая, паводле яго думкі, нічога не бярэ з прыроды і г. д. Славуці «Чорны супрэматычны квадрат» (1913), Рускі музей, Ленінград) Малевіча — гэта па сутнасці самагубства жывапісу. Аднак у апошнія гады жыцця (мастак памёр у 1935 г. у Ленінградзе) Малевіч цалкам парваў з абстрагаванымі формамі мастацтва, звярнуўся да рэалізму.

Асабны тэарэтычны працы Малевіча маюць шмат цінных, наштоўных аспектаў. Малевіч займаўся даследаваннем выразнай мовы пластычных мастацтваў, распрацоўваў прэнтны канст-

рунтуюна мэтазгодных формаў посуду, малюні для тэкстылю, прастора-выя кампазіцыі (макеты «архітэктоні»). У кнізе «Савецкае дэкаратыўнае мастацтва» (М., 1974), савецкі мастацтвазнаўца К. Манараў слухна адзначае: «К. Малевіч (пры ўсім недарэчнасці сваіх ідэй аб адмаўленні жывапісу) ствараў «архітэктоні», якія мелі рацыянальнае зерне для развіцця ідэй у галіне архітэктурнай дызайна».

Гэты «наступны крок» ішчэ пры жыцці Малевіча зрабілі яго паслядоўнікі, вядомыя савецкія мастакі, якія ў той час працавалі ў Віцебску: Л. Лісіцін, І. Чашнік, М. Суцін і інш. І сёння да вопыту Малевіча шырока звертаюцца архітэктары, майстры дызайна, дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, кніжны графік, плаката. «Архітэктоні» Малевіча прымяняюцца ў практыцы, каб пазбавіцца аднастайнасці ў праектаванні гарадскіх вуліц, плошчаў і мікраарамаў, для стварэння ландшафтны плакатаў, шыльдаў, вондадан кніг, функцыянальна дасканалых прыгожых машын, станкоў і г. д.

В. ШМАТАУ.

Патрабавальны і рознабаковы сённяшні музычны слухач праяўляе ўсё больш пільную цікавасць да мастацтва даўніх эпох. Што ж цягне яго да таёмнага свету музычных вобразаў мінулага, да яго асаблівага інструментарыя, яго непаўторнай суровай стрыманасці і рытарычнай выразнасці? Ці вінавата толькі экзотыка старыны або трэба шукаць тут больш глыбінныя працэсы?

На ўсе гэтыя пытанні адказвае сама музычная практыка. Зараз адроджэнне стылявых прыёмаў, вобразаў і тэхнічных сродкаў мінулага ажыццяўляецца на новай эстэтычнай аснове. У руках сучасных твораў даўно выпрабаваныя сродкі набываюць новае, раней нячутае ўвасабленне. І, разам з тым, жывуць, хвалююць сэрца і нячутае ўвасабленне. І, разам з тым, жывуць, хвалююць сэрца і нячутае ўвасабленне. І, разам з тым, жывуць, хвалююць сэрца і нячутае ўвасабленне.

ВАКОЛ АДНАГО КАНЦЭРТА

Думка аб пераемнасці музычных эпох стала стрыжнем праграмы канцэрта Алега Янчанкі і групы салістаў Дзяржаўнага сімфанічнага аркестра СССР (канцэрт адбыўся ў зале філармоніі, у ім удзельнічалі таксама беларускія артысты).

Праграма абадвух аддзяленняў была пабудавана па аднатыпнаму прыняццю: арганнае сачыненне І. С. Баха — ансамблевая старажытная музыка — сучасны твор. У выніку слухач атрымаў магчымасць непасрэдна судзіцца разнапланавыя музычныя стылі, непадобныя па выклікаемай імі эмацыянальнай рэакцыі.

Вядомы шырокаму колу аматараў музыкі, арганіст і кампазітар А. Янчанка і на гэты раз выступіў у двух асноўных сваіх амплуа — выканаўчым і кампазітарскім. Як арганіст ён прадэманстраваў выдатнае майстэрства выканаўцы, тонкага інтэрпрэтатара музыкі розных стыляў. А. Янчанка дасканала валодае складанай тэхнічнай ігра на аргане, умела карыстаецца багатай выразнай магчымасцю гэтага інструмента, што найбольш ярка праявілася ў яго інтэрпрэтацыі бахаўскіх твораў. Фантазія і fuga соль мінор была сыграная ў прыўзнята-паэтычным тоне, з уласцівай стылю Баха стрыманай сілай драматычнага перажывання, высакароднай страснасцю пацучыя. У іншым эмацыянальным ключы прагучала таката, адважы і fuga да мажор: па-аратарску, магутна і ўрачыста.

У канцэрте панавалі арган. Гэты старадаўні інструмент з магутным шматтэмбравым гучаннем адроджваецца разам з клавесінам, чэмпала і іншымі клавійнымі інструментамі, папярэднікамі сучаснага раяля, — і адроджваецца па праву. Палітра пацучыя і настрою, падуладных выражэнню на аргане, сепраўды невычэрпна: ад самых лірычна-запаветных да манументальна-велічных. Тэндэнцыя злучэння арганнага гучання з іншымі інструментальнымі тэмбрамі намяцілася яшчэ ў час росквіту аргана. Аб гэтым сведчаць сачыненні, выкананыя ў канцэрте: саната Г. Бібера для дзвюх скрыпак, трамбона, кантрабаса і аргана — пастаральны, ідэлічны твор, і канцона Дж. Габрыэлі для трох труб, двух трамбонаў і аргана — прыгожа напісаны і не менш прыгожа выкананы ансамбль.

Дынаміку жыцця чалавека XX стагоддзя, імкліваю пульсацыю часу пацучі мы ў сімфоніі А. Тэртэрана для аргана, медных, ударных, фартэпіяна і бас-гітары. Характэрна, што класічны жанр тут гранічна трансфармаваны: няма традыцыйных кантылен, няма месца лірыцы, меладыйнасці. Галоўную драматургічную функцыю выконваюць рытм і аркестравая фарба. Што ж прымусяла аўтара назваць свой твор сімфоніяй? Справа тут, відаць, не ў форме, а ў прыцыпе падачы музычнай думкі ідэя, пакладзеная ў аснову сачынення, — шматпланавасць жыцця, яе хуткацечнасць, складанасць пераадолення яе «церыяў», — выражана з сімфанічнай абалучэннасцю. У музыцы пануюць вобразы руху, які паўстае ў розных формах: неспакойная пульсацыя, сутаргавыя парывы, няўхільна-наступальнае ўзыходжанне. Складаная ў выканаўчым плане, сімфонія А. Тэртэрана прагучала з бляскам!

У завяршэнне канцэрта адбылася прэм'ера. А. Янчанка прадставіў на суд слухачоў свой новы твор — сімфонію «Андрэй Рублёў» для незвычайнага інструментальнага складу: арган, дзвюх скрыпак, кантрабаса, голаса, медных, ударных, бас-гітары і сінтэзатара. У гэтым творы арганічна пераплаліся архаіка і сучаснасць, лірыка і драматызм, шчырая эмацыянальнасць і стрыманая інтэлектуальнасць. Увядзенне кожнага новага тэмбра — голаса а'capella, аргана або сінтэзатара — заўсёды абумоўлена новым лаваротам абагульненай праграмы, новай думкай аўтара, і таму твор аказаўся цэльным, адзіным у драматургічным рашэнні. Як адзін з самых уражлівых момантаў сімфоніі ўспрымаецца апошні яе раздзел, які ўключае магутнае нарастанне з пераклікай званой на грэбні кульмінацыі. І як песня, што ідзе з глыбіні душы, гучыць дзівосны «голас» сінтэзатара... Кампазітар нібы перакідае арку паміж дзвюма пераломнымі эпохамі: бурным XX стагоддзем і суровым часам Рублёва, пераплаўляючы ў арганічным сінтэзе вобразнасць і стылістыку старога і новага.

Эксперыменты ў галіне тэмбраў, тэхнікі кампазітарскай творчасці — спрэчныя. Лепшы крытэрыў у ацэнцы мастацкіх вартасцей такіх твораў — іх успрыняцце слухачом. Сімфонія А. Янчанкі прайшла на «біс».

А пасля канцэрта, які ператварыўся ў сустрэчу з Хараством і пакінуў моцнае ўражанне свежасці, невізны, міжволі ўзнікла пытанне. Чаму ў нас, у Беларусі, дзе ёсць выдатны арган, фактычна не развіваецца арганнае выканаўства і творчасць? Між тым цікавае да інструментарыя і выразных сродкаў мінулага адчуваецца. Сведчанне таму — канцэрты клавесіннай музыкі ў Мінску, уключэнне ў рэпертуар сімфанічнага і камернага аркестраў твораў старых майстроў, выкарыстанне вобразных і стылістычных прыёмаў мінулага беларускімі кампазітарамі.

Н. ЛІНКОўСКАЯ.

Калектыў Беларускага рэспубліканскага тэатра юнага гледача выказае глыбокае спачуванне артыстам Сяргею і Таццяне ЖУРАВЕЛІ з выпадку влікага гора, якое іх напаткала, — смерці дачкі.

Саюз пісьменнікаў БССР выказае глыбокае спачуванне пісьменніку Аляксею СЛЕСАРЭНКУ з прычыны смерці брата.

Генча УЗУНАУ

ПАРЫЖСКАЯ МОДА

Да п'ядаўняга часу яна расказвала, што ў свой час, будучы студэнткай, ездзіла ў Парыж па просьбе французскага графа, які закахаўся ў яе. Але ніхто гэтаму не верыў. Так бы яна і кінула таго графа! Глупства!

І людзі не памыляліся. У свой час бацькі прымуслі яе выучыць французскую мову, аднак пасля некалькіх урокаў яна кінула гэту справу. Мову яна не вывучыла, але на ўсё жыццё з'ехала з глузду. Яна бяскоўна пераказвала ўсё тое, што вычитала аб Парыжы ў элементарным падручніку, а аднойчы, набраўшыся нахабства, абвясціла, што была там сама. Так і ўзнікла версія пра графа і яе падарожжа ў Парыж.

Аднак калі гэтай вясной ад яе прыйшла паштоўка з відам на Эйфелеву вежу, усе аслупячелі ад здзіўлення. Направа і налева толькі і чулася: «Пані Маждракова напісала мне з Парыжа...» Аказваецца, яе бедлага-муж сабраў грошай, каб адправіць жонку з экскурсіяй у Парыж. І вось услед за паштоўкай прыехала і сама пані Маждракова. Колькі радасці прынес яе прыезд, колькі народу перабывала ў яе, чаго толькі гасці не даведаліся...

— Забудзецца вы пра гэтага графа, — казала яна цікавым наведвальнікам. — Пражыў ён сваё, пастарэў і памёр ад інфаркту. Вось паглядзіце б вы на Парыж! Якія масты, якія скульптуры, ну зусім як жыццё. А вітрыны, бялізна, вопратка, прычоскі, аўтамашыны, моды!.. Толькі мы тут марнеем! Каронным яе нумарам было

паказваць журналы мод. Чатыры нумары яна купіла ў парызкім кіёску і яны сталі яе залатым фондам. Іх разглядалі з захапленнем, ахалі, прычмокавалі, а яна важнічалася:

— Гэта ўжо старыя. Там мода мяняецца кожны дзень. Але я атрымліваю ўсе навінкі.

Тут яе прыцягнулі і суседкі трацілі прытомнасць і падалі на канапу і крэслы, а яна ратавала іх кавай, якую купіла ў Парыжы.

І ўсё пачалі назіраць за ёю, усім хацелася кроцьчы ў пагу з модай. Аднойчы суседка спыніла сваю ўвагу на яе дыване.

— Стары? Пацёрты? Але гэта і ёсць апошняя мода. Новыя дываны ў Парыжы дзештавейшыя за старыя. Цяпер у цане ўсё старое, тое, што засталася ў снадкі ад даўнейшых часоў.

І суседка, вярнуўшыся дадому, пабегла на гарышча і, добра выбіўшы стары чырвоўскі дыван, занесла яго дадому і пасцяліла ў пакой. А новы дыван занесла ў кухню. Заўважыўшы здзіўленне мужа, яна сказала:

— Хіба ты не ведаеш? Гэта апошняя мода. Усё старое.

— Відаць, таму ты робіш усё, каб і я састарэў, — сказаў муж.

А тым часам другая яе суседка чысціла пяском заражаўнае блюда, кафейнік і шаблю, якая засталася ад дзёда. Усё гэтыя рэчкі неўзабаве віселі над тэлевізарам.

Суседзі, што жылі на другім паверсе, заспяваліся на сваім «Масквічу» ў вёску і прывезлі адтуль зеляніна ад старасці збан і чатыры медныя куфлі.

А яшчэ адна яе знаёмая загадала свайму мужу схаць у Сафію і абавязкова адшукаць там старую лямпу і кола ад старой карэты.

Наогул уся вуліца замітусілася. Адна ўдава ўзяла назад свой узнос на «Масквіча» і без усялякай чаргі купіла стары трафейны «штэпер», адваяваўшы яго ў кінастудыі, якая збіралася амаль задарма купіць старадаўнюю машыну і выкарыстаць яе ў якасці рэквізіта. З куфраў даставалі старыя транты, з гарышчаў цягнулі старыя ложка, крэслы, сталы, шафы...

Мужчыны спачатку пасярожыліся, а пасля пачалі крычаць «Ура!», а жонкі прыслуховаліся да кожнага слова Маждраковай і прыглядаліся да яе туалетаў і зараз жа пераймалі іх.

Аднойчы яна ў хатнім халапе прыйшла ў магазін і назаўтра ўсё зрабіла тое самае. Яна надзела жоўтую кофту, і назаўтра пажаўцела ўся вуліца. Аднойчы яна з'явілася на вуліцы ў белым капелюшы, падобным на абертнуты кошак для смецця, зробленым з нейкага паўпластмасаванага матэрыялу. Капалюш як капалюш, гэтых у магазінах хоць адбаўляй, толькі з аднаго боку былі прышпілены нейкай дзівовай брошкы пёры. Мабыць, гэта і было апошняй навінкай парызскай моды!

Назаўтра гэтыя капелюшы ўсё да аднаго зніклі з прылаўкаў магазінаў. Тэрмінова скупілі пёры і кур, майстравалі брошкі і прымацоўвалі іх да капелюшоў.

Пераклала з балгарскай Я. ВЯГАНСКАЯ.

Дзмітро САЛОДКІ

БАРАН

Быў з воўнаю — пыхлівы ды салідны.
Астрыглі — стаў плюгавы і агідны.

КРОТ

Ён з Суслікам ніколі не сварыўся:
Цішком пад крэсла Суслінава рыўся.

ЗУБІЛА

Што пападала толькі, біла, біла...
Ёсць крытыкі, як гэтае зубіла.
Пераклаў з украінскай В. РАВКЕВІЧ.

ВЫРУЧАЕ БОБІК

З ПАЛЯЎНІЧЫХ БАЕК ЯНУША АРЫНІЧА

Ідзём мы нека з Бобікам. Ажно ляціць качка. Не, не качка — гусь дзікі. Я з правага іляц — асечка. Падымаю зайца. Кілаграмаў васьм будзе. І ў торбу. Толькі перайшла да пералесу, тут адкуль ні вазміся арол: цап Бобіка. Я з левага бац. Асечка. Арол у вазера. А Бобік далей палляцеў.

Вяртаюся дадому расчараваны. На душы горыч. Падыходжу да вёскі, а мяне ўвесь люд сустрэкае — ад малага да вялікага — з коллем, тапарамі, віламі, нажамі. «Выручай, — гавораць, — браце, на цабе ўся надзея. Гэта ж ў нашых месцах мядзведь аб'явіўся».

— Дзе той гаспадар? — пра звер та папыаюся.
— А вуны там, у аleshніку, — адказвае ўся вёска з палёгкай. Я паправіў сваё ружжо трохствольнае і пашыбаваў, куды мне паказвалі сотні рук.

Аleshнік той так сабе. Пасярод кустоў гурда галля і толькі. Набліжаюся метраў гэтак за некалькі.

— Выходзі! — крычу, Гырчыцы. Я назад. Адышоў метраў на дзвесце і з правага і з левага як шарахну. Дым развеліся: бліжыць нейкі звер да мяне, а ружжо я і перазарадзіць забыўся! Абараняцца няма чым. Я павярнуўся і ходу. Той мяне за руку так асцярожнічэна цап. Я і абамлеў. «Адны ты сваё, Сцяпанавіч! — і ўпаў. Адкрываў уранні вочы, а калі мяне Бобік бегает. А я і боты згубіў недзе. І ў галаве гудзе».

Ведаю, дома жонка чакае не дачакаецца. А тут бачу — ліса бліжыць. Я прыклаўся, бац з левага, іляц з правага... Ды пайшла рыжуха. А без трафейў як у вёску з'явілася! Іду. На сьнезе следы мае босыя, Бобік жа як улёг за лісой! Толькі яго і бачылі! Іду, разбіты горам...

Ажно зірк: нясе мне Бобік лісу. Адрозу ад сэрца адлегла. Нясце лісу, значыць, боты новыя і сорок васьм капеек. На два нуфлі піва атрымліваецца.

Здрава выручыў мяне Бобік.

Запісаў М. МІНЧАНКА.

ДУМКІ УГОЛАС

У кіёску грамадзяніну не прадалі дадатак «Футбол-хокей», таму што адмовіўся набыць яго разам з праспектам мужчынскіх прычосак.

«Якая аіднаець! Спыніце гэты гандаль з нагруквай, а то наведальню куды трыба», — падумаў я і спытаў:

— У вас праязныя талончыкі прадаюцца?

● Лі кінатэатра выстаўу чаргу за білетамі. Перад аненцам насм незнаёмы тыццае рубель, каб лму білет узяў.

● «Дзе ж тваё сумленне, таварыш? Людзі, бачыш, цярдліва стаяць у чарзе, а ты? А ну, шапоўні, становіся ў чаргу!» — падумаў я і спытаў:

— А на які сеанс браць?

● У рэстаране з мяне ўзялі за бифштэкс як за смажанае курань.

● «Кліента ашукваць? З майёй кішэні кроўную капейку цярднуць? Дзе народны кантроль? Ці ёсць тут адміністрацыя?» — падумаў я і спытаў:

● Кліента ашукваць? З майёй кішэні кроўную капейку цярднуць? Дзе народны кантроль? Ці ёсць тут адміністрацыя?

● Вярнулі паўтара рубля.

● Выходзіць, іншы раз у такіх выпадках парысна спазіць уголас тое, аб чым думаеш!

В. ГІЛЕВІЧ.

АДКАЗЫ ГРАФАМАНАМ

ПА СТАРОНКАХ СТАРЫХ ЧАСОПІСАХ

«Па гэтаму прыгавору вынесіце мне прыгавор, можа, — мне не трэба закопваць свайго таленту?»

● Асобнай бандароллю высылаем рыдлёўку.

● У мяне ў галаве ўвесь час сядзіць толькі адна думка...»

● Для супрацоўніцтва ў нашым часопісе гэтага мала.

● Спадзіюся, што гэтым апавяданнем я не пляснуўся тварам у гразь».

● Пляснуліся. Вам трэба памыцца.

● «Я бачу ў схуднелых мацярон з дзецьмі, грудзі якіх не давалі маланка».

● Ад дзяцей гэтага і не патрабуецца.

Сбраў і пераклаў Міхась ЧАВУСКІ.

У ПРОФІЛЬ І АНФАС

А. Забораў

А. Сямілетаў

Я. Красоўскі

Л. Асечкі Шарыжы В. ТКАЧУКА на олброў-мастакоў.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР, Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Індэкс 63856

AT 01120

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

Телефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, на месціна галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палітычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-24-62, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела вышуканага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і масавай работы — 33-22-04, выдавецтва — 23-52-85, бухгалтэры — 23-77-65.

Рукапісы рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Аляксей АСІПЕНКА.

Рэдакцыйная калегія:

Заір АЗГУР, Ефрасіння БОНДАРАВА, Барыс БУР'ЯН, Мікола ГІЛЬ [адказны сакратар], Уладзімір ГНІЛАМЕДАУ, Юрый ГРЫГОР'ЕУ, Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА, Аляксандр КАПУСЦІН [намеснік галоўнага рэдактара], Уладзімір НЯФЕД, Нічыпар ПАШКЕВІЧ, Аляксей ПЫСІН, Міхаіл САВІЦКІ, Барыс САЧАНКА, Язеп СЕМЯЖОН, Юрый СЕМЯНЯКА, Мікола ТКАЧОУ, Юлія ЧУРКО, Рыгор ШЫРМА.